

Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
Centrum pro výzkum měst a regionů

ve spolupráci s

Multikulturní centrum Praha

Analýza cizinců v Městské části Praha 4

Výzkumná zpráva

Hlavní řešitel: prof. RNDr. Luděk Sýkora, Ph.D.

Praha 2015

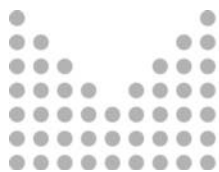
Analýza cizinců v Městské části Praha 4

Výzkumná zpráva

Autoři: Luděk Sýkora¹, Tomáš Brabec¹, Klára Fiedlerová¹, Zuzana Medvecká², Marek Čaněk²

1) Univerzita Karlovy v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, www.natur.cuni.cz; 2) Multikulturální centrum Praha, www.mkc.cz

Analýza cizinců v MČ Praha 4 byla vypracována v rámci projektu na integraci cizinců "Žijeme na čtyřce společně", který realizovala s finanční podporou Ministerstva vnitra ČR městská část Praha 4.

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

© Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 2015

© Multikulturální centrum Praha, 2015

Obsah

1	Východiska a cíle výzkumu.....	4
2	Počet, struktura a rozmístění cizinců v Praze 4.....	5
2.1	Zdroje dat.....	5
2.2	Vývoj počtu cizinců v Praze.....	5
2.3	Rozmístění cizinců v Praze.....	8
2.4	Pozice Prahy 4.....	8
2.5	Struktura cizinců v MČ Praha 4.....	11
2.6	Sociální struktura cizinců.....	12
2.7	Rozmístění v rámci městské části.....	15
2.8	Analýza vývoje počtu dětí cizinců ve školských zařízeních v Praze a v MČ Praha 4.....	22
3	Vnímání rizik a potenciálů ve vzájemném soužití majoritní společnosti a cizinců.....	27
3.1	Vnímaná rizika a problémy v soužití.....	27
3.1.1	Rizika a problémy v soužití podle sociálních skupin.....	27
3.1.2	Rizika a problémy v soužití podle míst, oblastí a aktivit.....	29
3.1.3	Rizika a problémy v soužití jako témata a narativy.....	30
3.2	Potenciály a dobré příklady v soužití.....	31
3.2.1	Potenciály a dobré příklady soužití podle sociálních skupin.....	31
3.2.2	Potenciály a dobré příklady soužití podle míst, oblastí a aktivit.....	32
3.3	Potenciály a dobré příklady v činnosti institucí.....	33
3.4	Vyhodnocení.....	34
3.4.1	Rizika a problémy v soužití.....	34
3.4.2	Potenciály a dobré příklady soužití.....	35
3.4.3	Problémy a potenciály v činnosti institucí.....	36
4	Každodenní soužití: interakce mezi majoritou a cizinci.....	37
4.1	Přístup a metodika.....	37
4.2	Lokalita Nuselský obvod.....	37
4.2.1	Vnímaná etnická diferenciacce.....	38
4.2.2	Kontakt a komunikace.....	39
4.2.3	Místa spojovaná s cizinci a místa jejich koncentrace.....	40
4.2.4	Ambivalentnost mezi přijetím a nepřijetím cizinců.....	43
4.3	Lokalita Spořilov: interakce kolem škol.....	44
4.3.1	ZŠ Jižní IV. Praha 4 - Spořilov.....	45
4.3.2	ZŠ Na Chodovci.....	47
4.3.3	Vyhodnocení.....	48
5	Hlavní aktéři a jejich aktivity zaměřené na cizince na území městské části Praha 4.....	51
5.1	Instituce zaměřené na cizince na území městské části Praha 4.....	51
5.1.1	Instituce zabývající se integrací cizinců zřízené hlavním městem Prahou.....	51
5.1.2	Městská část Praha 4 a instituce jí zřízené.....	53
5.1.3	Nevládní neziskové organizace (migrantské a pro migranty) a další instituce.....	54
5.1.4	Státní správa.....	57
5.2	Hodnocení hlavních aktérů integrace cizinců na území městské části.....	57
5.2.1	Zhodnocení institucionálního prostředí v historickém průřezu.....	58
5.2.2	Zhodnocení současného institucionálního prostředí.....	60
5.3	Shrnutí a zhodnocení hlavních aktérů integrace cizinců.....	62
6	Shrnutí hlavních zjištění a doporučení.....	64
6.1	Shrnutí hlavních zjištění.....	64
6.2	Doporučení vedení městské části.....	66
7	Literatura a zdroje dat.....	71
8	Přílohy.....	72

1 Východiska a cíle výzkumu

Předložená výzkumná zpráva vznikla na základě smlouvy o dílo uzavřené mezi Městskou částí Praha 4 a Univerzitou Karlovou v Praze, Přírodovědeckou fakultou (dne 10.7.2015) na základě nabídky hlavního řešitele prof. L. Sýkory (29.4.2015) reagující na výzvu ÚMČ Praha 4 ze dne 20.4.2015. Pro městskou část Praha 4 představuje výzkumná zpráva dílčí podprojekt č. 1 zpracovaný v rámci projektu MČ Praha 4 „Žijeme na čtyřce společně“, který byl podpořen MV ČR v rámci programu „Projekty na podporu integrace cizinců na lokální úrovni v roce 2015“.

Výzkumná zpráva Analýza cizinců v Městské části Praha 4 je prvním systematicky zpracovaným pohledem na problematiku cizinců v této městské části. Vzhledem k omezenému rozsahu doby na zpracování a rozpočtu jsme se zaměřili na několik základních otázek, které se mohou stát základem pro další uvažování a analýzy. Analýzu jsme zaměřili na:

- vstupní kvantitativní přehled počtu a struktury cizinců, jejich vývoje a rozmístění, doplněný o analýzu dětí ve školských zařízeních;
- identifikaci rizik a potenciálů prostřednictvím témat a lokalit spojovaných s problémovými i pozitivními stránkami soužití mezi majoritou a cizinci;
- šetření každodenního soužití ve vybraných dvou lokalitách a to prostřednictvím vnímání interakce ze strany většinové populace;
- přehled hlavních aktérů, kteří svojí činností ovlivňují život cizinců a soužití s většinovou populací.

Těmto čtyřem zaměřením odpovídá i struktura předložené studie, jejíž čtyři následující kapitoly s ní korespondují. V rámci každé kapitoly a v závěrečném shrnutí je provedeno vyhodnocení zaměřené na vývoj populace cizinců, segregaci, interakci a integraci v lokalitách, vnímaná rizika a pozitivní potenciály a činnost institucí a to včetně doporučení úřadu MČ Praha 4.

2 Počet, struktura a rozmístění cizinců v Praze 4

Cílem této části je poskytnut vstupní kvantitativní přehled o cizincích v MČ Praha 4 v kontextu situace v hl. m. Praze. Po vysvětlení datových zdrojů se zaměříme na analýzu počtu a struktury cizinců v Praze. Dále se budeme věnovat rozmístění cizinců v pražských městských částech. Následně se pozornost zaměří na MČ Praha 4. Bude hodnocena pozice této městské části v Praze, její populační vývoj, počet a struktura a sociální charakteristiky cizinců. Následně se budeme věnovat prostorovému rozmístění bydlení cizinců v městské části s důrazem na vyhodnocení existence a míry rezidenční segregace. Nakonec bude analyzován počet dětí cizinců na školách v MČ Praha 4 v kontextu celopražských trendů.

2.1 Zdroje dat

Existuje několik metod, jak identifikovat počet a koncentraci bydlení vybraných sociálních skupin v určité lokalitě. Všechny mají jisté přednosti a samozřejmě také omezení, která neumožňují přesné a kompletní zmapování bydlících cizinců. Základním zdrojem o počtu cizinců jsou statistické údaje, které eviduje a poskytuje Ředitelství služby cizinecké policie MV ČR. Tyto údaje jsou předávány Českému statistickému úřadu (ČSÚ), který data každý měsíc publikuje. Volně dostupné jsou ale pouze agregované údaje za okresy Česka a správní obvody hl. m. Prahy. Od roku 2013 jsou dostupná data také za městské části hl. m. Prahy. Právě s těmito daty budeme v této části studie pracovat.

Tyto údaje jsou ovšem z územního hlediska hrubé a neumožňují detailní pohled a podrobnou územní diferenciaci koncentrací cizinců v rámci rezidenčních čtvrtí. Pro identifikaci a studium koncentrace bydlení cizinců je potřeba mít údaje za co nejmenší územní jednotky. Údaje za základní sídelní jednotky je možné získat ze sčítání lidu, domů a bytů (SLDB), které bylo provedeno v roce 2011. Je patrné, že na rozdíl od předchozího sčítání, data ze SLDB 2011 jsou kvalitní a počet sečtených cizinců odpovídá datům od cizinecké policie¹.

Počty dětí cizinců ve školních zařízeních sleduje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT). Veřejně publikuje pouze omezené informace. Podle občanství jsou např. dostupná data za celé Česko. Pro analýzu vývoje počtu dětí cizinců na pražských školách jsme proto využili nepublikovanou (interní) studii „Vzdělávání žáků cizinců v hl. m. Praze“ zpracovanou na Institutu plánování a rozvoje hl. m. Prahy (Bajzíkova 2015). Počty cizinců za jednotlivé školy v MČ Praha 4 byly získány z šetření, které jako podklad pro tuto studii provedl v červenci roku 2015 úřad MČ Praha 4.

2.2 Vývoj počtu cizinců v Praze

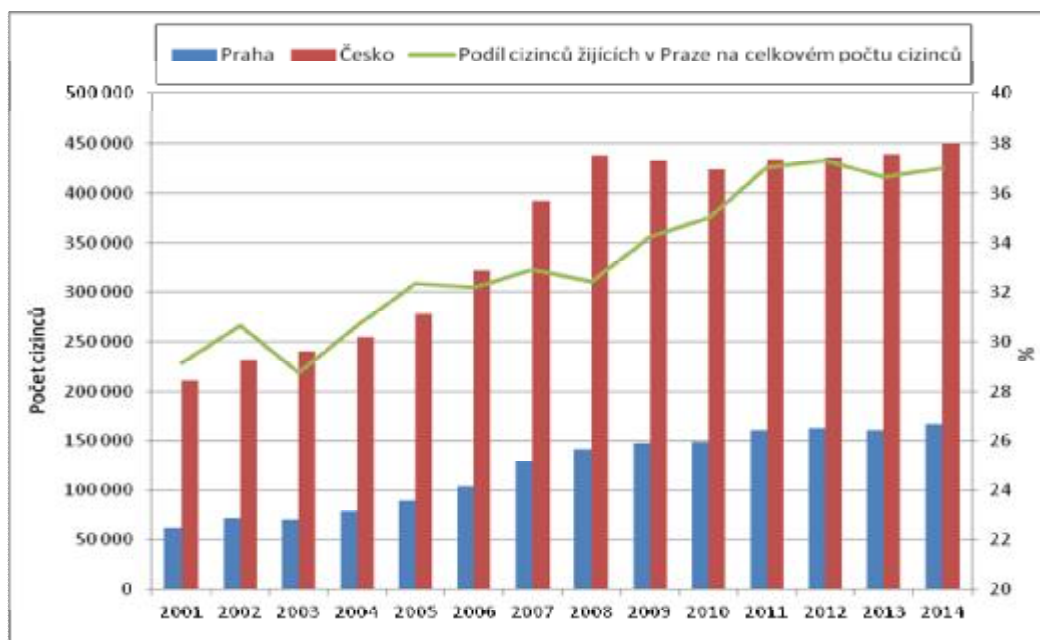
Hned po pádu komunistického režimu se Praha otevřela světu a plně se zapojila do procesu globalizace. Začala se projevovat internacionalizace pracovních sil (Sýkora 2001). V 90. letech dvacátého století se do Prahy začali stěhovat sociálně silnější cizinci (především ze západní Evropy a USA), jako kvalifikovaní pracovníci nadnárodních společností, ale i sociálně slabší cizinci (především z Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu), pracující v méně kvalifikovaných

---

¹ Počet sečtených cizinců na úrovni Prahy (k. 26. 3. 2011: Vietnamců 11 212, Ukrajinců 49 085) přibližně odpovídá datům od Cizinecké policie ČR, (k 31. 12. 2011 Vietnamců 11 001, Ukrajinců 49 695)

profesích s nižší mzdou. Počet cizinců v Praze i v Česku se v posledních letech prakticky neustále zvyšuje (Obrázek 1). Vyšší nárůst je patrný především po roce 2000, kdy se Česko stává z tranzitní cílovou, imigrační zemí. Migranti přicházejí do Česka zejména za účelem realizace ekonomických aktivit (Drbohlav a kol. 2010). Především z důvodu veliké nabídky pracovních příležitostí je pro cizince nejatraktivnějším regionem Česka Praha, ve které se koncentruje více než 1/3 všech evidovaných cizinců (k 31. 12. 2014 bylo 37 % ze všech cizinců koncentrováno v Praze, koncentrace cizinců do hlavního města se navíc v čase zvyšuje). Nejvyšší růst počtu cizinců byl patrný v letech 2002-2008. Tato doba byla charakterizovaná vysokým ekonomickým růstem a výstavbou velkých rezidenčních developerských projektů. Růst počtu cizinců kulminoval v roce 2009. Poté v důsledku ekonomického útlumu došlo k poklesu počtu pracovních míst, který se odrazil i na poklesu celkového počtu cizinců žijících v Česku. V Praze nedošlo k poklesu počtu cizinců, ale jen ke zpomalení růstu. V poklesu počtu cizinců v Praze došlo za sledované období pouze v roce 2013. Tento pokles byl ovšem plně nahrazen vysokým přírůstkem v roce 2014.

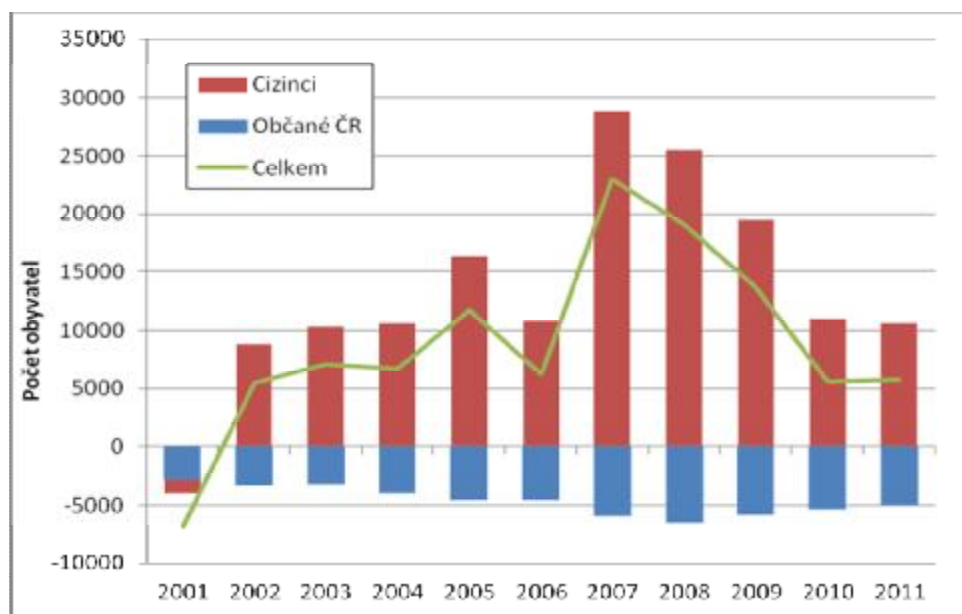
Obrázek 1: Vývoj počtu cizinců v Praze a Česku v letech 2001 až 2014

Zdroj: ČSÚ

Celkově se proto dá říct, že počet cizinců žijících v Praze v posledních letech neustále vzrůstal a nyní cizinci tvoří více než 14 % z celkové populace hlavního města. Ve srovnání s ostatními evropskými městy jako je Vídeň či Mnichov je ovšem podíl cizinců v Praze stále relativně nízký. Do budoucna můžeme očekávat další růst počtu cizinců. Je patrné, že od roku 2002 Praha populačně rostla pouze díky převaze přistěhovalých cizinců nad vystěhovalými. Migrační saldo osob českých občanů je dlouhodobě záporné, kdy převažuje počet vystěhovalých obyvatel nad přistěhovalými (Obrázek 2). Češi se stěhují především do rodinného domku za administrativními hranicemi Prahy a do města dojíždějí za prací, studiem a zábavou. Přírozený přírůstek je dlouhodobě nízký a nemá hlavní vliv na změny počtu obyvatel Prahy. Jelikož všechny populační prognózy předpokládají, že se počet obyvatel Prahy v budoucnu bude nadále zvyšovat, je vysoce pravděpodobné, že hlavní silou přírůstku budou i nadále především cizinci. Praha a její městské části by se proto měly připravit na zvyšování počtu cizinců, pravděpodobně i na proměny v jejich struktuře.

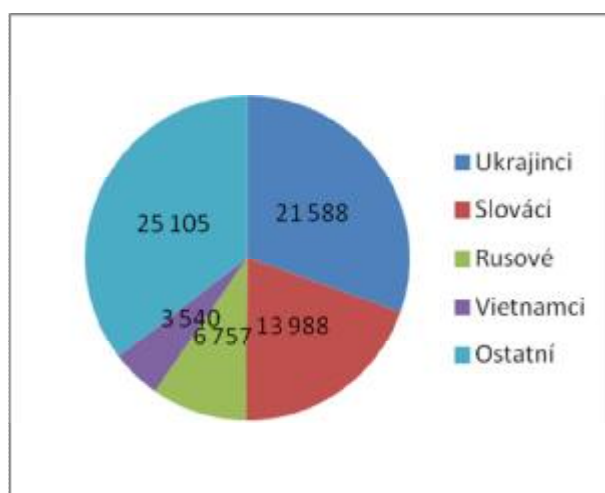
Obrázek 2: Vývoj migračního salda podle státní příslušnosti v Praze v letech 2001 až 2011

Zdroj: ČSÚ

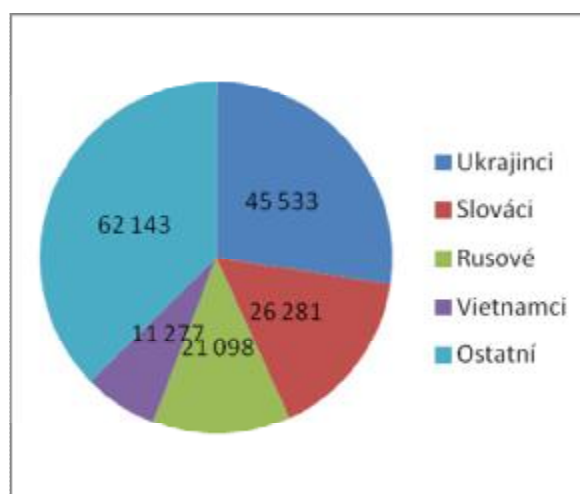
V roce 2002 bylo v Česku nejvíce cizinců ze Slovenska a Ukrajiny. Do roku 2014 výrazně přibylo cizinců z Ruska, Ukrajiny a Vietnamu, což vedlo k snížení zastoupení cizinců ze Slovenska, i když jejich celkový počet neklesl. V Praze je struktura cizinců podle státní příslušnosti podobná jako v celém Česku. Koncentruje se zde jednoznačně nejvíce cizinců ze západní Evropy či USA, relativně více cizinců z Ukrajiny, Ruska, méně zase z Vietnamu, Slovenska a Polska. Během let 2002 až 2014 nedošlo k výrazným změnám v zastoupení cizinců v Praze. Nejvíce přibylo Ukrajinců, Vietnamců a Rusů, naopak se snížilo zastoupení Slováků (Obrázky 3 a 4). Počet sociálně silných cizinců ze Západní Evropy a USA je nižší. Jejich vliv na celkový počet cizinců je spíše marginální.

Obrázek 3: Počet cizinců podle občanství v Praze v roce 2002

Zdroj: ČSÚ

Obrázek 4: Počet cizinců podle občanství v Praze v roce 2014

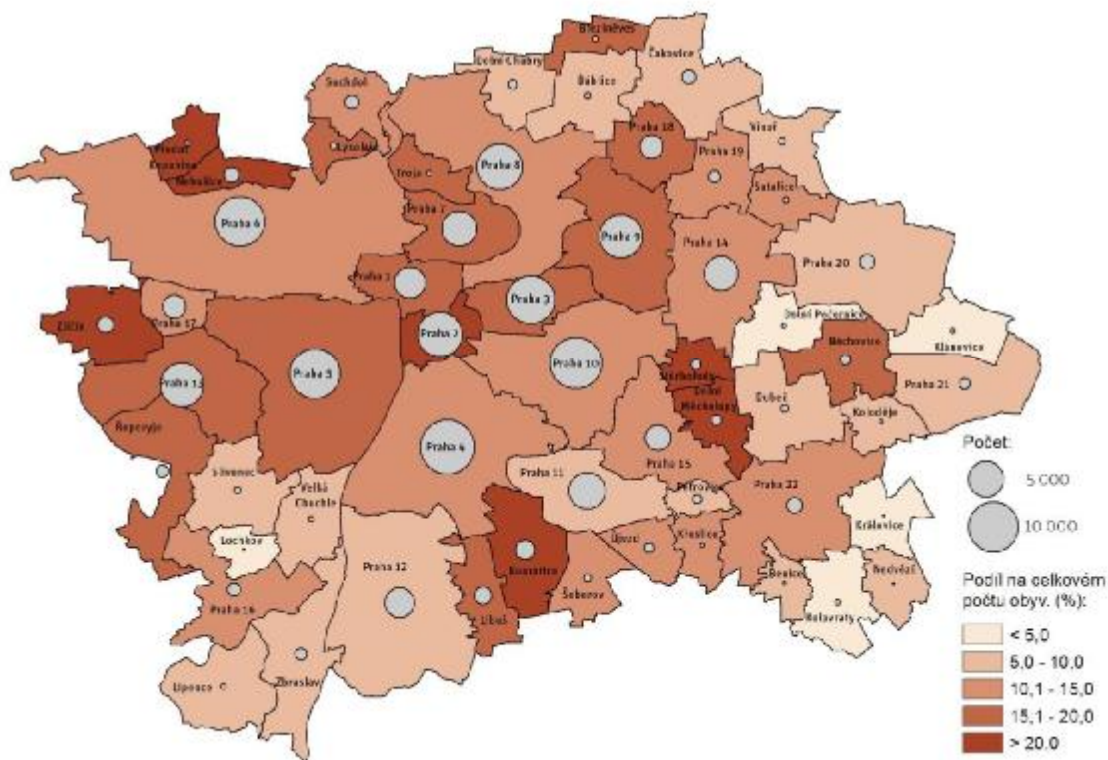
Zdroj: ČSÚ

2.3 Rozmístění cizinců v Praze

Koncentrace cizinců podle městských částí v Praze ukazuje, že největší absolutní zastoupení cizinců je v obvodech s největší populační velikostí (MČ Praha 4, MČ Praha 10, MČ Praha 5, MČ Praha 3, MČ Praha 6, MČ Praha 8). Oblasti s největším relativním zastoupením cizinců jsou obvody s nižším počtem obyvatel v centru města (MČ Praha 1, MČ Praha 2), v městských částech, kde se nacházejí ubytovny (MČ Praha-Běchovice, MČ Praha 18) a v oblastech, kde docházelo v posledních letech k nové rezidenční výstavbě (MČ Praha-Nebošice, MČ Praha-Kunratice, MČ Praha-Zličín (Obrázek 5).

Cizinci z Ukrajiny či Slovenska jsou na území Prahy poměrně rovnoměrně rozmístěni, naopak Vietnamci se vyznačují vyšší územní koncentrací, a to především v jižní části Prahy (MČ Praha-Libuš). Západní cizinci se koncentrují především v tradičních prestižních lokalitách jako je MČ Praha 1, MČ Praha 2, MČ Praha 6, MČ Praha-Nebošice.

Obrázek 5: Počet a podíl cizinců v pražských městských částech v roce 2013 (k 31.12.)

Zdroj: ČSÚ

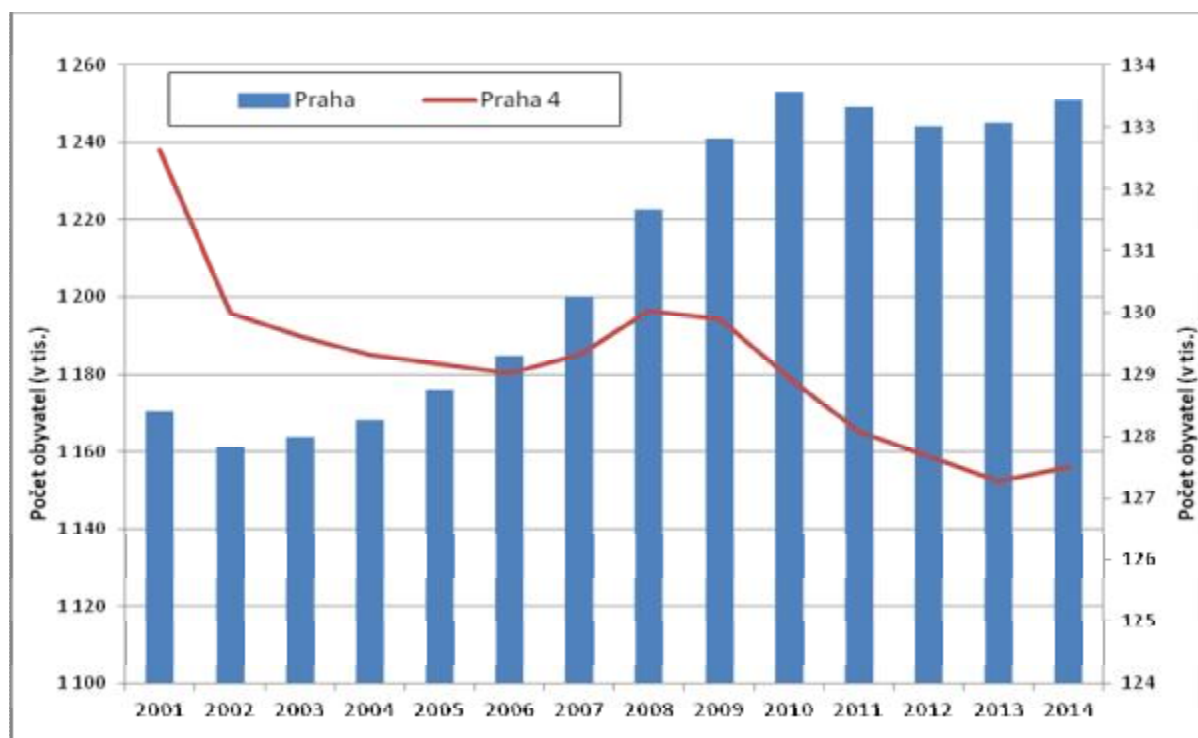
2.4 Pozice Prahy 4

K 31. 12. 2014 žilo v MČ Praha 4 celkem 128 063 obyvatel. Jedná se jednoznačně o největší pražskou městskou část. Kdyby MČ Praha 4 byla samostatnou obcí, jednalo by se dokonce o 4. největší město Česka (větší než mnohá krajská města). Jedná se o velice heterogenní územní, kde nalezneme starou činžovní zástavbu, prvorepublikové rodinné domy, socialistická starší panelová sídliště i několik novostaveb z posledních let.

MČ Praha 4 se kontextu ostatních městských částí vyznačuje starší věkovou strukturou (průměrný věk 44,7 let oproti pražskému průměru 42 let). V posledních letech je patrné, že počet obyvatel MČ Praha 4 prakticky neustále klesá (Obrázek 6). Mezi lety 2001² a 2014 se počet obyvatel MČ Praha 4 snížil o více než 5 tis. (úbytek přibližně o 4 %). V důsledku relativně starší věkové struktury obyvatel městské části dochází k úbytku obyvatel přirozenou měrou (vyšší počet zemřelých než narozených) (Obrázek 7).

Obrázek 6: Vývoj počtu obyvatel v Praze a v MČ Praha 4

Zdroj: ČSÚ

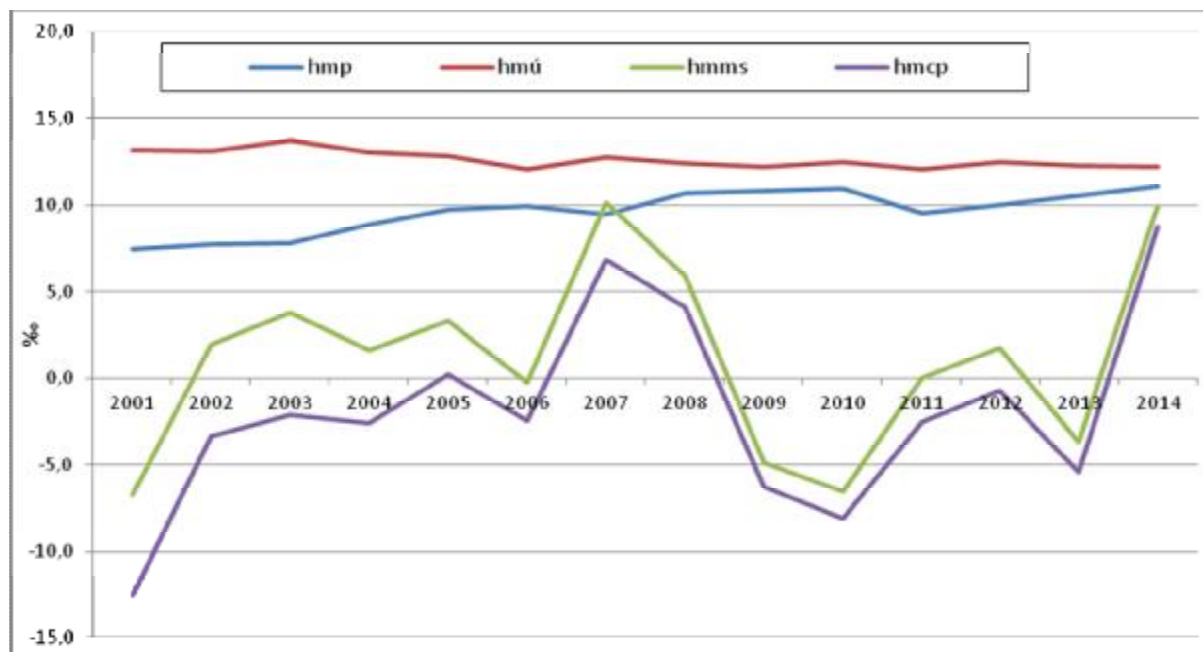
Populační vývoj městské části je nicméně ovlivněn především hodnotou migračního salda, které, i když bylo po většinu sledovaného období kladné, nestačilo vyrovnat přirozený populační úbytek. MČ Praha 4 patří v kontextu ostatních částí spíše mezi výjimku, protože v tomto období se počet obyvatel celé Prahy zvýšil o více než 80 tis. (přírůstek přibližně o 7 %). Nižší hodnoty migračního salda jsou způsobeny především relativně nižší bytovou výstavbou oproti jiným pražským městským částem. V letech 2004 až 2013 se na Praze 4 průměrně každoročně postavilo 3,2 bytů na 1 000 obyvatel. V celé Praze to bylo 5,3 bytů na 1 000 obyvatel (například v sousední MČ Praha-Kunratice to bylo necelých 14 bytů na 1 000 obyvatel). Populačně rostoucí městské části jsou především ty, kde dochází k nové rezidenční výstavbě a migraci cizinců (většinou se jedná o propojené procesy).

Je patrné, že od roku 2001 počet obyvatel vzrůstal pouze v letech 2007 a 2008 a v roce 2014. Pro tyto roky je typické, že v celé Praze docházelo k výraznému zvýšení počtu obyvatel, které

² Sledované období začíná rokem 2001, protože od tohoto roku se do statistiky počtu obyvatel započítávají i cizinci s dlouhodobým vízem (nad 90 dnů) nebo s povolením k dlouhodobému pobytu. Tato administrativní změna vedla k posílení významu zahraničních migrantů do celkového počtu obyvatel v Praze a data před tímto rokem nejsou porovnatelná s předchozími.

bylo způsobeno primárně migrací cizinců. Jak již bylo řečeno, jednalo se o období ekonomického růstu a zvýšené stavební aktivity. Bohužel neexistují kvalitní data, podle kterých bychom mohli analyzovat migraci cizinců. Přesto můžeme usuzovat, že jsou to právě cizinci, kteří se do MČ Praha 4 v těchto letech přistěhovali.

Obrázek 7: Vývoj hrubých měr v MČ Praha 4 v letech 2001 až 2014

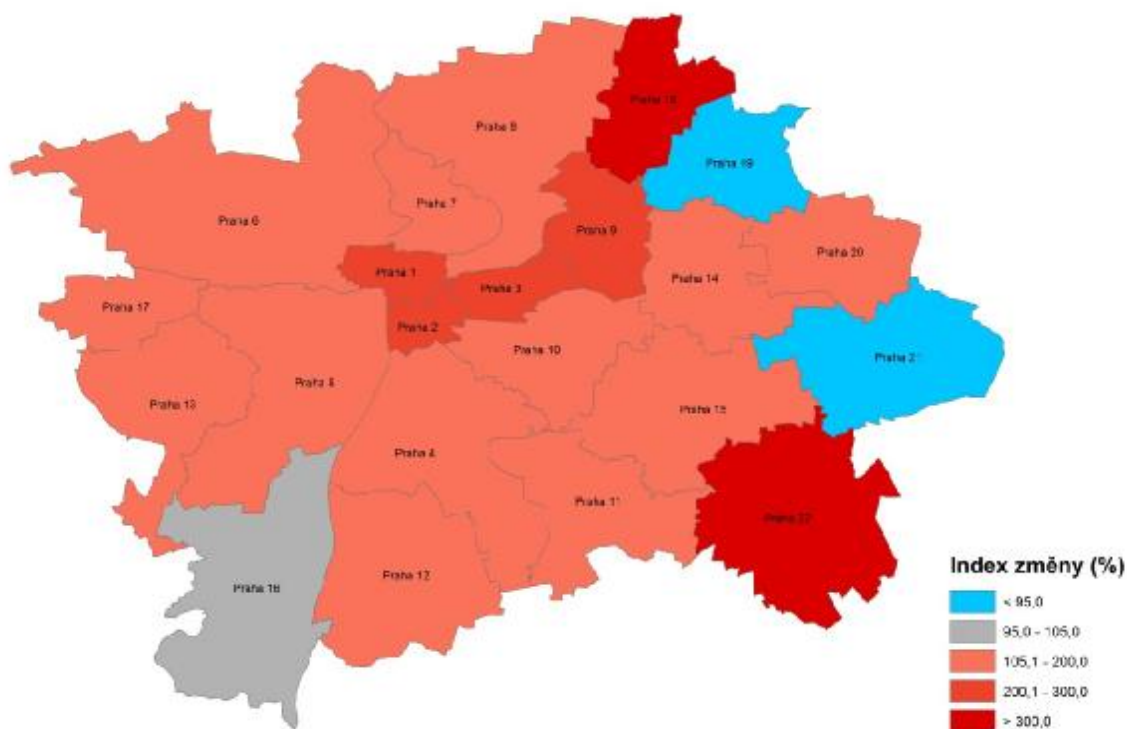
Zdroj: ČSÚ

K 31. 12. 2013 v MČ Praha 4 bylo evidováno na 14 484 cizinců. V pražském kontextu se celkově jedná o nejvyšší počet cizinců ze všech pražských městských částí. Vysoký celkový počet cizinců je ovšem silně ovlivněn populační velikostí městské části. Když počet cizinců relativizujeme počtem obyvatel, MČ Praha 4 se dostane mírně pod celopražský průměr. Zatímco v Praze byl v roce 2013 podíl cizinců na celkovém obyvatelstvu 12,9 %, v MČ Praha 4 se jednalo o 11,4 %. Jak již bylo diskutováno výše, cizinci se v Praze lokalizují především v městských částech, kde v posledních letech dochází k nové bytové výstavbě a v populačně menší části, kde jsou lokalizovány ubytovny (Obrázek 5). Relativně nižší podíl cizinců na Praze 4 je proto způsoben především nižší stavební aktivitou a její populační velikostí.

V posledních letech byl patrný růst počtu cizinců v celé Praze a MČ Praha 4 nebyla výjimkou. Mezi lety 2005 a 2013 se počet cizinců ve správním obvodu Praha 4 (MČ Praha 4 a MČ Praha-Kunratice)³ zvýšil o více než 60 % (z 10 038 na 16 452). V celopražském kontextu se nicméně jedná o podprůměr, protože v celé Praze počet cizinců ve stejné době narostl o necelých 80 % (z 89 997 na 161 006). V ostatních pražských správních obvodech docházelo k spíše k vyšším přírůstkům cizinců, především se jedná o centrum města a obvody s bytovou výstavbou (SO Praha 22) (Obrázek 8).

Obrázek 8: Vývoj počtu cizinců v pražských správních obvodech mezi lety 2013 a 2005

³ Data za městské části jsou dostupná pouze od roku 2012.

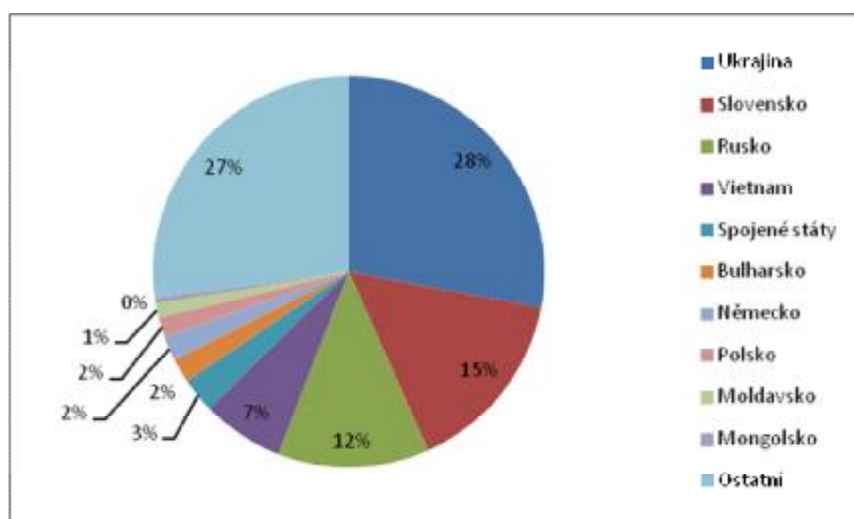
Zdroj: ČSÚ

2.5 Struktura cizinců v MČ Praha 4

Struktura cizinců v MČ Praha 4 se prakticky neliší od celopražského průměru (Obrázky 9 a 10). Struktura je prakticky totožná především z důvodu značné populační velikosti a heterogenity městské části. Necelou polovinu ze všech cizinců představují Ukrajinci a Slováci, kterých je v MČ Praha 4 relativně více než je celopražský průměr. Relativně více je v městské části také Vietnamců.

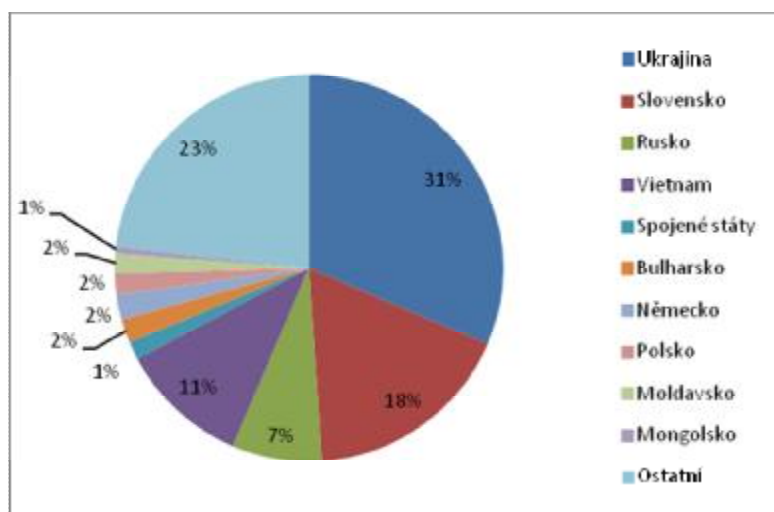
Naopak se zde koncentruje relativně méně Rusů a sociálně silnějších cizinců z USA a západní Evropy. Je to způsobeno především tím, že Rusové a západní cizinci se v Praze koncentrují především v nově vystavěných bytových a rodinných domů, kterých je v MČ Praha 4 relativně méně. Ukrajinci, Slováci a Vietnamci zase bydlí více na sídlištích a ubytovnách a proto je jejich koncentrace v MČ Praha 4 relativně vyšší. U Vietnamců hraje roli také relativní blízkost a dostupnost areálu Sapa v Praze-Libuši, kde pracuje velké množství cizinců z Vietnamu.

Obrázek 9: Struktura cizinců v Praze v roce 2013

Zdroj: ČSÚ

Obrázek 10: Struktura cizinců v MČ Praha 4 v roce 2013

Zdroj: ČSÚ

2.6 Sociální struktura cizinců

Při analýze sociální struktury cizinců vycházíme z individuálních dat ze SLDB 2011. Dostupná jsou data o věku, pohlaví, vzdělání, ekonomické aktivitě a postavení osob v zaměstnání. Problémem tří posledně jmenovaných ukazatelů je, že velmi často je zde vysoký podíl nezjištěných dat. Je to způsobeno tím, že data za cizince, která se neziskají pomocí SLDB, jsou doplněna z dat registrů Cizinecké policie ČR, která ve své databázi nemá tak podrobná data. I přes tento nedostatek však data ukazují zajímavé výsledky a mají svou vypovídací hodnotu.

Cizinci se obecně vyznačují mladší věkovou strukturou a převahou mužů nad ženami. I v MČ Praha 4 mají cizinci o 10 let mladší populaci než celá populace MČ (Tabulka 1). Nejmladší je populace Vietnamců, která je dokonce o 14 let mladší. Zatímco v celé populaci převažují ženy, u cizinců převažují muži. Nejvyšší index maskulinity mají občané USA, u kterých na 100 žen

připadá 155 mužů. Velmi vysoká je i hodnota pro občany Vietnamu, mezi nimiž převažují muži. Opačné hodnoty vykazují občané Ruska, kde naopak převažují ženy a to podstatně více než v celkové populaci. Na 100 žen u ruských občanů připadá pouze 77 mužů.

Tabulka 1: Demografické charakteristiky obyvatel MČ Praha 4 v roce 2011

	Celkem	Cizinci	Ukrajina	Vietnam	Slovensko	Rusko	USA
Počet obyvatel	131 793	13 496	4 285	1 559	2 188	1 017	258
Podíl na celkovém obyvatel. (%)	100,0	10,2	3,3	1,2	1,7	0,8	0,2
Podíl mužů na ženy (%)	91,0	119,2	107,7	132,3	105,8	76,6	155,4
Průměrný věk	44,4	34,0	34,6	30,5	32,2	34,5	35,4

Zdroj: SLDB 2011

Cizinci se podle statistických údajů oproti Čechům vyznačují spíše menší vzdělaností. Údaje jsou ale ovlivněny vysokým podílem cizinců bez uvedeného nejvyššího vzdělání (Tabulka 2). Výjimku mezi cizinci představují Slováci, kteří mají vyšší vzdělanostní strukturu než celková populace. Mají čtvrtinu osob s magisterským vzděláním. Největší podíl osob se základním vzděláním mají Vietnamci se čtvrtinou takto vzdělaných osob. Zde je však také potřeba vzít v úvahu i relativně mladší věková struktura u Vietnamců (je možné, že část Vietnamců své studium ještě nedokončila). Vietnamci mají také nadprůměrně osob s úplným všeobecným středním vzděláním s maturitou. Rusové mají také poměrně vyšší podíl osob s magisterským diplomem. Pro Ukrajince je typické střední vzdělání. Američané mají zase nejčastěji bakalářský stupeň vzdělání. Tato data mimo jiné ukazují, jak se u dokončeného vzdělání cizinců projevuje školský systém v jejich zemi původu (důraz na magisterský diplom v postkomunistických zemích či naopak častý bakalářský diplom v USA).

Tabulka 2: Vzdělanostní struktura obyvatel MČ Praha 4 v roce 2011 (podíl obyvatel s nejvyšším ukončeným vzděláním na osoby starších 15 let) (v %)

	Celkem	Cizinci	Ukrajina	Vietnam	Slovensko	Rusko	USA
Bez vzdělání	0,28	0,37	0,71	0,51	0,14	0,00	0,00
Neukončené základní vzdělání	0,19	0,29	0,15	1,32	0,05	0,11	0,00
Základní vzdělání	9,96	7,63	8,01	25,11	3,42	3,86	0,79
Úplné střední všeobecné (s maturitou)	9,43	8,92	8,17	13,69	9,82	9,32	2,77
Úplné střední odborné (s maturitou)	21,07	10,00	12,20	3,44	18,58	7,61	0,40
Nástavbové studium (vč. pomaturitního)	3,64	1,02	0,84	0,59	1,69	0,43	0,79

studia)							
Vyšší odborné vzdělání (absolutorium)	2,26	2,76	3,70	1,32	1,20	4,61	0,79
Bakalářské (Bc., BcA.)	2,96	4,45	2,48	2,05	4,04	4,82	19,76
Magisterské (Ing., MuDr., JUDr., PhDr., Mgr. aj.)	19,05	11,62	4,77	2,20	25,95	18,01	9,88
Doktorské (Ph.D., ThD., DrSc., CSc.)	2,11	0,78	0,18	0,37	1,40	1,50	1,98
Střední vč. vyučení (bez maturity)	20,89	7,89	12,12	6,73	9,53	1,93	0,00
Nezjištěno	8,16	44,28	46,67	42,68	24,17	47,80	62,85

Zdroj: SLDB 2011

Cizinci jsou méně často zaměstnanci než celková populace (Tabulka 3). Jen Slováci jsou z více jak poloviny zaměstnanci. Oproti celkovému průměru jsou cizinci překvapivě více zaměstnavatelé. Cizinci dosahují vyšších hodnot osob pracujících na vlastní účet, což je především patrné u Vietnamců, kteří mají také větší podíl pomáhajících rodinných příslušníků.

Tabulka 3: Postavení osoby v zaměstnání obyvatel MČ Praha 4 v roce 2011 (podíl osob v postavení na celkový počet obyvatel) (v %):

	Celkem	Cizinci	Ukrajina	Vietnam	Slovensko	Rusko	USA
Zaměstnanci	35,21	21,79	16,17	4,68	52,42	11,50	19,77
Zaměstnavatelé	1,86	2,42	2,29	2,31	1,05	7,77	1,16
Osoby pracující na vlastní účet	8,50	10,02	12,56	19,05	6,76	8,65	9,30
Členové produkčních družstev	0,05	0,24	0,56	0,19	0,00	0,29	0,00
Pomáhající rodinní příslušníci	0,28	0,76	0,63	2,63	0,23	0,29	0,39
Nedefinováno	50,25	59,74	61,38	64,08	36,79	69,03	68,22
Nezjištěno	3,86	5,03	6,42	7,06	2,74	2,46	1,16

Zdroj: SLDB 2011

Mezi cizinci je velice málo pracujících i nepracujících důchodců, což odpovídá i nízkému průměrnému věku cizinců (Tabulka 4). Relativně méně jsou mezi cizinci žáci, studenti a učni. Zde však vyčnívá ruská menšina, kde je studujících naopak více (přes 15 % Rusů). Celková

nezaměstnanost cizinců je velmi podobná celé populaci, jen Vietnamci mají lehce vyšší hodnoty a to i u nezaměstnaných hledajících první zaměstnání. Velmi nízkou nezaměstnanost mají Rusové a Američané. Nejvíce osob v domácnosti, dětí předškolního věku a ostatních závislých osob mají Vietnamci a naopak nejméně Američané.

Tabulka 4: Ekonomická aktivita obyvatel MČ Praha 4 v roce 2011
(podíl obyvatel podle aktivity na celkový počet obyvatel) (v %)

	Celkem	Cizinci	Ukrajina	Vietnam	Slovensko	Rusko	USA
Zaměstnanci, zaměstnavatelé, samostatně činní, pomáhající	40,11	34,55	33,72	28,67	55,30	27,04	29,07
Pracující důchodci	4,16	0,27	0,07	0,19	0,18	0,39	0,39
Pracující studenti a učni	1,34	1,00	0,47	1,09	2,33	1,77	0,39
Ženy na mateřské dovolené (28 nebo 37 týdnů)	0,86	0,90	1,00	1,22	1,74	0,29	0,00
Nepracující důchodci	23,24	1,53	0,56	1,03	0,91	3,44	1,94
Ostatní s vlastním zdrojem obživy	1,46	1,62	2,05	1,54	1,78	1,67	1,16
Žáci, studenti, učni	10,21	7,88	6,72	10,13	5,80	15,24	1,94
Nezaměstnaní hledající první zaměstnání	0,56	0,99	1,10	1,28	0,41	0,79	0,00
Ostatní nezaměstnaní	3,28	3,54	3,36	4,75	3,66	1,47	1,94
Osoby v domácnosti, děti předškolního věku, ostatní závislé osoby	6,97	5,90	5,79	10,65	4,02	4,23	1,55
Nedefinováno	7,81	41,83	45,16	39,45	23,86	43,66	61,63

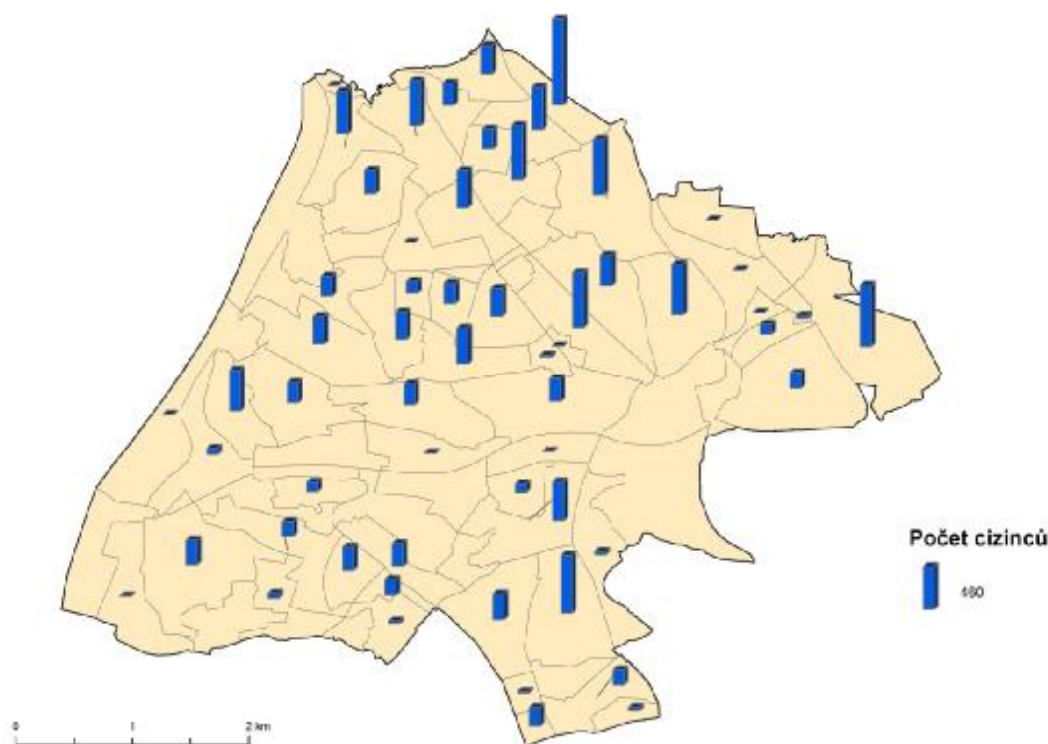
Zdroj: SLDB 2011

2.7 Rozmístění v rámci městské části

V městské části Praha 4 žilo v roce 2011 13 496 cizinců. Nalézají se zde celkem 65 ZSJ, které mají více než 3 obyvatele, v 59 z nich žil v roce 2011 alespoň jeden cizinec. 7 ZSJ mělo pak více jak 500 cizinců a dalších 24 ZSJ mělo více než 200 cizinců (Obrázek 11, 14). Nejvyšší počty cizinců byly koncentrovány v ZSJ Nuselský obvod (914 cizinců), v ZSJ Spořilov II (657) a Sídliště

Krč (617). Všechny tyto ZSJ jsou však velmi lidnaté, a proto zde tito cizinci netvoří příliš velký podíl obyvatel.

Obrázek 11: Počet cizinců v ZSJ MČ Praha 4 v roce 2011

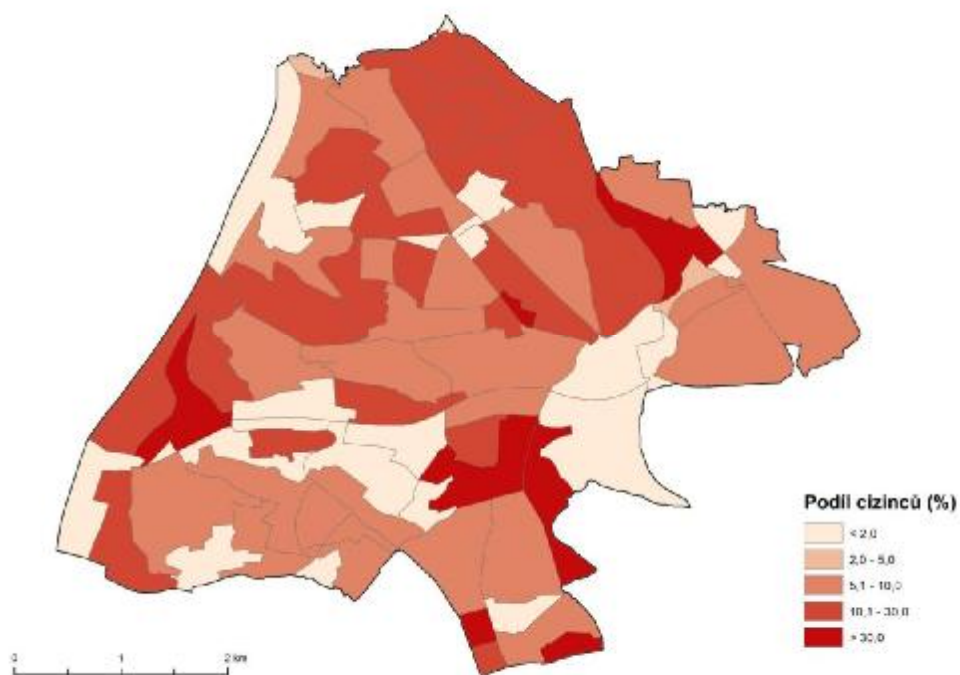
Zdroj: SLDB 2011

Podíl cizinců na celkovém obyvatelstvu městské části byl 10,2 %. Celkem 7 ZSJ mělo více jak 30 %. Extrémní hodnoty podílu cizinců na celkovém obyvatelstvu bylo v ZSJ Krč-Na jezerech (73,81 %), jedná se však o málo lidnaté ZSJ s 31 cizinci. Další ZSJ s vysokým podílem cizinců byly U michelské plynárny (57,9 %), Braník-jih (52,3 %) a Budějovické náměstí – východ (50,0 %). Ve všech případech šlo o ZSJ s nízkými počty obyvatel i nízkými počty cizinců (viz Tabulka 8 v příloze). Jediné ZSJ, kde byl zároveň vysoký počet cizinců i jejich podíl na obyvatelstvu bylo ZSJ Dolní Krč-Zálesí. Zde žilo 413 cizinců, kteří tvořili 33,71 %. ZSJ s vyšším podílem cizinců byly v prostoru města nepravidelně rozmístěny, i když o něco větší byla jejich koncentrace v jižní části Prahy 4 (Obrázek 12, 14).

Velmi vysoký lokalizační kvocient (L_q) s hodnotou nad 10 nebyl v žádném ZSJ (Obrázek 13). Vysoký lokalizační kvocient (L_q) s hodnotou nad 3 byl v 7 ZSJ, z toho 6 ZSJ mělo velmi málo obyvatel a i nižší počet cizinců zde vytvářelo vyšší koncentraci. Jednalo se o Krč-Na jezerech (7,21), ZSJ U michelské plynárny (5,65), ZSJ Braník-jih (5,11), ZSJ Budějovické náměstí-východ (4,88), ZSJ Nové Dvory (4,04) a ZSJ Krčská nemocnice (3,01). Jen v ZSJ Dolní Krč-Zálesí byl vysoký lokalizační kvocient (3,29) a zároveň vysoký počet i podíl cizinců.

Obrázek 12: Podíl cizinců na celkovém obyvatelstvu v ZSJ MČ Praha 4 v roce 2011

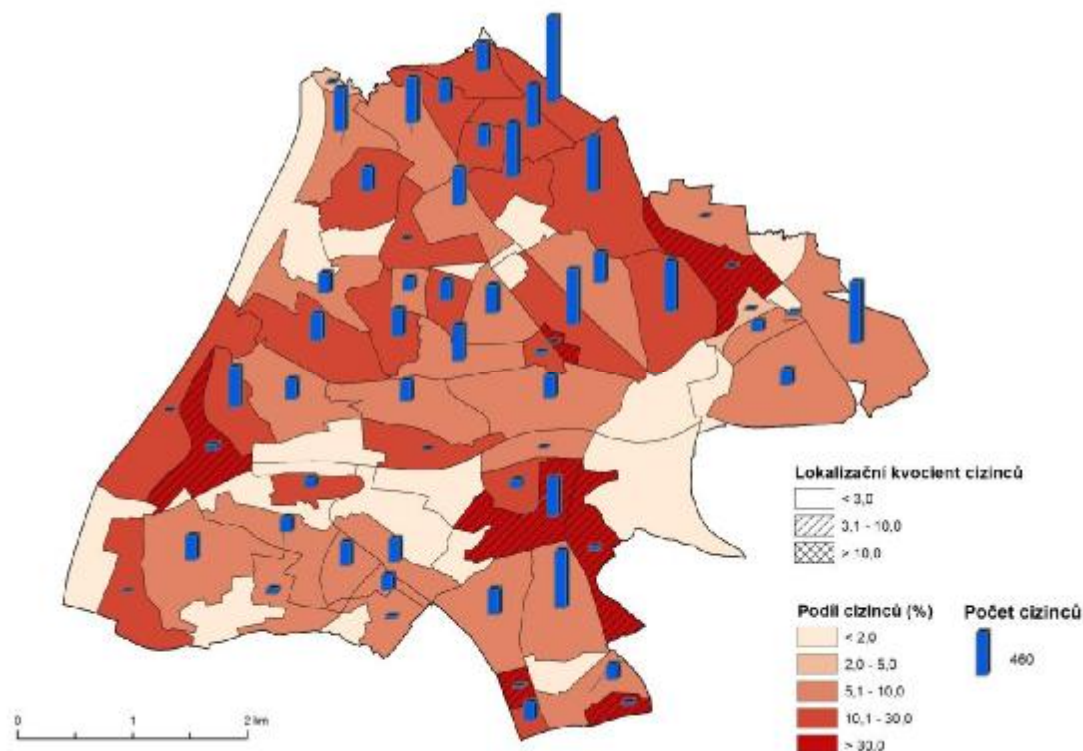
Zdroj: SLDB 2011

Obrázek 13: Lokalizační kvocienty cizinců v ZSJ MČ Praha 4 v roce 2011

Zdroj: SLDB 2011

Obrázek 14: Počty, podíly a lokalizační kvocienty cizinců v ZSJ MČ Praha 4 v roce 2011

Zdroj: SLDB 2011

Podle metodiky identifikace lokalit rezidenční segregace zpracované Přírodovědeckou fakultou a Multikulturním centrem Praha (Sýkora a kol. 2014) bylo v MČ Praha 4 celkem 52 ZSJ, kde převažovala alespoň 1 střední úroveň koncentrace cizinců (viz Tabulka 6 a 7). Alespoň 1 vysokou úroveň koncentrace cizinců mělo celkem 38 ZSJ, což bylo ovšem způsobeno výskytem populačně velkých ZSJ. Byla zde pouze 1 lokalita, která mohla být považována za střední koncentraci cizinců – tedy, že zde byly alespoň 2 vysoké hodnoty úrovně koncentrace. Jedná se o ZSJ Dolní Krč-Zálesí, kde bylo sečteno na 413 cizinců (cca 1/3 všech obyvatel ZSJ), z toho 203 Ukrajinců, 32 Vietnamců, 42 Slováků, 22 Moldavanů, 29 Rusů. V řadě ZSJ byl sice vysoký podíl cizinců i vysoký lokalizační kvocient, ale při celkově nízkém počtu cizinců a obyvatel, tudíž i nižší počty cizinců mohou v takovém kontextu vést k vysokým podílům.

Při celkovém hodnocení byla v MČ Praze 4 s pomocí analýzy tří kvantitativních ukazatelů (počet cizinců, podíl cizinců na celkovém počtu obyvatel a lokalizační kvocient) nalezena jedna základní sídelní jednotka se střední koncentrací cizinců - ZSJ Dolní Krč-Zálesí (obrázek 15). Žádná ZSJ nevykazovala hodnoty pro extrémní ani vysokou koncentraci cizinců. Ve zbylých ZSJ je pak koncentrace cizinců nízká.

Podle indexu segregace a odlišnosti je patrné, že cizinci jsou poměrně rovnoměrně rozmístění po celém území městské části (Tabulka 5); IS je u všech cizinců 12,5 %, což je hluboko pod celopražským průměrem (28 %). Relativně vyšší koncentrace je patrná u Vietnamců. Jejich vyšší územní koncentrace je typická v celé Praze. Vyšší koncentrace je také

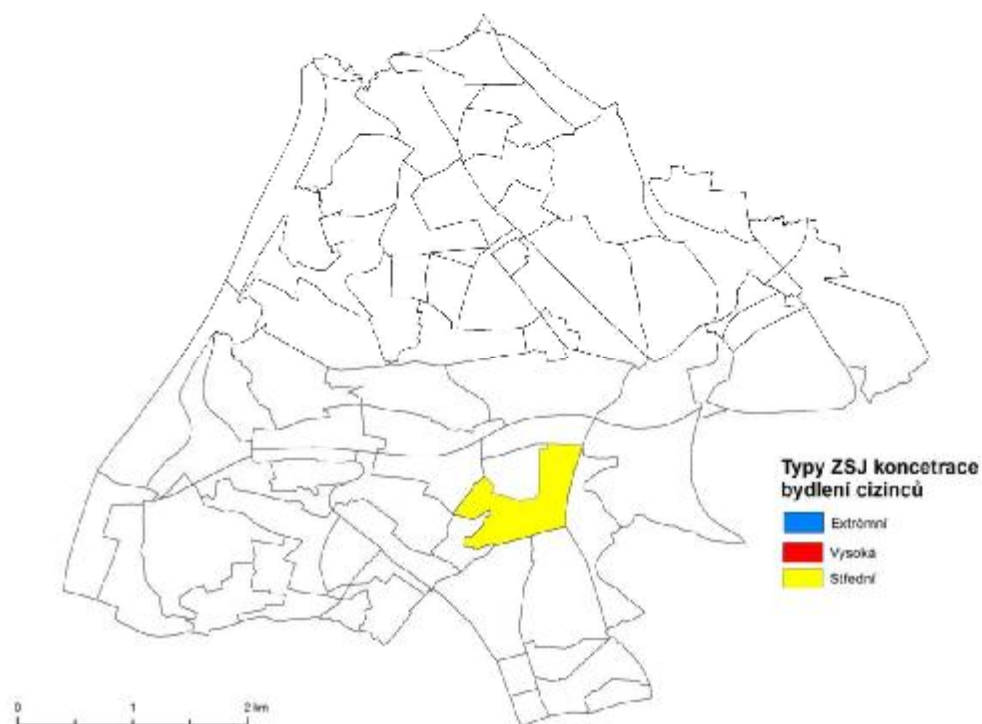
v případě Číňanů a Američanů. Zde je ovšem silný vliv menšího počtu osob u obou těchto skupin cizinců. Naopak nejnižší koncentraci vykazují Slováci, kdy se jejich rozmístění téměř rovná většinové populaci.

Tabulka 5: Indexy segregace a odlišnosti za ZSJ MČ Praha 4 v roce 2011 podle vybraných sociálních skupin

	Index odlišnosti (%)	Index segregace (%)
Cizinci - celkem	11,17	12,45
Podle státní příslušnosti		
Česko	1,51	12,55
Ukrajina	15,45	15,97
Vietnam	33,12	33,51
Slovensko	12,99	13,21
Rusko	17,66	17,80
Čína	46,32	46,44
USA	35,28	35,35

Zdroj: vlastní výpočty

Obrázek 15: ZSJ podle typů koncentrace cizinců v MČ Praha 4 v roce 2011

Zdroj: vlastní výpočty

Tabulka 6: Úrovně koncentrace sociálních skupin

Úroveň koncentrace	Nízká	Střední	Vysoká
Nadprůměrný výskyt LQOBn	< 3	≥ 3	≥ 10
Podíl obyvatel ROBn	< 10 %	≥ 10%	≥ 30 %
Počet obyvatel POBn	< 50	≥ 50	≥ 200

Zdroj: Sýkora a kol. 2014

Tabulka 7: Základní sídelní jednotky (ZSJ) s koncentracemi vybraných skupin cizinců v MČ Praha 4 v roce 2011

ZSJ název	ZSJ kód	Nadprůměrný výskyt LQOBn	Podíl obyvatel ROBn	Počet obyvatel POBn	Koncentrace KONCn
Dolní Krč-Zálesí	1277870	3,29	33,71	413	B Střední
Nuselský obvod	1281980	1,59	16,27	914	C Nízká
Spořilov II	1282010	0,73	7,47	657	C Nízká
Sídliště Krč	1280580	0,78	8,03	617	C Nízká
Tyršův vrch	1279650	1,43	14,62	591	C Nízká
Michelská	1276470	1,08	11,01	587	C Nízká
Na Veselí	1277360	1,04	10,66	582	C Nízká
Kačerov	1277610	1,11	11,39	539	C Nízká
Na Pankráci	1279310	0,86	8,83	480	C Nízká
U Jezerky	1279570	1,03	10,56	457	C Nízká
Staré Podolí	1281550	0,94	9,58	456	C Nízká
Braník-střed	1281210	1,15	11,73	444	C Nízká
Pankrác II	1277280	0,95	9,71	398	C Nízká
Antala Staška	1276120	0,97	9,94	383	C Nízká
Baarova	1277520	0,93	9,51	325	C Nízká
Fidlovačka	1281710	1,36	13,88	305	C Nízká
Na Zelené lišce	1276210	0,79	8,11	300	C Nízká
Horní Jeremenkova	1276980	1,23	12,64	292	C Nízká
Braník-Nad lomem	1278840	1,08	11,06	290	C Nízká
Kolonie Tempo	1280660	0,93	9,52	276	C Nízká
Hodkovičky-východ	1278500	0,91	9,29	261	C Nízká
Na Kavčích horách	1279220	1,03	10,59	253	C Nízká

Novodvorská II-západ	1278170	0,83	8,49	248	C Nízká
Horní Krč	1275910	0,92	9,39	245	C Nízká
Novodvorská I	1278090	0,84	8,64	245	C Nízká
Pankrácké předmostí	1281630	1,01	10,38	236	C Nízká
Dolní Krč-Ryšánka	1276040	0,78	7,95	221	C Nízká
Pankrác I-východ	1277010	1,01	10,38	217	C Nízká
Braník-Na křížku	1278760	0,72	7,35	216	C Nízká
U soudu	1279490	1,46	14,92	213	C Nízká
Dvorce	1278920	0,72	7,37	209	C Nízká
Lhotka-jih	3160320	2,27	23,26	194	C Nízká
Novodvorská II-východ	1278250	0,89	9,14	171	C Nízká
Spořilov	1279900	0,54	5,54	171	C Nízká
Jalový Dvůr	1283680	0,67	6,81	163	C Nízká
Jiráskova čtvrť	1278330	0,66	6,71	158	C Nízká
Pankrác I-západ	1277100	0,80	8,21	129	C Nízká
Sídliště Spořilov I	3248330	0,79	8,06	109	C Nízká
Pod Jiráskovou čtvrtí	1277950	1,20	12,24	105	C Nízká
U krčského nádraží	1276630	1,16	11,83	91	C Nízká
Braník-jih	1281120	5,11	52,29	57	C Nízká
Jiráskova čtvrť-západ	1278410	0,63	6,50	55	C Nízká
Krčská nemocnice	1280400	3,01	30,83	37	C Nízká
Krč-Na jezerech	3160080	7,21	73,81	31	C Nízká
Budějovické náměstí-západ	3158770	1,31	13,36	29	C Nízká
Nové Dvory	3069240	4,04	41,38	24	C Nízká
U michelské plynárny	1279810	5,65	57,89	11	C Nízká
Budějovické náměstí-východ	3158850	4,88	50,00	8	C Nízká
Hodkovičky-západ	1280910	1,09	11,11	6	C Nízká
Braník-pobřeží	1281390	1,56	16,00	4	C Nízká
Děkanka	1279060	1,22	12,50	1	C Nízká
Krčské údolí-východ	1276800	1,22	12,50	1	C Nízká

Zdroj: SLDB 2011, vlastní výpočty

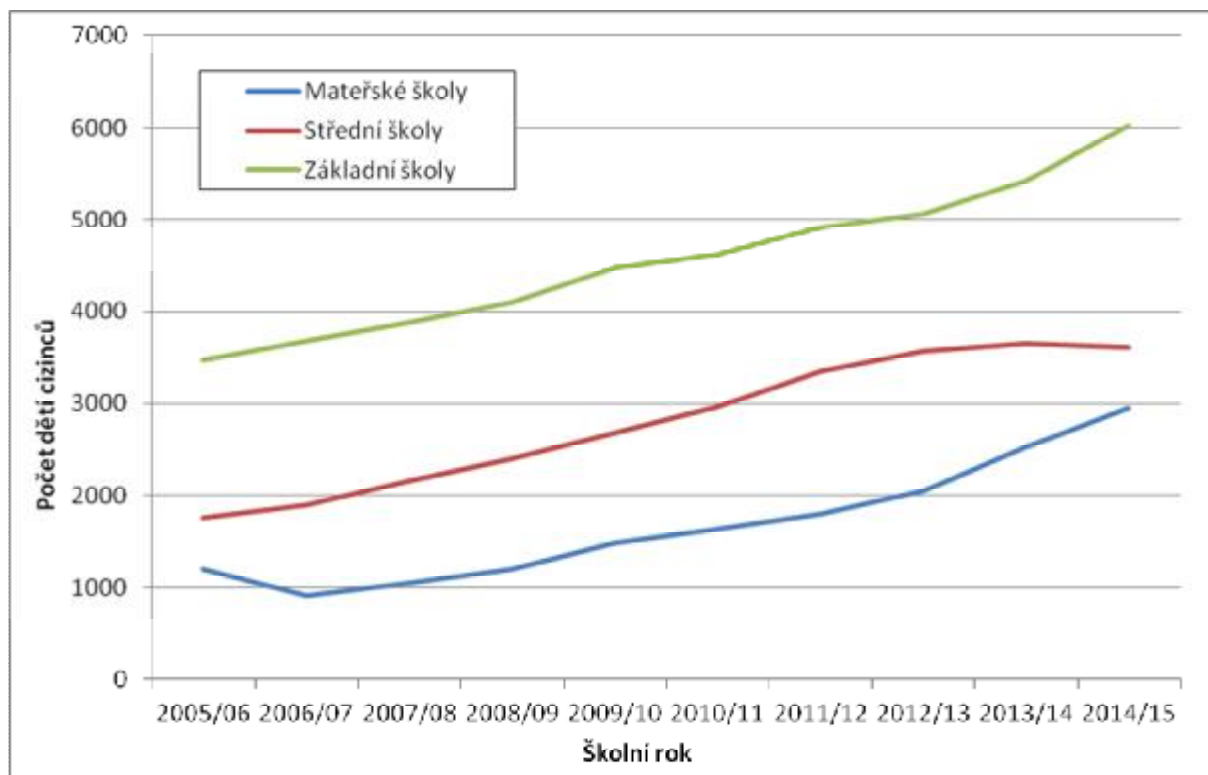
2.8 Analýza vývoje počtu dětí cizinců ve školských zařízeních v Praze a v MČ Praha 4

Za žáka cizince je považován žák, jehož rodiče mají jiné občanství než občanství České republiky. Vývoj počtu dětí cizinců je pochopitelně silně ovlivněn vývojem počtu cizinců. Podobně jako v Praze narůstá počet cizinců, roste zde také počet dětí cizinců navštěvující všechny typy školních zařízení (Obrázek 16).

Dynamika nárůstu je u těchto dětí dokonce vyšší. Zatímco mezi lety 2005 a 2013 se počet cizinců v Praze zvýšil o 85 %, počet dětí cizinců se zvýšil mezi školními roky 2005/06 a 2014/15 o 95 %. V této době nejvíce narostl počet dětí cizinců navštěvující mateřskou školu (o 144 %). Nejméně pak dětí navštěvují školu základní (73 %), průměrný růst dosahovaly školy střední (105 %).

Celkový počet dětí cizinců byl ve školním roce 2014/15 na všech typech škol v Praze 12 577 žáků cizinců (z toho 91 azylantů). Jedná se o 6,6 % z celkového počtu dětí navštěvující pražské školy. Je tedy vidět, že podíl cizinců na celkové populaci je vyšší (13 %), což je dáno především typem ekonomické migrace, kdy se do Prahy stěhují především ekonomicky aktivní muži. S postupným usazováním cizinců v české společnosti ovšem do budoucna pravděpodobně můžeme očekávat dynamičtější růst dětí cizinců. Mezi jednotlivými typy škol jsou spíše malé rozdíly. Největší podíl dětí cizinců na celkovém počtu žáků je na školách mateřských (7 %), na základních školách jde o 6,8 %, nejmenší podíl je pak na školách středních (5,9 %).

Obrázek 16: Vývoj počtu dětí cizinců podle jednotlivých typů škol v Praze ve školních rocích 2005/06-2014/15

Zdroj: MŠMT

Struktura dětí cizinců na pražských školách odpovídá struktuře cizinců v populaci (Tabulka 8). Ve školním roce 2014/15 byly na pražských školách nejvíce zastoupeny děti z Ukrajiny, dále Ruska, Vietnamu a Slovenska. Oproti zastoupení cizinců v populaci je na pražských školách především více dětí z Vietnamu. Relativně více dětí je také z Ruska či z Ukrajiny. Relativně méně je naopak dětí ze Slovenska a ostatních států. Struktura dětí cizinců se prakticky neliší podle jednotlivých typů škol. Za zmínku stojí pouze relativně vyšší podíl Rusů na mateřských (18,7 %) a středních školách (19,3 %) oproti školám základním (13,7 %).

Tabulka 8: Struktura žáků cizinců podle státního občanství na školách v Praze ve školním roce 2014/15

	Počet žáků cizinců - celkem	Počet žáků cizinců z Ukrajiny	Počet žáků cizinců ze Slovenska	Počet žáků cizinců z Ruska	Počet žáků cizinců z Vietnamu	Počet žáků cizinců z ostatních států mimo ČR
MŠ	2942	858	407	549	309	819
ZŠ	6022	1915	798	827	796	1686
SŠ	3614	1093	405	699	535	881
<i>Celkem</i>	<i>12577</i>	<i>3866</i>	<i>1610</i>	<i>2075</i>	<i>1640</i>	<i>3386</i>
<i>Podíl na počtu dětí cizinců (%)</i>	<i>100</i>	<i>30,7</i>	<i>12,8</i>	<i>16,5</i>	<i>13</i>	<i>27</i>
<i>Podíl cizinců na celkovém obyvatelstvu k 31. 12. 2014 (%)</i>	<i>100</i>	<i>27,4</i>	<i>15,8</i>	<i>12,7</i>	<i>6,8</i>	<i>37,4</i>

Zdroj: MŠMT

Tabulka 9: Počet a podíl žáků cizinců ve školních zařízeních v MČ Praha 4 ve školním roce 2014/15

	Počet žáků - celkem	Počet českých žáků	Počet žáků cizinců	Podíl žáků Čechů (%)	Podíl žáků cizinců (%)
MŠ	4 018	3 719	299	92,6	7,4
ZŠ	9 131	8 539	592	93,5	6,5
SŠ	7 472	7 010	462	93,8	6,2
<i>Celkem</i>	<i>20 621</i>	<i>19 268</i>	<i>1 353</i>	<i>93,4</i>	<i>6,6</i>

Zdroj: vlastní šetření 2015

Ve školním roce 2014/15 navštěvovalo školy v MČ Praha 4 celkem 1 353 dětí cizinců. Podíl dětí cizinců na celkovém počtu dětí navštěvující školská zařízení v MČ Praha 4 je úplně totožný s celopražským průměrem (6,6 %) (Tabulka 9). Mezi jednotlivými typy škol je stejně jako v celé Praze největší podíl na mateřských školách a nejnižší na školách středních. Je patrné, že také v MČ Praha 4 je podíl dětí cizinců nižší, než je celkový podíl cizinců v populaci.

Podle vyplněných dotazníků se v současné době v MČ Praha 4 vyskytuje na 90 škol, různých typů. Drtivá většina z nich měla alespoň jednoho žáka cizince (Tabulka 10). Žádní cizinci nebyli zaznamenáni pouze v sedmi (spíše menších) mateřských školkách. Koncentrace cizinců na některé ze škol v MČ Praha 4 ovšem není nikterak silná. V žádné škole nenastal případ, že by české děti byly ve škole menšinou, resp. že by převažovaly děti cizinců nad českými dětmi. Pouze v jedné mateřské škole a jedné střední škole přesáhl podíl dětí cizinců více než 30 %. Jedná se o Mateřskou školu Na Lánech 1107/22 (32% podíl dětí cizinců) a Obchodní akademie Svatoslavova (30,4% podíl dětí cizinců).⁴ Obě tyto školy se vyznačují relativně menším počtem dětí a studentů a diverzifikovanou strukturou cizinců. V 18 případech je podíl dětí cizinců na celkovém podílu mezi 10 až 30 %. Většina těchto škol má nicméně podíl jen mírně nad 10 %. Je tedy patrné, že v MČ Praha 4 nedochází ke vzniku segregovaných škol, kde by docházelo k nadměrné koncentraci dětí cizinců.

Tabulka 10: Počet škol podle podílu žáků cizinců v MČ Praha 4 ve školním roce 2014/15

	Počet škol - celkem	Počet škol s dětmi cizinců	Počet škol s podílem dětí cizinců větším než 30 %	Počet škol s podílem dětí cizinců mezi 10 -30 %	Počet škol s podílem dětí cizinců menším než 10 %
MŠ	48	41	1	12	28
ZŠ	26	26	0	5	21
SŠ	16	16	1	1	14
<i>Celkem</i>	<i>90</i>	<i>83</i>	<i>2</i>	<i>18</i>	<i>63</i>

Zdroj: vlastní šetření 2015

Struktura žáků cizinců je v MČ Praha 4 obdobná jako v celé Praze a velmi se podobá struktuře všech cizinců v MČ Praha 4 (Tabulka 11). Stejně jako v celé Praze převažují i zde cizinci z Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu a Ruska. Oproti situaci z celé Prahy je relativně méně cizinců z Ruska. Jak již bylo výše řečeno, je to způsobeném především relativně nižší bytovou výstavbou v MČ Praha 4, protože Rusové se kontrují nejvíce v oblastech, kde dochází k nové výstavbě.

⁴ Je ovšem otázka, zda údaje za tuto školu odpovídají realitě a zda nejde o překlep při vyplňování dotazníku. Vyšší podíl cizinců je způsoben vysokým počtem Ukrajinců v 1. ročníku školy. Celkový součet je za 1. ročník 56 studentů, ve 2. a 3. ročníku je ovšem počet studentů daleko nižší (18 a 20), ve 4. ročníku je sice opět počet vyšší (41), i tak je možné, že počet studentů 1. ročníku byl nadhodnocen.

Tabulka 11: Struktura žáků cizinců podle státního občanství na školách v MČ Praha 4 ve školním roce 2014/15

	Počet žáků cizinců - celkem	Počet žáků cizinců z Ukrajiny	Počet žáků cizinců ze Slovenska	Počet žáků cizinců z Ruska	Počet žáků cizinců z Vietnamu	Počet žáků cizinců z ostatních států
MŠ	299	91	56	52	17	83
ZŠ	592	205	93	50	89	155
SŠ	462	185	43	59	82	93
<i>Celkem</i>	<i>1353</i>	<i>481</i>	<i>192</i>	<i>161</i>	<i>188</i>	<i>331</i>
<i>Podíl na počtu dětí cizinců (%)</i>	<i>100</i>	<i>35,6</i>	<i>14,2</i>	<i>11,9</i>	<i>13,9</i>	<i>24,4</i>

Zdroj: vlastní šetření 2015

V dotazníkovém šetření bylo sledováno také počet cizinců podle jednotlivých úrovní tříd a ročníků. Z výsledků je patrné, že velké rozdíly mezi jednotlivými třídami a ročníky v podílu dětí cizinců na celkovém počtu nejsou příliš významné (Tabulky 12 a 13). Za zmínku stojí pouze relativně nižší podíl cizinců na 1. stupni osmiletých gymnázií a s tím spojený relativně vyšší podíl dětí cizinců na 2. stupni základních škol.

Tabulka 12: Počet a podíl dětí cizinců podle tříd v základních školách MČ Praha 4 ve školním roce 2014/15

	Celkový počet dětí	Celkový počet dětí cizinců	Podíl dětí cizinců na celkovém počtu dětí (%)
1. třída	1 246	87	7
2. třída	1 184	69	5,8
3. třída	1 211	60	5
4. třída	1 041	60	5,8
5. třída	1 015	50	4,9
6. třída	951	68	7,2
7. třída	942	66	7
8. třída	784	68	8,7
9. třída	747	64	8,6

Zdroj: vlastní šetření 2015

Tabulka 13: Počet a podíl dětí cizinců podle tříd ve středních školách MČ Praha 4 ve školním roce 2014/15

	Celkový počet dětí	Celkový počet dětí cizinců	Podíl dětí cizinců na celkovém počtu dětí (%)
Prima	151	9	6
Sekunda	179	9	5
Tercie	382	16	4,2
Kvarta	443	24	5,4
Kvinta a 1. ročník	2285	162	7,1
Sexta a 2. ročník	1694	108	6,4
Septima a 3. ročník	1493	100	6,7
Oktáva a 4. ročník	804	32	4

Zdroj: vlastní šetření 2015

3 Vnímání rizik a potenciálů ve vzájemném soužití majoritní společnosti a cizinců

Cílem této části je identifikovat rizika/problémy a zároveň potenciály/pozitivní stránky soužití vnímané klíčovými informátory z řad politické reprezentace a administrativy městské části, Policie, školských zařízení, vládních a nevládních neziskových organizací podporujících integraci cizinců a dalších. Analýza vychází z informací získaných v rámci focus group s klíčovými aktéry, která se konala v srpnu 2015. Z focus group byl vypracován přehled témat, jež se dále ověřovaly a doplňovaly v hloubkových polostrukturovaných rozhovorech s klíčovými informátory (viz seznam informátorů v Příloze 2). Prezentované informace vyjadřují zkušenosti, názory a představy z jednotlivých institucí, respektive jejich zástupců. Vzhledem k omezenému rozsahu výzkumu nebylo možné vnímaný stav ověřovat.

Kapitola je rozdělena do dvou částí. První z nich se věnuje rizikům/problémům a potenciálům/pozitivním stránkám soužití na úrovni každodenní interakce obyvatel městské části. Analyzovány jsou ve vztahu k specifickým skupinám cizinců a jejich charakteristikám a zároveň místům a aktivitám, kolem nichž probíhá a rozvíjí se interakce, nebo které jsou spojovány s koncentrací cizinců. V oblasti rizik/problémů jsou diskutovány specifické tematické oblasti, které v diskurzivní rovině ovlivňují soužití s cizinci. V druhé části jsou pak prezentovány rizika/problémy a potenciály/pozitivní stránky soužití, které se explicitně váží k činnosti místních institucí.

3.1 Vnímaná rizika a problémy v soužití

Následující část se věnuje identifikaci vnímaných rizik a problémů v soužití z pohledu institucionálních aktérů. Představeny jsou skupiny cizinců, u kterých se aktuálně vnímají možná rizika a případně i potřeba intervence ze strany institucí. Tato kategorizace z hlediska zástupců institucí představuje šest „skupin“ cizinců definovaných národnostním původem, přístupem k veřejným službám, věkem nebo migrační generací. V druhé části jsou prezentovány problémy a rizika v místech rozvinuté integrace (bydliště, obchod, vzdělávací zařízení), v místech spojovaných s cizinci a jejich koncentracemi (rezidenční koncentrace, neregistrované ubytovny, některé vietnamské provozovny a fiktivní sídla firem) a v oblastech, kde se rozvíjí jak interakce, tak jsou patrné určité segregační tendence (školství). V třetí části jsou představeny témata a narativy, které se objevovaly v rozhovorech s institucemi a zdůrazňují negativní příklady a obavy (týkají se uprchlíků a islámu a zároveň kriminality a nedodržování zákonných pravidel cizinci).

3.1.1 Rizika a problémy v soužití podle sociálních skupin

Skupiny, které jsou některými institucemi vnímány jako problematické, a nebo vyžadují zvláštní pozornost, byly institucionálními aktéry identifikovány na základě občanství, etnického původu, generace migrantů, uplynulé doby od příchodu do Česka, věku a pobytového status, respektive přístupu ke službám sociálního státu.

Dospělí, první generace migrantů

Představitelé institucí vnímali velké rozdíly v integraci a potřebách cizinců v závislosti na věku v době příchodu do České republiky. Zatímco u dětí nebyly podle výpovědí institucionálních aktérů zaznamenány významnější problémy v začleňování, u dospělé populace se vnímané bariéry v integraci a omezené příležitosti pro rozvoj interakce objevovaly o poznání více. Jako hlavní oblasti, jimiž se liší podmínky začlenění u dětí a dospělých, byly v tomto kontextu zmíněny: výuka českého jazyka, vystavení česky hovořícímu kolektivu (např. v práci, atd.) a pružnost v učení a přijímání nových impulzů.

Dočasné obtíže v případě nově přichozích malých dětí a přetrvávající obtíže u nově přichozích starších dětí

Problémy v jazykové a sociální integraci se podle některých respondentů objevují i u některých dětí, naštěstí zpravidla pouze dočasně a to typicky u nově přichozích. Jako důležité je vnímané stáří dítěte při příchodu do ČR z hlediska snadnosti/obtíže adaptace na nové prostředí; podle respondentů existují případy starších dětí, které neprospívají, někdy se rozvíjí i záškoláctví a část dětí se pak stává klienty kurátorů Odboru sociálního na MČ Praha 4. Výjimkou nejsou ani děti původem ze Slovenska, které mohou mít problémy se zvládnutím češtiny (MŠ Svojšovická). Existují případy, kdy dětem hrozí propadnutí kvůli tomu, že špatně rozumí vyučovacím jazyku (Odbor školství) nebo přeložení do speciální třídy (MŠ Svojšovická).

Vnímaná přetrvávající izolace u Vietnamců a Číňanů

Některé skupiny cizinců byly vnímané jako „uzavřené“; někteří respondenti zmiňovali především občany Vietnamu a Číny. Uzavřenost těchto skupin se prakticky projevuje jako nedostatečná znalost českého jazyka a nutnost komunikovat skrze tlumočníky nebo jiným jazykem. Příkladem omezené socio-kulturní orientace těchto cizinců je podle představitelů institucí komunikace s vietnamskými rodiči ve školním prostředí (ZŠ Jižní IV.), komunikační potíže v obchodním styku (například při vyřizování reklamaci), ačkoliv mají podnikatelé povinnost se spotřebiteli ovládat češtinu (Odbor živnostenský). Tyto problémy přitom nejsou typické pro ukrajinsky či rusky mluvící cizince, kteří se snáze domluví (Ukrajinská iniciativa).

Cizinci s omezeným přístupem k veřejným službám

Jako skupinu, jejíž integrace naráží na mnoho bariér, vnímali institucionální aktéři sociálně slabé cizince. Mezi cizinci jsou přitom jak velmi bohatí, tak chudí jedinci (ICP). Ohrožení sociálním vyloučením je ze strany institucí vnímáno zejména s ohledem na přístup k sociálnímu zabezpečení, veřejnému zdravotnímu pojištění a veřejným službám, které se různí podle druhu pobytu, občanství (EU, mimo EU) a délku pobytu. V případě nároku na důchod se jedná především o ohrožené skupiny cizinců, Ukrajince a často také Vietnamce, kteří přicházeli už na konci 80. a začátkem 90. let a pracovali jako zaměstnanci v různých provozech, kteří měli nízké příjmy ze zaměstnání či živnosti (nízké důchody), zaměstnavatelé za ně neplatili sociální pojištění a mají nízký počet odpracovaných let v ČR (ICP, Ukrajinská iniciativa). Z hlediska zdravotního pojištění platí povinnost platit za soukromé, méně kvalitní a pro některé sociální skupiny drahé pojištění (ženy, staří lidé), (Ukrajinská iniciativa). V oblasti dostupnosti služeb bylo zmíněno, že na Úřadech práce jsou asistence v hledání zaměstnání nebo rekvalifikační kurzy dosažitelné jenom pro cizince s trvalým pobytem v ČR (ICP).

Sociálně vyloučení neregulérní migranti

Skupinou, která čelí největším bariérám v integraci, jsou neregulární migranti. Jsou vyloučeni z některých služeb.

3.1.2 Rizika a problémy v soužití podle míst, oblastí a aktivit

Přehled problémů a bariér podle pohledu institucí je zde členěn do tří částí podle toho, zda se jedná o rizika a/ problémy v místech rozvinuté interakce (bydliště, obchod a vzdělávací zařízení) nebo v místech spojovaných s cizinci a jejich koncentrací (rezidenční koncentrace, neregistrované ubytovny, některé vietnamské provozovny a fiktivní sídla firem). Případně o oblasti, kde se podle aktérů rozvíjí interakce, ale zároveň určité segregační tendence (školství).

Problémy v místech interakce: kulturní odlišnosti a jazykové bariéry v místě bydliště, obchodě a vzdělávacích zařízeních

Vnímaná rizika a problémy, které v rozhovorech zazněly v souvislosti se vzájemnou integrací a soužitím především v oblasti ekonomických aktivit a školství se týkaly odlišných kulturních zvyklostí a jazykových bariér. V oblasti ekonomických aktivit byly zmíněny vietnamské provozovny, jejichž negativní obraz byl spojován zejména s nižšími hygienickými standardy a problémy v komunikaci (například při vyřizování reklamací) kvůli jazykovým bariérám (Odbor živnostenský). Na úrovni škol se respondenti vyjadřovali k výchově dětí a přístupu rodičů ke vzdělávacímu systému v ČR, kde se projevovaly kulturní odlišnosti (vnímané jako kulturního rázu) a jazykové bariéry.

„Ukrajínští rodiče“ byli respondentem popsáni jako ti, co kladou důraz na zvyšování sebevědomí svých dětí a ty se stávají už v předškolním věku problematické (například bijí spolužáky). Vnímanou kulturní bariérou je také skutečnost, že ukrajínští rodiče mají klást menší důraz na výchovu dětí, což je perspektivou institucí vnímáno jako zanedbávání: *„Ukrajinci nám vysvětlují, že u nich je to jinak, že oni o ty děti tolik nepečují, že nesleduje máma, zda nechodí děti do školy. Že jsou jejich děti více samostatný. Tak těm vštěpujeme, že se o ty děti musejí starat a že nám není jedno, jestli ty děti do školy chodí nebo nechodí“* (Odbor sociální). Tyto aspekty začleňování některých dětí Ukrajinců mají podle aktérů přitom několik příčin. Vedle kulturních rozdílů Ukrajinci věnují menší pozornost dětem také v důsledku transnacionálního života některých rodin nebo pracovnímu vypětí a nutnosti udržení si zaměstnání (Odbor sociální). Ukrajinské rodiče přitom zpravidla netrpí jazykovými bariérami.

U „vietnamských rodičů“ nebyl kladen důraz na kulturní odlišnosti, ale na jazykové bariéry: *„Když třeba volali rodičům, aby si přišli pro dítě, protože je nemocné, předalo si ten telefon asi 10 Vietnamců než to vzal někdo, kdo rozuměl sdělení a uměl to vysvětlit rodičům.“* (MŠ Svojšovická). Vietnamští rodiče zpravidla kladou důraz na to, aby se jejich děti naučily česky a začlenily se bez problému do české společnosti (děti například nechávají v družinách až do večera). S tím je ovšem spojený vysoký tlak na děti, jejich dobrý prospěch a začlenění, ze strany rodičů, jež v některých případech vede až k fyzickým trestům, které se většinou řeší bezproblémově, domluvou, jen v krajních případech vedou k stíhání rodiče: *„za ty roky jenom jeden případ byl takový, že došel za ty léta až k trestnímu stíhání a odsouzení za nepřiměřené fyzické trestání dítěte.“* (Odbor sociální).

Lokality spojované s cizinci

V Praze 4 byly s cizinci spojovány především koncentrace pracovníků na ubytovnách, vybrané vietnamské provozovny, atd. Respondenti většinou nemluvili o žádných lokalitách jako problematických v souvislosti s přítomností cizinců. Aktivita MP se v součinnosti se státní nebo cizineckou policií pohybuje kolem těchto míst (ubytovny, večerky). Cizince však nepovazuje na Praze 4 výrazně problematickou skupinu. Vnímané problémy navíc v čase ubývají. Například na ulici Spořilovská s méně atraktivním bydlením dříve docházelo v jednotlivých bytech ke koncentraci ukrajinských pracovníků, dnes žijí Ukrajinci častěji přímo se svými rodinami, které si v Česku založili nebo dovezli ze země původu. Také v Nuslích se nacházelo několik problematických lokalit - neregistrovaných ubytoven pro Ukrajince. V Krči přetrvávají fiktivní sídla firem.

Etnické separace i rozvinuté interakce v oblasti vzdělávání

Koncentrace dětí cizinců bývá v přípravném ročníku na základních školách (ZŠ Jižní). Jedná se o děti, u kterých se očekává, že budou mít problémy se stíháním učiva nebo trpí výchovnými problémy. Koncentrace bývá i ve třídách a školách, kde už některé děti cizinců jsou, protože to zlevňuje náklady na výuku. Podle vyjádření respondentů dochází u některých základních škol v MČ Praha 4 k ovlivňování rodičů ve výběru školy pro jejich dítě tím, že je cíleně upozorňují na ty školy, kde bude mít jejich dítě lepší péči a to vzhledem ke zkušenosti s cizinci a většímu počtu dětí-cizinců ve třídě (konkrétně v ZŠ Jižní IV.). A konečně vyšší míra koncentrace je v soukromých zařízeních, které poskytují vedle výuky v češtině také výuku v rodném jazyce cizinců. Problematicky může být přitom vnímána skladba tříd, ve kterých je většina dětí s cizím mateřským jazykem.

Plnohodnotnou alternativou k vzdělávání ve veřejných institucích je mateřská a základní škola v areálu Sapa, kam některé vietnamské děti z Prahy 4 dojíždějí. Česko-vietnamská výuka přitom naplňuje rámcový vzdělávací program určený Ministerstvem školství. Pouze doplňkem k veřejnému vzdělávání je sobotní ukrajinská škola, ve které pěstují žáci pouze ukrajinský jazyk a informace související s ukrajinskou kulturou a historií. Ačkoliv obě školy jsou podle institucionálních aktérů navštěvovány také dětmi z Prahy 4, sídlí mimo území městské části. Zatímco někteří aktéři se domnívají, že určitá míra koncentrace je výhodná, nesmí ovšem přerůst v izolaci a vést k vzniku prostředí, kde rozvoj dítěte a jeho úspěšné začlenění znesnadňuje kolektiv a místo, ve kterém se nachází (ZŠ Jižní IV); jiní respondenti z ÚMČ Prahy 4 jako ideální řešení vzdělávání, zejména nově přichozích cizinců, zmiňovali vznik speciálních tříd (alespoň dočasných) pro cizince/žáky se speciálními potřebami.

3.1.3 Rizika a problémy v soužití jako témata a narativy

V této části se soustředíme na témata a narativy, které se objevovaly v rozhovorech s představiteli institucí a zdůrazňují negativní příklady a hrozby. V první části jsou diskutovány hrozby spojované s uprchlíky a islámem, v druhé části pak témata kriminality a nedodržování pravidel cizinci.

Diskuse o uprchlících a islámu

Na Praze 4 jsou reflektovány současné veřejné diskuse v Česku o uprchlících a islámu. Jako velké riziko byla představiteli institucí vnímána nízká připravenost na kulturní rozmanitost, zejména s ohledem na novou uprchlickou vlnu z blízkého východu a Afriky. Rozdíly v kultuře, odlišné kulturní normy a praktiky byly vnímány jako potenciální překážky zabraňující dobrému soužití, vytvářející bariéry v soužití a vedoucí ke vzniku sociálně vyloučených komunit. Někteří institucionální aktéři vnímali, že v české společnosti je kvůli uprchlické krizi

negativní nálada vůči všem skupinám cizinců. V současné chvíli se však školy a školky setkávají s těmito situacemi jen výjimečně: „...se stravou problém byl jenom jednou: otec byl Egypťan, máma chtěla jídelníček bez vepřového, ale vzala je jiná školka.“ (MŠ Svojšovická).

Kriminalita a nedodržování zákonných pravidel cizinci

Podle Obvodního ředitelství MP Praha 4 jsou běžné kriminální činnosti jako drobné krádeže u cizinců na stejné úrovni jako u etnických Čechů. Některé aspekty podnikání vietnamských občanů byly považovány za problematické. Bylo spojováno s výskytem padělků, daňovými úniky a možným prodejem drog (Odbor živnostenský). U občanů Ukrajiny byl negativně vnímán švarc systém; u respondentů též zaznělo téma zneužívání sociálních dávek v případech přerušování podnikání (Odbor Živnostenský).

3.2 Potenciály a dobré příklady v soužití

Následující část obsahuje identifikované potenciály a dobré příklady v soužití, které vzešly z rozhovorů s institucionálními aktéry. V první části jsou diskutovány tři skupiny cizinců, které jsou považovány za „integrovane“ a „bezproblémové“. Skupiny jsou definovány jejich občanstvím, věkem a migrační generací. Druhá část obsahuje potenciály a dobré příklady soužití v místech interakce (při zaměření na bydliště, obchod, vzdělávací zařízení a nově také kulturní či společenské akce). Součástí této části je zároveň diskuze potenciálů a dobrých příkladů v místech s vyšší koncentrací cizinců nebo spojovaných s cizinci. Otázka pozitivních narativů a témat souvisejících s cizinci se v analýze neobjevuje (na rozdíl od předcházející části s riziky a problémy), protože jsme ji ve vnímání institucí neidentifikovaly jako podstatnou.

3.2.1 Potenciály a dobré příklady soužití podle sociálních skupin

Skupiny, které byly institucionálními aktéry vnímány jako dobře se integrující a přispívající dobrému soužití byly identifikovány podle občanství, věku a generace migrantů.

Usídlení a integrující se Ukrajinci

Vnímání fluktuace cizinců, která zpomaluje nebo zabraňuje integraci cizinců, se netýká podle vyjádření představitelů institucí všech skupin stejnou měrou. Zejména Ukrajinci jsou vnímáni jako skupina, která se v Česku usidluje, přiváží do země své rodiny a poměrně úspěšně se adaptuje na místní prostředí. Zkušenosti s rostoucím usidlováním Ukrajinců mají na školách: „V posledních letech vnímám, že ukrajinské děti nebyly ve školách a teď začaly narůstat, protože už neposílají peníze rodině v zahraničí, ale rodinu sem.“ (ZŠ Jižní IV.). A rostoucí usidlování pozorují také v ukrajinských sdruženích pracujících s imigranty, zejména integraci Ukrajinců na pracovním trhu vnímají jako úspěšnou: „Řada kluků, kteří tady bydlí dlouhodobě už mají svoje pracovní prostředí, kontakty, toho si každý cení. A ve stavebnictví nemají problém najít práci, protože tam je neustálý nedostatek pracovní síly.“ (Ukrajinská iniciativa). Ukrajinci jsou vnímáni jako skupiny, které nevytvářejí „komunity“ a v adaptaci spoléhají čím dál více na kontakty mezi většinovou společností. Jako jeden z důvodů hladké integrace Ukrajinců je vnímána blízkost jazyka.

Snaživé a dobře prospívající děti cizinců

Vietnamské děti byly institucionálními aktéry v oblasti školství vnímány jako pilné s dobrým prospěchem. V dlouhodobé perspektivě se ale v rozhovorech zaznělo, že cesta integrace vede ke zhoršování prospěchu a vzniku problémů podobným většinové společnosti. U dětí z rodin,

kde je mateřským jazykem ukrajinština, se vnímalo zlepšování prospěchu a snížení problémů se zvládnutím školní látky.

Integrovaná druhá generace Vietnamců

Druhá generace Vietnamců se podle vyjádření ICP v Praze 4 aktivně a výrazně zapojuje do české společnosti, ačkoliv mezi sebou nadále udržuje vztahy.

3.2.2 Potenciály a dobré příklady soužití podle míst, oblastí a aktivit

Přehled obsahuje místa a aktivity rozvinuté interakce s konkretizací potenciálů a dobrých příkladů ve vzájemném soužití. Jedná se o místa bydlení, obchodu a vzdělávání. Součástí je také veřejný prostor jako místo kulturních a společenských akcí. V závěru je jako potenciál zmíněna neexistence problematických míst spojených s cizinci.

Klidné a bezkonfliktní sousedství

Etničtí Češi soužití ve vztahu k cizincům na Praze 4 považují spíše za bezproblémové, jak ukazuje např. minimální množství stížností, které je směřované na městskou část. Co se týká přestupků cizinců ve veřejném pořádku (rušení nočního klidu, pálení ohňů, grilování na zahradě), nemá Městská policie minimální, prakticky žádné, informace o tom, že by k nim docházelo. V lokalitě nedošlo k eskalaci nějakých konfliktů nebo vzniku skupin, které by se vyhrožovaly proti cizincům.

Vysoká ekonomická aktivita a interakce cizinců

Integrace na pracovním trhu je v MČ Praha 4 velmi rozvinutá. Praha 4 má podle Odboru živnostenského vysoký počet (3600) podnikajících cizinců, což je prý asi o 300 více než Brno. Ačkoliv čísla mohou být kvůli fiktivním sídlům firem a problematickým statistikám o cizincích podnikatelích zkreslená, je zřejmé, že cizinci jsou v MČ Praha 4 poměrně ekonomicky aktivní. Občané Vietnamu jsou především prodejci smíšeného zboží a podnikatelé (potravin, oblečení, hygienických prostředků, obuvi apod.), jakož i zaměstnanci v kosmetických službách (typicky nehtová studia). Ukrajinští pracovníci jsou podle respondentů především dělníky na stavbách a řemeslníky. Ačkoliv ekonomický přínos cizinců nejde v rámci této studie přesně vyčíslit, cizinci představují ekonomicky aktivní skupinu, která je skrze nabízené obchody a služby v neustálé interakci s většinovou společností.

Státní vzdělávací zařízení jako místa s nejvíce rozvinutou integrací

Státní školy a školky mají významné místo v oblasti začleňování cizinců. Děti jsou podle institucionálních aktérů ve školství vystaveny školnímu kolektivu a postupně získávají znalost českého jazyka. Interakce se rozvíjí nejenom u dětí, ale také rodičů. Ti v mnoha případech využívají možnosti zlepšování svých jazykových znalostí a seznámení se s českými rodiči, a to prostřednictvím svých dětí, skrze spolky, sdružení a schůzky ve škole. Na ZŠ Jižní se dokonce ukazuje, že integrace dospělých cizinců může probíhat také skrze zaměstnávání cizinců jako personálu (pedagogických asistentů, dodavatelů služeb, apod. (ZŠ Jižní IV.).

Kulturní a společenské akce jako příležitost pro vzájemné interakce a poznávání

V MČ Praha 4 se pořádají různé akce zaměřené na multikulturalitu, dílčí kulturu nebo vážící se k různorodým tématům (MDŽ, Zažít město jinak apod.). Tyto akce jsou navštěvované také cizinci. Ačkoliv neexistuje přehled o tom, nakolik jsou jednotlivé akce skutečně atraktivní pro cizince a zároveň majoritou, vždy na ně přichází alespoň některé skupiny cizinců (např.

Vietnamci) a většinové společnosti (např. důchodci). I když jsou tyto akce spíše jednorázové, jsou aktéry do určité míry vnímány jako podpora vzájemné interakce.

Neexistence výrazně problematických lokalit zhoršujících soužití

Na rozdíl od MČ Praha Libuš, kterou někteří institucionální aktéři na MČ Praha 4, vnímali jako problematickou (vzdělávání ve vietnamštině na Sapě, vystěhovávání původní populace, apod.), na Praze 4 nepovažovali žádné lokality za problematické. Nevníмали, že by v některých místech, kde je vyšší přítomnost cizinců, vznikaly problémy v soužití. Pokud byly problémy, tak ojedinělé, zpravidla přímo nesouvisející s každodenním soužitím s většinovou společností.

3.3 Potenciály a dobré příklady v činnosti institucí

Tato část obsahuje identifikované potenciály a dobré příklady v činnosti institucí vážící se k tématu soužití. Hodnocení se týká rozvinutosti agendy integrace cizinců ve vybraných institucích, dále nástrojů komunikace s cizinci (ať už vlastních nebo využívaných zprostředkovaně), přímé spolupráce s cizinci a spolupráce s ostatními institucemi.

Integrace cizinců v rámci vlastní agendy MČ Praha 4, a na některých školách

Přímo na městské části je několik pracovníků, kteří mají agendu integrace cizinců přímo v popisu práce. Nakolik je integrace cizinců pro veřejnou instituci zásadním tématem a věnuje se jí, se u jednotlivých institucí liší. Mezi školami, kde se nástroje integrace cizinců velmi rozvinuly (asistenti na školách, doučování jazyka, multikulturní výchova, přípravné ročníky), jsou velké rozdíly. ZŠ Jižní se integraci cizinců velmi věnuje, inspiruje se přitom ze spolupráce s organizacemi pracující s migranty (především META) i ze zahraniční zkušenosti škol s vysokým zastoupením cizinců nebo etnických menšin. Spolupráce s organizacemi pracující s cizinci vedla na ZŠ Jižní až ke vzniku systémových doporučení v oblasti integrace cizinců (ředitel ZŠ Daniel Kaiser).

Zaběhnuté nástroje pro komunikaci s cizinci

Instituce mají dostupné nástroje, které ulehčují komunikaci s cizinci. Jedná se o různojazyčné letáky a spolupráci s tlumočníky ICP a neziskových organizací pracujících s migranty. Letáky se mohou týkat služeb samotné organizace, poskytovat informace o organizacích pracujících s migranty nebo zahrnovat komplexní informace o různých složkách života v ČR (např. brožura MV ČR „Vítejte v České republice“). Veřejné instituce zpravidla disponují letáky organizací pracujících s migranty, méně už letáky s informacemi o vlastních službách nebo těmi týkající se integrace v různých složkách života (pracovní trh, školství, apod.). Tlumočení ve veřejných institucích probíhá často nekoordinovaně, přes klienta, kterému organizace pracující s migranty poskytují různé služby, nikoliv z iniciativy úřadu, který si tlumočnicka objedná (ICP). Protože tlumočníci neznají problematiku, na úřady se chodí podle ICP zpravidla ve třech - integrační pracovník, sociální pracovník/právník, tlumočnick. Zájem o tlumočení je přitom poměrně velký. Podle zběžného průzkumu by dostupnější tlumočení uvítaly základní a zejména mateřské školy (zejména ukrajinština, vietnamština, ruština) (Odbor Sociální).

Využívání vlastních médií

Městská část se postupně otevírá cizincům skrze využívání vlastních médií. Kanály, kterými proudí informace nejenom od městské části, ale také od organizacích pracujících s migranty, jsou radniční listy a webové stránky městské části. Jak se ukázalo, propagace jazykových kurzů

skrže časopis Tučňák, se ukázala jako velmi účinná (ICP). Také na webových stránkách existují cizojazyčné informace o možnostech hledání podpory v integraci pro cizince, ačkoliv zatím ve velmi nerozvinuté podobě.

Spolupráce s cizinci při řešení problémů

Velmi pozitivním příkladem je spolupráce Odboru sociálního s vietnamskými pěstunkami v případě odebrání dětí cizinců z důvodu nastoupení do vazby: *„To je úžasné, kdy se to povede, protože ty děti zůstávají integrování a zároveň jsou Vietnamci. Takže mají tu cestu zpátky pořád otevřenou“.*

Pravidelné setkávání (platformy) mezi aktéry integrace – ve formě iniciace

Pravidelné setkávání slouží pro seznámení se s aktivitami různých aktérů, výměnu informací a zkušeností, podporuje sdílení a spolupráci v různých oblastech integrace cizinců. Setkání mohou být záběrem širší, tj. zahrnovat několik oblastí lokální integrace, nebo mohou být více specificky zaměřené. Mohou se týkat jednotlivých dimenzí a oblastí jako například „školství“, „trh práce“, „bydlení“, dále témat „sociální patologie“, „podnikání“ nebo skupin „děti a mládež“, „Ukrajinci“ apod. Jejich účastníky mohou být zástupci různých nebo vybraných sektorů společnosti. Vznik platform přitom iniciovalo na radnici v nedávné době ICP a nyní jedná o jejím možném vzniku. Jedná se přitom o širší platformu, která by se setkávala každé 3 měsíce s aktéry napříč různými profesemi a diskuzí různých témat a zároveň specifické platformy, v jejichž rámci by se aktéři setkávali, buď pravidelně, nebo podle potřeby, a diskutovali by integraci cizinců v určitých oblastech, např. školství. Některé menší platformy přitom už v lokalitě fungují. Například mateřské školy se v rámci Spořilova setkávají kvartálně nad nějakými tématy (např. sladění družin, prázdnin apod.). Spolupráce a komunikace funguje také jinde. Například META spolupracuje s metodiky z metodického oddělení na Městském úřadě Prahy 4. Jeho zaměstnanci navštěvují i semináře, které META organizuje.

3.4 Vyhodnocení

3.4.1 Rizika a problémy v soužití

Prvním tematickým blokem, na který se analýza rizik/problému zaměřuje, jsou sociální skupiny, resp. skupiny cizinců, u nichž představitelé institucí vnímají výraznější bariéry v integraci nebo je považují za problematické z hlediska soužití. Dospělí cizinci, první generace migrantů čelí větším bariérám a mají méně příležitostí pro interakci s většinou společnosti. Důsledkem je, že u dospělých je integrace mnohem složitější a vyžaduje rozvinutou aktivitu institucí, tak samotných cizinců. Také některé skupiny dětí mají problémy v integraci. Dočasné obtíže mají nově příchozí malé děti, zatímco u starších dětí problémy častěji přetrvávají. Čím starší dítě přichází do ČR, tím pravděpodobnější je, že se u něj rozvinou problémy v integraci. Institucionální aktéři dále vnímali přetrvávající izolaci u Vietnamců a Číňanů, která se projevuje jako neznalost českého jazyka a nutnost komunikovat skrže tlumočníky nebo jiným jazykem. Jako skupinu, jejíž integrace naráží na mnoho bariér, vnímali také cizince bez nebo s omezeným přístupem k veřejným službám. Ohrožení sociálním vyloučením spojovali zejména s nárokem na důchod, sociální dávky, veřejné zdravotní pojištění nebo s podporu integrace. Jako problematická skupina ve vztahu k soužití byli uvedeni také slovenští Romové. Jako skupina, která čelí největším bariérám zase nelegální migranti.

Z hlediska identifikace rizik/problémů ve vztahu k místům, oblastem a aktivitám byly zmiňovány kulturní odlišnosti a jazykové bariéry v bydlení, obchodě nebo ve škole. Popsané

skutečnosti vycházely někdy z osobních náhledů a zkušeností institucionálních aktérů, jak je tomu v případě popisovaných nedostatečných hygienických návyků a nepořádku v místě bydliště cizinců nebo ve vietnamských provozovnách, jindy byly založeny na informacích, kterými disponoval konkrétní úřad, jak je tomu v případě nízké znalosti češtiny u vietnamských obchodníků a problémy ve vyřízení například reklamace. V případě škol byly zmiňovány nejenom přetrvávající problémy s češtinou u některých dětí, ale také kulturní odlišnosti a jazykové bariéry ve vztahu k rodičům. Zatímco u ukrajinských rodičů byl vnímanou kulturní bariérou menší důraz na výchovu a někdy i zanedbávání dětí, pro vietnamské rodiče byla naopak typická koncentrace na prospěch dětí vedoucí někdy až k fyzickým trestům a jazykové bariéry ve styku se školou. Vedle popsaných vnímaných rizik/problémů v soužití na úrovni škol, bydliště nebo obchodu institucionální aktéři identifikovali několik problematických lokalit: dříve potenciálně problematické koncentrace ukrajinských pracovníků v méně atraktivním bytovém fondu (např. ulice Spořilovská), několik odhalených nelegálních ubytoven pro Ukrajince, fiktivní sídla firem s několika stovkami společností a vietnamské provozovny, které mají v některých případech problémy s hygienou.

Rizika a problémy v soužití se v průběhu focus group a hloubkových rozhovorů měli tendenci týkat spíše extrémních forem nesouladu mezi populací cizinců a většinovou společností. Typicky se jednalo o téma uprchlíků a muslimů, jak skupin, které vytvářejí praktické problémy i zvyšují míru xenofobie vůči všem cizincům. Jako bariéra pro dobré soužití byla zmiňována nízká připravenost na kulturní rozmanitost nebo odlišné kulturní normy a praktiky. Jako další hrozba neúspěšná integrace a sociální propad těchto populací. V současné době se na úrovni každodenního soužití setkávají instituce s případy, kdy je ze strany klientů žádána větší multikulturní otevřenost a citlivost, jen výjimečně. Další téma, které zdůrazňovalo nesoulad mezi většinovou populací a cizinci, bylo vnímané/reálné nedodržování zákonných pravidel cizinci, a to zejména v oblastech ekonomických aktivit (padělky, drogy, schwarz (švarc) systém) nebo zneužívání sociálních dávek.

3.4.2 Potenciály a dobré příklady soužití

Některé skupiny cizinců jsou institucionálními aktéry vnímané jako lépe se integrující. Mezi ně patří Ukrajinci. Ti patří do skupiny, která se usidluje, přiváží své rodiny a úspěšně se integruje. Ukrajinci jsou přitom vnímáni také cizinci, kteří nevytvářejí komunity a v adaptaci se spoléhají čím dál více na většinovou společnost. Snaživé a dobře prospívající děti cizinců jsou tradičně Vietnamci, podle institucionálních aktérů, ale stále častěji také Ukrajinci. Druhá generace cizinců je vnímaná jako integrovaná, a to i v případě Vietnamců, které podle výpovědí institucí nadále udržují vazby mezi sebou.

Navzdory problémům/rizikům, které jsme identifikovali v místech bydliště, obchodu nebo škol, rozvíjí se v těchto místech každodenní interakce. V místě bydliště nejsou rozšířené konflikty, které by vedly ke stížnostem na cizince. Ani radnice, ani městská police se nesetkává s problémy v soužití, které by na podnět většinové společnosti museli řešit. Dobrý příklad i potenciál pro rozvoj dobrého soužití je ekonomická aktivita cizinců. V městské části je relativně vysoký počet podnikajících cizinců, kteří přinášejí do městské části služby a obchod, což zlepšuje obraz cizinců a vytváří příležitosti pro interakci. Také základní školy a mateřské školky představují významné místo z hlediska interakce a rozvoj dobrého soužití, a to nejenom v případě dětí, ale také jejich rodičů, což si některé školy uvědomují (ZŠ Jižní). Integrace cizinců na této škole probíhá také formou zaměstnávání cizinců jako personálu, který dětem cizinců rozšiřuje možnost komunikovat ve svém mateřském jazyce. Další,

integraci posilující aktivitou ZŠ Jižní IV. je Klub přátel školy, který umožňuje rodičům žáků prostřednictvím jeho akcí poznat nejen školu, ale i ostatní rodiče.

Důležitou složkou integrace je možnost, udržovat vedle učení se novému jazyku jazyk mateřský. Tyto příležitosti mají děti rusky mluvících rodičů v soukromých školkách mimo území Prahy, děti ukrajinských rodičů v sobotní škole ERUDYT v současnosti sídlící na území MČ Praha 2 a děti s vietnamským mateřským jazykem ve školce v areálu Saparia.

Místem, kde dochází k pozitivnímu rozvoji interakci, mohou být také „kulturní a společenské události“, jejich vliv na dlouhodobý rozvoj pozitivních inter-kulturních vztahů a náhledů je ovšem podle institucionálních aktérů sporný. Důležitým potenciálem je také neexistence výrazně problematických lokalit spojovaných cizinci. Institucionální aktéři nevnímali, že by se v některých místech koncentrovali cizinci a poté zde vznikaly problémy v soužití.

3.4.3 Problémy a potenciály v činnosti institucí

Na základě informací získaných z focus group a individuálních rozhovorů s institucionálními aktéry jsme jako hlavní rizika/problémy v soužití identifikovali následující témata. V oblasti institucí se jedná o nedostatečný přehled o struktuře a počtu cizinců v lokalitě (děti cizinců, podnikajících cizinců, sociálně vyloučených cizinců) a zároveň vnímanou/reálnou vysokou fluktuací cizinců. Tyto skutečnosti zabraňují plánování a správnému fungování veřejných služeb. Dále jsme zaznamenali nízkou motivaci podpory integrace cizinců ze strany veřejných institucí vycházející z vnímané zásluhovosti a potřebnosti různých skupiny cizinců a zároveň praktických překážek daných časovou a personálně nákladnou podporou integrace cizinců. Vedle těchto rizik jsme identifikovali omezenou dostupnost služeb pro cizince. V této oblasti se zejména jedná o nedostatek jazykových kurzů, omezené možnosti čerpání financí na pedagogickou asistenci nebo bariéry v případě efektivního šíření nabízených služeb kvůli neochotě některých institucí. Posledním rizikem/problémem pro soužití je z hlediska institucionálního nastavení nízká otevřenost stávajících služeb místní správy cizincům. Městská část disponuje ve styku s cizinci tlumočníky nebo vícejazyčnými brožurkami. Tyto služby jsou ovšem omezené nesystematické, vycházejí spíše z momentálních potřeb.

V oblasti potenciálů a dobrých příkladů pro soužití jsme z hlediska institucí zaznamenali, že se integrace cizinců stala vlastní agendou na radnici MČ Praha 4 a jako agenda je také velmi rozvinutá na některých školách. Na radnici je několik pracovníků, kteří mají agendu přímo v popisu práce. Mezi školami je zase dobrým příkladem ZŠ Jižní IV. Dále jsme identifikovali některé zaběhnuté nástroje pro komunikaci s cizinci především skrze organizace pracující s cizinci. Ačkoliv služba není nějak systematická, řada institucí v komunikaci s cizinci spoléhá na tyto organizace, využívá jejich letáků nebo tlumočnicků. Méně často ovšem instituce disponují letáky s informacemi o vlastních službách, nutných procedurách apod. V komunikaci s cizinci radnice využívá vlastní média, tedy radničními listy, kde např. inzerovala nabídku jazykových kurzů, a webové stránky, kde jsou informace o integraci cizinců. Dobrým příkladem je také spolupráce s cizinci při řešení problémů; v případě odebrání vietnamských dětí z důvodu nastoupení do vazby, navázal Odbor sociální spolupráci s vietnamskými pěstounkami. Potenciálem v podpoře integrace cizinců je iniciace pravidelného setkávání (platformy) mezi aktéry integrace ze strany ICP. Některé menší platformy a trvalé formy spolupráce přitom už v lokalitě fungují, například na úrovni některých mateřských škol nebo v případě spolupráce Metodického oddělení na Městském úřadě Prahy 4 s organizací META.

4 Každodenní soužití: interakce mezi majoritou a cizinci

Cílem této části je zjistit jak většinová společnost vnímá cizince a proměny čtvrtě v důsledku příchodu cizinců. Vzhledem k rozsahu městské části Praha 4 byl výzkum proveden ve dvou lokalitách: v Nuslích, v základní sídelní jednotce (ZSJ) Nuselský obvod, a ve dvou školách ZŠ Jižní IV. a ZŠ Na Chodovci.

4.1 Přístup a metodika

Informace o každodenním soužití a interakci byly získány šetřením majority a jejich náhledů na soužití ve vybraných dvou lokalitách městské části Praha 4. Zjištění jsou založena na kvalitativním výzkumu. Zejména jsme využili individuální a skupinové rozhovory s obyvateli lokality (většinovou společností) a s dalšími klíčovými informátory. Ty jsme doplnili nezúčastněným strukturovaným pozorováním v lokalitě. Jednotliví respondenti jsou v textu značeni písmenem D a číslicí, u každé lokality začíná číslování od číslice jedna. V citacích v části o interakci kolem škol jsou jména dětí cizinců změněna.

Smyslem šetření bylo ověřit a doplnit informace získané v šetření vnímání rizik a potenciálů ve vzájemném soužití u klíčových informátorů. Zaměřilo se ovšem na úroveň každodenního soužití v rámci rezidenční čtvrti a to s důrazem na vnímání problémů a pozitivních stránek soužití ze strany dlouhodobě usídlených obyvatel. Cílem šetření bylo identifikovat témata a mikro-lokality (v rámci již zvolených lokalit), kolem a v nichž se konflikty, nebo potenciální konflikty odehrávají a kde naopak dochází k pozitivní interakci podporující a prohlubující vzájemné soužití, a sociální skupiny, které jsou zdroji a předmětem narativů konfliktů a bezproblémového soužití

Lokalitu jsme zvolili na základě výsledků z předchozích etap výzkumu. Preferovali jsme přitom volbu lokalit zvýšené koncentrace cizinců a zejména těch, které by byly spojované s problémy nebo riziky. Nuselský obvod byl vybrán vzhledem k nejvyššímu zde bydlícímu počtu cizinců ze všech ZSJ v MČ Praha 4 a vysokému podílu zde žijících cizinců. Jako druhou lokalitu jsme zvolili sídliště Spořilov a to vzhledem k podnětům vneseným na Focus Group ředitelem základní školy Danielem Kaiserem při zaměření na interakci probíhající kolem života místních škol.

4.2 Lokalita Nuselský obvod

ZSJ Nuselský obvod se nachází na severo-východě městské části Praha 4 podél Nuselské ulice táhnoucí se od Náměstí bratří Synků. Nuselský obvod se vyznačuje nejvyšším počtem bydlících cizinců ze všech ZSJ v MČ Praha 4 (914) a vysokému podílu zde žijících cizinců (16,27%). Výskyt cizinců je zde sice nadprůměrný (1,59 krát vyšší než průměr) nikoliv ale ve výrazné míře. Nuselský obvod tak představuje lokalitu se zvýšeným výskytem cizinců, který však neukazuje na to, že by zde žili v situaci segregace. Naopak, jejich podíl ukazuje na vysokou expozici vůči majoritní populaci. Nejvíce v lokalitě žije Ukrajinců (275, podíl 4,9 %), Slováků (114, podíl 2,0 %), Vietnamců (99, podíl 1,8 %) a Rusů (71, podíl 1,3 %). Struktura cizinců ve sledovaném obvodu tedy odpovídá průměru celé městské části i Praze.

Obvod je poměrně atraktivní z hlediska bydlení a to v důsledku dostupnosti centra Prahy. Negativní vliv na atraktivitu lokality má blízkost Vršovického nádraží a pozůstatky výroby. Zástavba typické čtvrti vnitřního města se skládá z činžovních domů z počátku 20. století a několika novějších bytůvek. Cizinci nejsou v lokalitě výrazně koncentrováni v určitých

místech, ale jsou rozprostřeni v prostoru lokality. Vyšší zastoupení nicméně mají v nových rezidenčních nemovitostech (Obr. 17).

Obrázek 17: Rezidenční komplex s vyšší koncentrací cizinců (pohled z ulice V Horkách)

4.2.1 Vnímaná etnická diferenciacie

Cizinci nejsou vnímáni jako významná a početná skupina obyvatel městské části. Vzhledem k relativně nízkému počtu cizinců, nevyžaduje soužití od respondentů přílišnou interakci a sžívání se s nově příchozími. Otázky na cizince místní spíše zaskočily, než aby je trápily nebo aby byli dychtiví odpovídat o jejich zážitcích a názorech na život v multikulturní lokalitě. Za nejpočetnější skupiny respondenti považovali Vietnamce nebo Vietnamce a Ukrajince (D1, D5, D6, D9, D10, D11, D12, D13, D14), dále černochoy (D2, D12), Araby (D10, D11), Pákistánce (D2) nebo Rusy (D4). Soužití s těmito a dalšími cizinci hodnotili na obecné úrovni jako normální až velmi dobré.

Negativnější vztah měli k jiným skupinám, především narkomanům, alkoholikům, gamblerům nebo pejskařům (D2, D5, D8, D10). Také v porovnání s Romy byli cizinci z hlediska vzájemného soužití vnímáni pozitivně (D10, D11). Lokalitu Nuselský obvod respondenti tradičně spojovali s koncentrací Romů, které začali od 90. let nahrazovat Češi a cizinci. Ačkoliv je přítomnost Romů dnes vnímána spíše jako minulost (D10, D12, D14), soužití s nimi je pro místní nadále důležitým tématem. I když jsme se v rozhovorech nezaměřovali na soužití s Romy, někteří respondenti měli silnou tendenci zdůrazňovat jejich přítomnost, především v Bartoškově ulici (D4). Ačkoliv v hodnocení soužití s Romy byli častější negativní zkušenosti a stereotypy, objevily se také velmi pozitivní výpovědi. Romové byli vnímáni nejenom jako

„hluční“ (D10, D14), ale také, jak dokládá výrok postarší paní, jejíž předsudky byly konfrontovány s osobní zkušeností, za dobré obyvatele (D4): *„Mám za sousedy Romy, je to tak dobrá rodina, že jsem nevěřila tomu, že jsou Romové. Jsou velice pracovití. Jiná romská rodina bydlí v Bartoškově ulici, jsou taky strašně fajn. Udala jsem jim kotě a oni se mě ještě ptali, co že za to prý chci.“*

4.2.2 Kontakt a komunikace

Přítomnost cizinců nebyla mezi dotazovanými vnímána jako výrazný rys místního života. Pověštinou měli respondenti s cizinci běžné, spíše neosobní vztahy, které jsou typické pro městské prostředí. Popisovaný kontakt s cizinci v lokalitě byl ve formě zdravení se na chodbách v domě (D2), „zdvořilostních frází“ při nákupech ve večerkách a obchodech (D2, D4, D5, D6, D9, D12, D14) nebo v supermarketech, kde cizinci pracují za pokladnou (D4), dále interakce v restauracích, hospodách a bistrech a barech (D9, D10), ve školce, a to přes děti (D11) nebo na ulici, třeba při popisování cesty (D4, D9). Zběžný kontakt probíhá také v hromadné dopravě a veřejném prostoru (D9, D13). Mimo úzce vymezenou lokalitu se s cizinci setkávali také v práci (D9, D14), ve školách (D10, D1, D13) v klubech (D10) nebo ve vietnamské tržnici na Pankráci (D7). Z hlediska obecné lokalizace častého kontaktu s cizinci v rámci vymezené lokality dominovala Nuselské třída a zároveň náměstí Bratří Synků. Kontakt s cizinci byl respondenty hodnocen jako dobrý; komunikace jim nečinila žádný problém, ani stres (D6). Někteří kontakt hodnotili dokonce jako „velmi příjemný“ (D4) a uváděli, že cizinci jsou „milí“ a „velmi vděční“ (D10).

Obvyklé místo, kde se rozvíjí bližší kontakt mezi obyvateli je místo bydliště. Za sousedy měli dotazovaní například černochoy a Ukrajince (D2), rusky mluvící a Srby (D6) nebo například Angličany (D7). O cizincích-sousedech věděli dotazovaní velmi málo, někdy si nebyli ani jisti z jaké země pocházejí a kolik cizinců mezi sousedy vlastně mají. Ve všech případech respondenti uváděli, že se jedná o normální obyčejný kontakt, zdravení se. Jeden z dotazovaných uvedl, že se s cizinci, kteří jsou jeho sousedi, rádi baví „ve výtahu nebo u dveří“ a vyhledává s nimi kontakt (D9). Ačkoliv nebyly vnímány jako významné, někteří respondenti uvedly, že na úrovni sousedství řešily konflikty a nedorozumění. Jednalo se o *hluk* (D1, D3, D9), *neplacení nájmu* (D1), *opilost a bordel* (D5, D9, D14) a *hádky* (D14). Zaznamenali jsme také případ nedodržování pravidel při procházkách se psem, který řešila policie, protože daný pes napadal kolemjdoucí lidi (D6). Tyto konflikty se týkali soužití s některými Ukrajinci (D3, D9), Rumuny, muslimy (D1) a dalšími členy cizineckých skupin. Respondenti nicméně nevnímali, že by se konflikty týkaly soužití s cizinci, více než s Čechy.

Také školky a základní školy přinášejí řadu příležitostí pro kontakt. Například jeden z respondentů uvedl, že jeho děti chodili do školky s Ukrajinci, Rumuny, Bulhary a Vietnamci a nadále (v ZŠ Tábořská) chodí do třídy, kde mají několik Vietnamců (D11). Kontakt s rodiči dětí cizinců přitom respondent (D11) hodnotil pozitivně: *„Většina Vietnamců, se kterými jsem se setkal přes svoje děti, tak jsou velice sympatičtí, slušní lidi.“* Že ve školkách a školách se kontakt a komunikace rozvíjí nejsnáze, ukázaly také výpovědi dalších respondentů: *„Mně se líbí, jak to dělají děti. Jim je jedno odkud člověk je. (...) Teď nám učitelka říkala, že mají ve třídě kluka, co se neumí naučit česky a rodiče to neřeší. Tak se jeho spolužáci zavázali učitelce, že mu budou suplovat roli rodičů a budou toho ruského chlapce učit česky oni v družině. Mají na to rozvrh a střídají se.“* (D13). Jeden z respondentů nicméně zdůrazňoval problematický vztah k muslimům. Jako příklad uvedl *„ústní napadení“* ze strany spolužáka a *„zvýhodňování“*

muslimů na střední škole kam docházel (možnost nosit šátek, uvolnění z TV) (D1). Náhledy na muslimy jsou přitom také u mládeže formovány do značné míry celospolečenskou náladou.

Někteří dotazovaní měli o cizincích pozitivní stereotypy. Ukrajinci byli označováni jako manuální pracovníci, zruční a ochotní poradit (D9, D11, D13), někteří se navíc ukázali být velmi vzdělání: „*Kamarádovi dělal plot Ukrajinec, co byl vystudovanej a živil se předtím baletem.*“ (D11). Vietnamci, případně Číňané, zase byli považováni za uzavřenější, ale velmi pracovitý národ (D6, D9). V některých případech byli cizinci vnímáni, dokonce lépe než Češi (D10, D11). Podle jednoho z dotazovaných (D11) díky tomu, že se chovají slušněji. Přes pozitivní hodnocení cizinců a kontaktu s nimi, uvedl jeden z respondentů, že se cizincům raději vyhýbá a že jejich přítomnost ve sledované lokalitě vnímá negativně (D1). Bylo zřejmé, že jak pozitivní, tak negativní názory nebyly vytvářeny pouze kontaktem v místě, ale vznikaly v souvislosti s celospolečenskými diskurzemi, sociální příslušností jednotlivých respondentů a zkušeností interakce z jiných lokalit.

V Nuslích se rozvinuly osobní kamarádké a přátelské vztahy, které překračují národnostní kategorie a příslušnosti. Příkladem je vztah jednoho z respondentů s majitelem večerky s názvem „Michal“: „*Znám jednoho Vietnamce, je to kamarád. Dělá támhle ve večerce, normálně se zdravíme ahoj. Pomohl jsem mu odtáhnout auto, když jednou potřeboval. Taký jsem mu spravil lednici. Je to v pohodě chlápek. (...) Támhle zrovna jde, (křičí přes ulici) ahóóó.*“ (D5). Další kamarádství se zformovalo neformálně, přímo na ulici: „*Mám kamaráda Jamese, černocho, bydlí kousek od Synkáče. Seznámil jsem se s ním na ulici, tak, že po mě chtěl cigaretu. Já se ho ptám, proč si nekoupí (marihuanu), on že kouří jen někdy a celý balíček je moc, ale že mi za tu jednu klidně zaplatí, tak jsem mu jí dal a od té doby jsme přátelé a znám i některé jeho kamarády, černochoy.*“ (D10). Kamarádké vztahy se rozvíjí také skrze české přátele: „*mám známého cizince přímo tady v Nuslích, je to Francouz, přítel kamarádky*“ (D12) nebo „*Kamarádka má kamaráda Ukrajince. Už nám leccos opravil.*“ (D13)

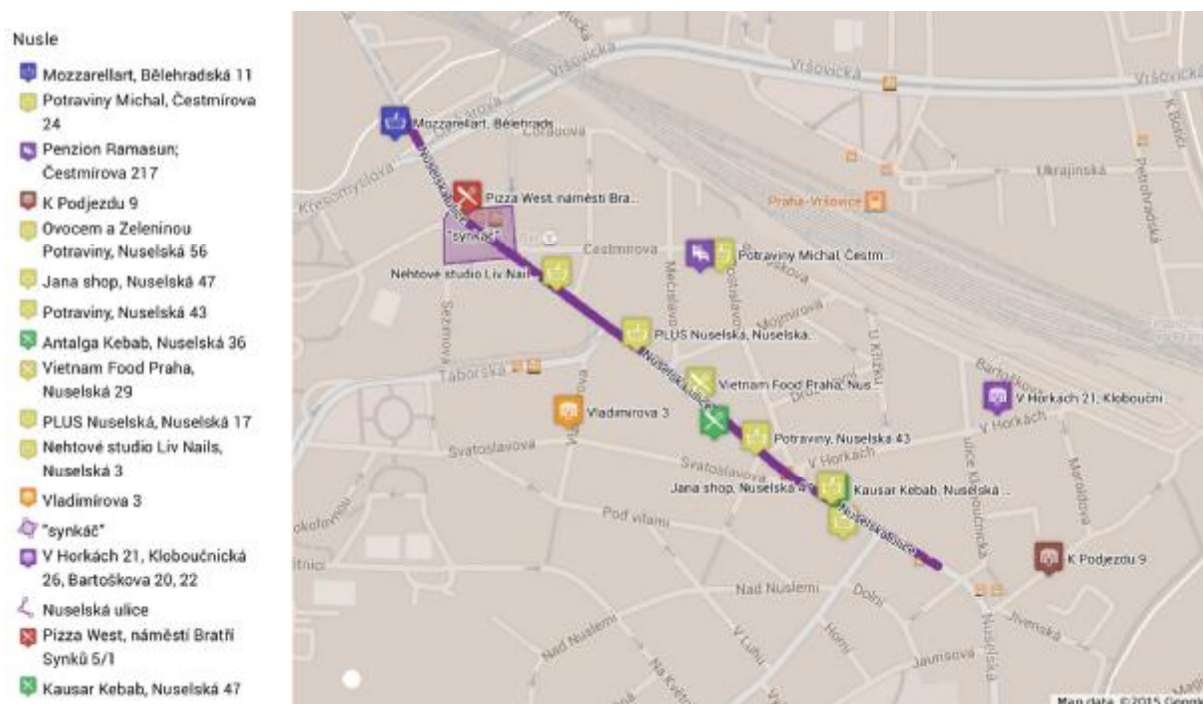
Jako bariéry ve styku s cizinci byly zmiňovány nedostatek času (D3, D4, D14) a jazyk (D7, D8, D10, D12). Někteří tím přitom mysleli vlastní neznalost světových jazyků, jiní neznalost cizinců: „*Třeba já oceňuju, že černoši i Arabové co umí česky, umí fakt dobře, zatímco Ukrajinci vědí jen trochu a přitom je to pro ně přibuzná řeč. (...) To se mi líbí, když se cizinec snaží to naučit.*“ (D10). Další zmiňovali jako překážku kulturní odlišnosti (D9) a předsudky (D9, D11). Jeden z dotazovaných, aby zdůraznil předsudečné prostředí, zmínil vlastní zkušenost: „*Minule jsem tady parkoval v noci a křičel na mě někdo z okna domu. Když jsem mu neodpověděl, tak na mě křičel, jestli vůbec umím česky. Tak to bylo nepříjemný. Jsem si trošku prožil, co oni třeba tady můžou zažívat.*“ (D9). Jako problematickou vnímali někteří dotazovaní také nižší úroveň hygieny u některých cizinců (D11, D12).

4.2.3 Místa spojovaná s cizinci a místa jejich koncentrace

S cizinci jsou spojována některá místa v lokalitě. Výzkum ukázal, že místní obyvatelé, se kterými jsme provedly rozhovory, si s cizinci spojují obchody, restaurace, některé činžovní domy, ubytovací zařízení a části veřejného prostoru. Obr. 18 ukazuje umístění těchto míst; typ je vyznačen v obrázku ikonou a barva ikony značí etnickou/národnostní příslušnost (Vietnamci - žlutá, Rusové - červená, černoši - oranžová, Ukrajinci - hnědá, Arabové - zelená, Italové - modrá, cizinci různých národností – fialová). Širší plocha veřejných prostor spojovaných s cizinci je vyznačena podobně jako konkrétní místa fialovou barvou.

Obrázek 18: Místa a mikrolokality spojované s cizinci v Nuselském obvodě

Zdroj: vlastní terénní šetření 2015

V lokalitě existují konkrétní domy, které jsou vnímány jako obývané především nebo pouze cizinci. Dotazovaní uvedli několik rezidenčních domů a oblastí mezi nimi náměstí bratří Synků, kde bydlí černoši (D8), ulici U Průhonu 45, kde žijí Ukrajinci (D3), dále ulici Čestmírova v posledním bloku (D5) nebo V Horkách 21, kde se nachází nový rezidenční komplex, v němž bydlí podle dotazovaných cizinci a to Rusové nebo Ukrajinci (D4, D13). Další koncentrace bydlení, které místní zmínili, se zase nacházely mimo nuselský obvod. Například Ukrajinci byli spojováni s ubytovny mimo lokalitu Nuselský obvod (D9, D11). Konkrétně s lokalitou „Na paloučku“ (D9). Podle našeho krátkého průzkumu, některé domy spojované s cizinci ve skutečnosti cizinci neobývali. Na některá místa bydlení, respektive národnosti, které je obývají, zase neměly dotazovaní jednoznačný názor; například někteří ubytovnu Rampasan spojovali pouze s Araby („ubytovávají pouze Araby“ D10), zatímco jiní tvrdili, že ubytovávají různé cizince (D10). Jiná místa bydlení byla spíše ve vnímání, ale místní je neuměli lokalizovat: „je tu dům, kde bydlí jen Rumuni“ (D10). Jeden z respondentů (D11) upozorňoval na koncentraci Vietnamců v činžovních domech, ovšem bez specifikace konkrétních míst. Za místa obývaná Vietnamci obecně považoval místa vietnamských obchodů a restaurací: „Vietnamci bydlejí ve vlastním činžovním domě všichni. Když obec rozprodávala obecné byty do osobního vlastnictví, tak oni to skupovali. Tak jsou teď po celým domě vlastně. A jsou fakt šetrný. Tam kde bydlej, tam mají i provozovnu.“

Obrázek 19: Majitel restaurace a obchodu Mozarella art se svými zákazníky

Místa spojovaná s cizinci vyvolávaly velmi různorodé emoce; byly vyhledávány pro trávení času, brány neutrálně jako součást městského prostoru nebo velmi negativně spojována nejenom s cizinci, ale také s některými negativními jevy. Velmi pozitivně byly hodnoceny obchody, zejména večerky, které vlastní cizinci (D2, D4, D5, D8, D9, D11, D12). Jak říká jedna z respondentek: *„Vietnamci jsou super pracovitý, s těma jsme spokojený“*. Ceněna byla zejména dlouhá otevírací doba (D4, D5), ale i kvalitnější zboží než v supermarketech (D11). Kvalita, ale nebyla vnímána všemi: *„Mě se nelíbí, že tam prodávají jídlo a pití, které by dospělí neměli pít a jídlo, které by děti neměli jíst.“* (D13) Pozitivní hodnocení měly také restaurace, díky milé obsluze a kvalitnímu jídlu, konkrétně bylo zmíněno vietnamské bistro Vietnam food (D11), italská restaurace Mozarella art (D9) a kebaby na Nuselské třídě (D12). Další místa byla spojována s cizinci, ale nevyvolávala významnější emoce, jedná se především o restaurace nebo různé obchody na Nuselské třídě (viz mapa). Vnímání vysoká přítomnost cizinců a někdy zároveň negativní hodnocení se týkalo především Náměstí Bratří Synků, jehož pověst souvisí s přítomností narkomanů, drogovou distribucí a krádežemi. Cizinci přitom začali být vnímáni jako strůjci některých z těchto místních negativních jevů. Někteří respondenti (D8) dávali do souvislosti drogovou problematiku s cizinci. Při dalším rozhovoru se ukázalo, že jejich zkušenosti okradení nebo drogové distribuce byly provedeny Čechy.

Obrázek 20: Problematicky vnímané Náměstí Bratří Synků

4.2.4 Ambivalentnost mezi přijetím a nepřijetím cizinců

Častá neznalost cizinců a zároveň jejich neustálá přítomnost ve veřejných a polo-veřejných prostorech vytváří prostor pro přebírání negativních narativů o cizincích z celospolečenského diskurzu (mediální, populárního, politického), které přerůstají v některých případech do stereotypních obrazů o různých skupinách cizinců nebo stojí za vznikem nepravdivých mýtů ve vztahu k cizincům. Jednou z domněnek například bylo, že cizinci mají snazší přístup k sociálnímu bydlení, než Češi nebo že mnozí z nich dostávají dávky v nezaměstnanosti (D10, D14). Vietnamci byli považováni za osoby, které pěstují v Nuslích i jinde v Praze konopí (D11), a to bez vlastní zkušenosti díky vlivu mediálního obrazu. Negativně byly hodnoceny taky praktiky mafiánů v rámci etnických komunit. Negativní hodnocení se týkalo ukrajinských a vietnamských mafiánských struktur, o jejichž existenci věděl respondent (D11) od svého známého cizince. Šlo o kritiku ožebračování pracujících prostřednictvím placení „desátek“. Tyto skutečnosti se pak podle dotazovaného negativně odrážely přímo v lokalitě, kdy některé vietnamské krámy působily jako „pračky na špinavé peníze“ (D11). V dalších případech byly spojeny s negativními stereotypy celé skupiny cizinců. Jednalo se o rusky mluvící (D6), kteří byli vnímáni jako cizinci, kteří se chovají neslušně a o muslimy (D1), kteří byli považováni za zvýhodněnou skupinu. Přítomnost cizinců místním přinášela některé trvalejší a obecnější obavy a hrozby. Ty respondenti artikulovali jako obavu z prohloubení sociálního znevýhodnění cizinců, které podle některých respondentů (D12) může přinést negativní jevy do lokality: „...bojím se jen, že kde je chudoba, tak tam je ta nezaměstnanost a alkohol.“ (D12) Jako určitá hrozba byla vnímána také zhoršení nebo alespoň malý rozvoj kvality života v

důsledku přítomnosti cizinců: „byla bych ráda, kdyby nás naučili chtít větší kvalitu, kdyby přinesli sebou něco obohacující. Zatím spíš oni mění nás nebo žijí z naší lenosti a nenáročnosti na kvalitu.“ (D13) Cizinci přitom byli vnímáni respondenty spíše, ale ne výlučně, jako sociálně slabší (D3, D11, D12). Jiní zase jako negativní vývoj vnímali potenciální zvýšení počtu cizinců (D3) nebo příchod uprchlíků (D8).

Naopak někteří místní přítomnost cizinců vnímali jako prvek, který tvoří lokalitu zajímavější. Velmi pozitivním znakem pro vzájemné soužití je fakt, že několik respondentů uvedlo, že by ocenilo více příležitostí pro setkávání s cizinci žijícími v jejich sousedství (D2, D9, D10). Jako příklad jedna z dotazovaných uvedla festival Zažít město jinak, který je v lokalitě poměrně komorní a má tak příležitost poznat místní cizince (D6). Někteří by ocenili více multikulturního života, především cizí kuchyně v lokalitě (D1, D6). Další uváděli jako přínosné nějaké společenské vzdělávací vyžití (D9) nebo klubové akce (D10), kde by měli příležitost poznat cizince a jejich kulturu. Jiní oceňovali současné dny kultury, která pořádá městská část (D11). Jasně pozitivnější byl přitom postoj (otevřenost pro multikulturalitu) u lidí se zkušeností kontaktu s cizinci v práci, často mimo lokalitu. Jako formy zlepšení soužití byla vnímána větší podpora integrace cizinců; jako příklad byly zmíněny prohlídky lokality a Prahy určené pro cizince (D10, D11) nebo kulturní akce pro cizince „aby si nepřipadali tak cizí“. (D10) Jako potřebné byly vnímány také kurzy češtiny pro cizince (D11). Kritizováno naopak bylo chování některých úřadů vůči cizincům: „A na úřadech se k nim chovají nehezky a škaredě. Jako k špíně. Stydím se za to. Třeba kamarádka kamarád z Ukrajiny nám popisoval, co všechno musel vybavit, aby tady mohl zůstat a pracovat. Bylo mi ho líto.“ (D13)

4.3 Lokalita Spořilov: interakce kolem škol

Analýza se úzce zaměřuje na školství - specifickou oblast každodenní interakce, které má jeden z největších potenciálů pro rozvoj vzájemných vztahů a dobrého soužití (viz část 3 této zprávy). Zkoumaná byla interakce ve dvou školách - ZŠ Jižní IV. a Na Chodovci – a to podhledem dětí i jejich rodičů. ZŠ Na Chodovci se nachází na sídlišti Spořilov (ZSJ Spořilov II) a ZŠ Jižní IV. V jeho těsném sousedství. ZSJ Spořilov II se vyznačuje vysokým počtem bydlících cizinců (657), nicméně podíl zde žijících cizinců (7,47%) je poměrně nízký a podprůměrný (0,73 průměru). Nejvíce v lokalitě žije Ukrajinců (266, podíl 3,0 %), Slováků (136, podíl 1,5 %), Rusů (41, podíl 0,47 %) a Vietnamců (40, podíl 0,45 %). Struktura cizinců ve sledovaném obvodu tedy odpovídá průměru celé městské části i Praze. Podstatně menší počet a také o něco nižší podíl cizinců žije i v okolních ZSJ Spořilov a Sídlišti Spořilov I (viz Tabulka 7). Větší počet cizinců v lokalitě se projevuje i vyšším počtem žáků škol a právě na interakci ve školách se zaměřujeme.

Na ZŠ Jižní studuje podle dostupných dat v současném roce 721 dětí 41 dětí s jiným občanstvím a 43 dětí s jiným mateřským jazykem, než je čeština. Další 3 cizinci jsou v přípravné třídě pro předškoláky, ve které je celkem 16 dětí. Škola je vnímána jako instituce, která zohledňuje jazykovou a kulturní rozmanitost svých žáků a podporuje jejich vzájemnou integraci. V přípravném ročníku se dětem věnuje speciální pedagožka spolu s asistentkou pedagoga. S žáky školy pracují 2 asistentky, které vedou odpolední kurzy češtiny pro cizince, a když to okolnosti umožňují, věnují se jim individuálně i v dopoledních hodinách. Na škole dále probíhají různé formy multikulturní výchovy, například projekt Týden jazyků – Edison, v jehož průběhu škola hostí studenty vysokých škol ze zahraničí a tím pro svoje žáky vytváří příležitost poznat jiné kultury a trénovat cizí jazyk. Integračně působí i spolupráce spolužáků se žákem - cizincem na tvorbě prezentace o jeho zemi původu.

Na druhé škole Na Chodovci studuje z celkového počtu 650 žáků 26 dětí - cizinců a 26 dětí s jiným mateřským jazykem než českým. Škola nevytváří speciální aktivity na podporu vzájemné integrace. Všichni zaměstnanci školy jsou české národnosti. Jediný speciální pedagog zaměstnaný na škole se stará o děti se specifickou vývojovou poruchou učení. Výroční zprávy, ze kterých by bylo možné zjistit začlenění multikulturní výchovy do vzdělávacího programu školy, nejsou veřejně přístupné.

Rozhovory na obou školách jsme vedli s rodiči (celkem 15 rozhovorů) a žáky (celkem 15-20 dětí). V případě „rodičů“ se jednalo také o vzdálenější příbuzné (12 maminek, 1 tatínek, 1 teta, 1 babička). Všechny děti rodičů, se kterými jsme hovořili, navštěvovaly 1. stupeň základní školy. Děti, se kterými jsme vedli rozhovor přímo, navštěvovaly 2. stupeň základní školy. Rozhovory probíhaly před základními školami. Rodiče, respektive především maminky, byly individuálně dotázány, děti odpovídaly ve skupinách. Některé děti se považovali za cizince nebo za Čechy i cizince. Výpovědi dětí nejsou na rozdíl od rodičů (číslování DX) vztaheny ke konkrétním osobám kvůli tomu, že probíhaly značně živelně a spontánně, jak děti odcházely ze školy a shlukovaly se před budovou.

4.3.1 ZŠ Jižní IV. Praha 4 - Spořilov

Podle výpovědí rodičů, které zde mají děti, má škola velmi dobré renomé (D1, D2); pomáhá žákům, kteří nestíhají výuku (D1), rozvinuly se na ní dobré vztahy mezi žáky a zároveň žáky a učiteli (D2, D10). Škola nabízí řadu aktivit a přátelské komunitní až rodinné prostředí (D7, D10). Také děti, se kterými jsme hovořili, uváděly spokojenost, a to zejména díky rodinnému přátelskému prostředí a individuálnímu přístupu učitelů k problémům a potřebám žáků.

Rodiče zpravidla věděli, že jejich děti nebo děti jejich známých mají za spolužáka cizince. Sami děti znaly několik cizinců, většinou ty, kteří s nimi chodili přímo do třídy. Za cizince děti považovaly také ty žáky, kteří hůře ovládali češtinu, ale měli pouze jednoho z rodičů cizince. Ve všech případech měly děti mezi sebou dobré vztahy. Stejný pohled na soužití ve školách měly také rodiče dětí. Jako problém v interakci rodiče vnímali jazykové bariéry: *„Všichni s ním kamarádi, i když on na ně zatím moc nemluví, protože neumí.“* (D3). Ty ale podle rodičů postupně mizí: *„Syn má ve třídě Jevgena, je to Rus nebo Ukrajinec. Když nastoupil neuměl vůbec česky, ale za rok se naučil natolik, že všemu rozumí.“* (D5) nebo *„Jeden Vietnamec měl s češtinou takový problém, že se jí učil v nulťáku a ještě na kurzech. Ve třetím ročníku se už domluví a kolektiv ho přijímá perfektně.“* (D6).

V zmírňování jazykových bariér pomáhají podle dětí i rodičů učitelé, asistenti i samotné děti. Děti znaly a chápaly funkci asistentů, doučování a edukativních her, které mají napomoci cizincům zvládat češtinu. Například uváděly: *„Máme tady asistentky Vietnamku, Bulharku a Ukrajinku, které pomáhají cizincům“* nebo *„Naše paní učitelka mu pomohla, dávala mu knížky a on se hodně naučil. Ona je hodně aktivní a hodně komunikovala a hodně se zajímá.“* Také samotní děti-cizinci vzpomínaly a pozitivně hodnotily aktivity školy: *„Pomohli nám tak, že jsme si sedli a hráli edukativní hry – já Igor, Vladimír a další cizinci, bylo tam i pár Čechů.“*

Zkušenosti dětí ukazují, jak nově přichozí cizinci postupně navazují vztahy a stávají se členy širšího kolektivu: *„Já sedím v lavici s Igorem. Když sem přišel, tak neuměl vůbec česky a potom jsme mu pomohli celá třída, aby se naučil. JAK? Chodili jsme za ním, povídali jsme si s ním.“* nebo *„Vladimír přišel do předškolky, tam se trochu naučil. No, trochu rozuměl, ale neuměl dobře mluvit. Pomáhali jsme mu se rozpovídat. Sedli jsme si k němu a ptali se na různé věci.“* Rozhodně přitom neplatí, že cizinci, kteří ještě neovládají češtinu, vyhledávají přítomnost

pouze svých krajanů: „*Jedna Vietnamka tady skoro nemluví česky, má jen jednu českou kamarádku a s ní pořád chodí, baví se jen s ní.*“ Děti ovšem upozorňovaly, že snaha o pomoc v adaptaci může narážet na nedostatečnou otevřenost a výřečnost samotných cizinců: „*My jsme ochotní pomoci, ale je to hlavně na nich, jestli se chtějí sami naučit česky. Někdy jsou takový uzavřený.*“

Obrázek 21: Základní škola Jižní IV. Praha 4 - Spořilov

Rozmanitost na škole vnímali rodiče skrze zkušenosti svých dětí a dětí svých známých pozitivně: „*Kamarádky synu maminy nosí pořád nějaké zprávy o tom, jaký je Vietnam a jací jsou Vietnamci. Prý mu to říká spolužák z Vietnamu. Je to pro nás všechny zajímavé.*“ (D5) Vyprávění o cizích zemích se nicméně podle dětí odehrává spíše na neformální úrovni, než v hodinách, kde by děti hovořily o zemích, ze kterých pocházejí. Také v rozhovorech s žáky se ukázalo, že kulturní rozmanitost je velmi pozitivně hodnocena, jak ilustrují následující výroky: „*Pro mě by bylo dobré mít ve třídě více cizinců....*“, „*Já mám rád Ukrajince*“, „*Já Rusy*“ a „*Já bych chtěl Španěle. Mně se líbí i ta řeč. A taky Britové jsou příjemný.*“, „*Já bych chtěla Finku*“, „*Já Brazilkou*“, „*Já Španělkou*“.

Někteří cizinci, ať už vzhledem k osobním kvalitám nebo kulturním specifickým, jsou podle rodičů více oblíbení než jiní: „*Ve třídě mají Ukrajince a Rusa. Děti ale více berou Ukrajince, protože je srandovní a holkám se líbí jeho hlas nebo spíš, že mluví jinak*“ (D7). Také podle dalšího z rodičů Ukrajinci lehce navazují vztahy a stávají se přirozenou součástí kolektivu: „*Syn má ve třídě dva Ukrajince, oba jsou jeho dobří přátelé, neměli problémy zapadnout ani, když ještě neuměli dobře česky. Podle syna je s nima sranda.*“ (D8). Přes rozdíly mezi národnostmi, které vnímají rodiče, nebrání podle dětí kulturní odlišnosti v začlenění do kolektivu.

Důležitější než kulturní rozdíly jsou jiné kvality, jako například přátelské chování: „Igor pořád sice nosí tu ruskou čepici a má rád Rusko, ale nikomu neubližuje.“

Interakce dětí na školách vedla v některých případech k navázání přátelských vztahů také u rodičů: „Známe se moc dobře s rodiči synovo ukrajinského kamaráda, s rodiči ruského jsme se ještě nepotkali, ale jsme zvědaví.“ (D7). Také děti upozorňovaly na blízké vztahy mezi svými rodinami jdoucí nad rámec interakce ve školách: „Znám rodiče Igora. Brácha je navštěvuje, když má třeba narozeniny.“ V některých případech byly podle dětí vztahy rodičů velmi velmi blízké: „Moje máma (Mohamed) je nejlepší kámoška jeho mámy.“ Jako rozvinuté se ukázaly taky důvěrné, v některých případech přitom pouze formální, vztahy, které charakterizuje otevřenost a empatie vůči cizincům: „Dcera má ve třídě Vietnamku, co vůbec neumí česky. Její rodiče to strašně prožívají. Setkávám se s nimi a vím, že už uvažovali o tom, že jí dají na základu s Vietnamštinou.“ (D8) nebo „Uklidňovala jsem jednu ukrajinskou rodinu, která má dcerku v nulťáku a trápili se kvůli tomu, že jí to nejde, tím že tam už naučili spoustu dětí z ničeho.“ (D9)

Někdy se mezi rodiči rozvinuly vztahy také v místě bydliště: „Moje nejlepší přítelkyně je Číňanka, která si vzala Čecha a bydlí naproti s manželem a jejich děti taky chodí do této školy.“ (D9) Mezi další místa, kde rodiči cizinců mohly navázat nové vztahy je Klub přátel školy: „Tam chodí hodně rodičů, co vypadají jako cizinci. Je fajn s nimi prohodit pár vět.“ (D7) nebo „Klub přátel je super, tam spolu rodiče mluví napříč národnostmi“ (D10). Aktivními členy jsou ale vesměs pouze Češi (D9). Další místa nebyla v rozhovorech zaznamenána.

4.3.2 ZŠ Na Chodovci

ZŠ Na Chodovci se ukázala jako velmi multikulturní škola, alespoň do vnímání některých jejích žáků. Na otázku, zda děti mají ve třídě nějakého cizince, odpověděly: „My jsme všichni cizinci“. Zatímco jedna dívka měla rodiče původem ze Srbska a Ukrajiny, rodiče (ať už oba nebo jeden z nich) dalších dětí byly z Čečenska, Moldávie, Ukrajiny, Slovenska nebo Polska. Postupně se odkrývalo, že se cítí být Čechy i cizinci zároveň. Jiné děti, se kterými jsme hovořily, se za Čechy ale považovali; měly české rodiče. Všechny děti bez ohledu na původ jejich rodičů přitom mluvily plynule česky.

Mezi dětmi existují velké rozdíly v tom, nakolik přicházejí do styku s kulturní rozmanitostí. Složení tříd je totiž velmi rozdílné: „Náš je 14 ve třídě a z toho 4 nebo 5 Čechů“, „u nás je zase 16 ve třídě a dva cizinci“, „u nás je 27 a z toho 3 cizinci.“ Jako časté národnosti, se kterými jsou v kontaktu, děti uváděli Rusy a Ukrajince. Všichni, ať už ti, kteří se vnímali jako cizinci, Češi nebo Čecho-cizinci, označovali jako velmi pozitivní kulturní rozmanitost, například: „Jakoukoliv národnost by bylo zajímavý mít u nás ve třídě: třeba Japonce nebo Němce.“ Jako významnou výhodu, které stýkání s dětmi odlišného původu přináší, zmiňovaly znalost jazyků a odlišných kultur. Více slovensky mluvící dívka: „Já rozumím rusky a umím azbuku díky tomu, že kolem mě lidí umí rusky. Díky tomu máš širší rozhled, dozvím se více věcí.“ Také některé další děti zmiňovaly, že se naučily rusky díky svým spolužákům. Vypovídaly, že by se vedle angličtiny, rády učily ruštinu, protože „rusky hovoří všichni kolem“ nich. Na otázku, zda by je zajímaly i jiné jazyky, děti zmínily také vietnamštinu.

I na ZŠ Chodovci byly hlavním problémem v začleňování do kolektivu jazykové bariéry. Jak uvádí chlapec, jehož rodiče jsou Ukrajinci: „V prvním ročníku jsem neuměl, ale pak jsem se naučil. Učil jsem se sám a rodiče mě učili.“ Postupně přitom dochází k překonání jazykových překážek. Velký význam v začleňování mají také na ZŠ Chodovci samotní spolužáci: „Máme ve

třídě Nasťu z Ukrajiny. Chápe všechno, ale neumí zatím mluvit. Učíme jí český slova.“ Děti uvedly, že také škola vyvíjí aktivity ve vztahu k dětem cizinců jako podporu jejich integrace: „Učitelé chápou, že cizincům nejde čeština. Mají doučka, já jsem tam sám jednou byl, protože mi taky nejde.“ V integraci dětí cizinců si některé děti všimaly uzavřenosti několika dětí cizinců a problémů, které mají v rozvoji vztahů. Vedle jazykových bariér a uzavřenosti, zmiňovaly také nestabilitu pobytu některých dětí: „Ještě jsme měli ve třídě Viktora, ten vůbec nemluvil, nechtěl se moc bavit.“ Nakonec odjel, prý neměl povolení k pobytu, tak musel.“

Obrázek 22: Základní škola Na Chodovci

Rodiče (maminky, otec, babička) na ZŠ Na Chodovci uváděli, že jejich děti nemají (D1,D3) nebo že nevědí (D4), zda jejich dětí mají ve třídě cizince. Jeden z rodičů uvedl, že jeho dítě má ve třídě původem Ukrajinku (D2), další, že několik dětí ze smíšených manželství a všechny mluví plyně česky (D5). Rodiče se s dětmi cizinců neznali. Rodič (D2), jehož dcera chodí s dítětem původem z Ukrajiny, uvedl, že neměl ještě příležitost rodiče z Ukrajiny poznat. Soužití dětí cizinců označil za velmi dobré a děti cizinců vnímal jako zpestření kolektivu: „Ačkoliv Ukrajinka přišla do třetí třídy a neumí příliš česky, střídají se u ní děti v lavici, dokonce se perou o to, kdo vedle ní bude sedět, hrají si na učitele a pomáhají jí když něčemu nerozumí.“

4.3.3 Vyhodnocení

V analýze soužití jsme se zaměřili na dvě typově odlišné lokality. Lokalita Nuselský obvod je městskou čtvrtí, kde se vedle rezidenční funkce vyskytuje řada obchodních, volnočasových i administrativních funkcí, z hlediska občanské interakce pak jde především o obchody, restaurace a ubytovací zařízení. Druhým zvoleným typem byly základní školy ve čtvrti

Spořilov, které představují mikrolokalitu každodenně se opakující a rozvíjející interakce mezi dětmi (ale také jejich rodiči a učiteli) včetně dětí cizinců.

Lokalita Nuselský obvod: rozmanitost interakcí ve čtvrti vnitřního města

Zástupci většinové společnosti, s nimiž jsme vedli rozhovory, nevnímali cizince, na rozdíl od Romů, jako skupinu nebo skupiny, jejichž přítomnost by v lokalitě někdy tematizovala, tj. označovala je jako specifickou skupinu zasluhující pozornost. Za problematické považovali především skupiny, které porušovali pravidla dobrého soužití - kriminalitou, zápachem nebo neslušným chováním. Odkazovali přitom na narkomany a bezdomovce.

Kontakty s cizinci probíhaly spíše v neosobní rovině, což je ostatně typické pro městské prostředí. Respondenti hodnotili běžnou komunikaci s cizinci jako bezproblémovou, někdy dokonce příjemnou. Na úrovni bydliště nebyly zaznamenány výraznější nedorozumění a konflikty. Pokud na nějaké nepříjemnosti respondenti odkazovali, pak je explicitně nevztahovali k soužití s cizinci. Také ve školách a školkách probíhal kontakt bez problémů a velmi snadno se rozvíjel. Pouze výjimečně jsme se setkali s odkazy na negativní nálady mládeže vůči některým skupinám cizinců.

K některým skupinám cizinců se vázaly pozitivní stereotypy (Ukrajinci, Vietnamci a další Asiaté) a v některých případech byli cizinci vnímáni dokonce pozitivněji než Češi. V několika případech se přes přátele, nákupy nebo díky zběžné interakci na ulici, rozvinuly osobní kamarádské vztahy překračující národnostní kategorie a příslušnosti. Jako bariéry ve styku s cizinci byly zmíněny především nedostatek času, vlastní neznalost cizích jazyků nebo neznalost češtiny u cizinců, ale také kulturní odlišnosti (např. nižší úroveň hygieny) a předsudky.

Většinová společnost si s cizinci zvláště spojuje některá místa v lokalitě. Jedná se o obchody, restaurace, některé činžovní domy, ubytovací zařízení a části veřejného prostoru. Velmi pozitivně byly hodnoceny obchody, zejména večerky, které vlastní Vietnamci, a to díky dlouhé otevírací době a někdy také kvalitnímu zboží. Pozitivní hodnocení měly vietnamské a italské restaurace nebo prodejny kebabu. Řada míst, zejména provozoven na Nuselské třídě nevyvolávala žádné emoce. Negativní hodnocení se týkalo především Náměstí Bratří Synků spojované s přítomností narkomanů, drogovou distribucí a krádežemi a podle některých také s cizinci.

V celkovém pohledu byla přítomnost cizinců vnímána (v porovnání s výzkumy, které jsme vedli v MČ Praha-Libuš) jako bezproblémová až přínosná. Vyznění rozhovorů bylo, že cizinci lokalitě přináší spíše pozitiva, než aby se stávali zátěží pro místní obyvatele. Sem patřili zejména výpovědi o ekonomických aktivitách cizinců (pozitivní vnímání večerek, ukrajinských řemeslníků) a zároveň u některých respondentů obecné pozitivní hodnocení kulturní rozmanitosti jako obohacení místní společnosti. Někteří místní přitom aktivně zdůrazňovali zájem o cizince, větší kontakt s nimi a jejich kulturou nebo zdůrazňovali potřeby cizinců na cestě k úspěšné adaptaci.

Přesto se v lokalitě objevovalo přebírání negativních narativů z celospolečenského diskurzu a šíření některých stereotypů (např.: Vietnamci pěstují konopí a jejich večerky slouží jako "pračky na peníze" nebo že jsou Rusové neslušní a muslimové jsou zvýhodňováni) a mýtů (cizinci mají snazší přístup k sociálnímu bydlení) doprovázené u některých respondentů vnímanými trvalejšími a obecnějšími hrozbami (strach z prohloubení sociálního znevýhodnění

cizinců a související zhoršení nebo alespoň malý rozvoj kvality života v lokalitě, zvýšení počtu cizinců nebo příchod uprchlíků).

Lokalita Spořilov: interakce kolem škol

V obou studovaných školách probíhá interakce bez větších bariér. Na ZŠ Jižní vyjadřovali rodiče velkou spokojenost s aktivitami školy. Samotné děti pozitivně hodnotili, a to zejména na ZŠ Jižní, aktivity školy v podpoře integrace cizinců. Rodiče zpravidla věděli, že jejich děti mají ve třídě cizince. Na ZŠ Na Chodovci naopak většinou o cizincích ve třídě svých dětí nevěděli nebo uváděli, že cizince ve třídě nemají. V této škole se také ukázalo, jak problematické může být u druhé generace migrantů rozdělení na cizince a Čechy. Děti, které hovořily plynule česky, se díky cizímu původu některého z nebo obou rodičů cítily zároveň jako cizinci.

Interakce mezi dětmi probíhá podle rodičů i dětí na obou školách bezproblémově. Jak děti, tak rodiče přitom vnímali velmi pozitivně kulturní rozmanitost na školách. Některé děti cizinců byly nicméně více oblíbené než jiné (oblíbení např. Ukrajinci). Hlavní vnímanou bariérou v interakci byla podle rodičů neznalost českého jazyka u některých dětí cizinců. V některých případech tak děti odkazovali na malou výřečnost a uzavřenost dětí cizinců. Ve zmírňování vlivu této bariéry přitom podle rodičů pomáhají děti, učitelé i asistenti. Integrace probíhala ve školách podle rodičů i samotných dětí do značné míry přirozeně, jak nově příchozí cizinci postupně navazovali vztahy a stávali se členy širšího kolektivu. Interakce dětí na školách vedla na ZŠ Jižní také u mnoha rodičů k navázání přátelských vztahů.

5 Hlavní aktéři a jejich aktivity zaměřené na cizince na území městské části Praha 4

Cílem této části je analýza institucí veřejného a občanského sektoru, které se zabývají situací cizinců na úrovni městské části, hlavního města Prahy a České republiky a měly, mají nebo mohou mít vliv v městské části Praha 4. Nejdříve mapujeme vybrané instituce působící na různých úrovních a to především v oblasti integrace cizinců na Praze 4 (státní správa, samospráva na úrovni magistrátu a městské části, neziskové organizace). Integraci přitom rozumíme „proces, při němž se imigranti a jejich potomci přizpůsobují svému okolí a to v několika dimenzích – kulturní, sociální, ekonomické a politické, a zároveň se při něm většinová společnost přizpůsobuje či mění v reakci na imigraci“ (Ellis, Almgren 2009: 1064). Aby byl proces integrace úspěšný, je potřeba jej podpořit integračními aktivitami institucí, které jsou k tomu určeny. Po přehledu aktérů představíme krátký historický vývoj institucionální prostředí a vyhodnotíme aktuální rizika a potenciály, na které je potřeba reagovat a na nichž je možné stavět při vytváření místních integračních aktivit a politik.

Základní informace o službách a cílech institucí veřejné správy a občanského sektoru jsme čerpali z jejich webových stránek a kontaktováním jejich zástupců formou mailu nebo telefonem. Vstupní informace o náhledu aktérů na rozmanité otázky spojené s cizinci v Praze 4 jsme získali na setkání fokus skupiny, která proběhla v srpnu 2015 na půdě ÚMČ Praha 4. Komplexnější informace o činnostech a projektech institucí byly získány prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s klíčovými informátory z řad vedoucích oddělení Úřadu městské části, zástupců státních institucí (Úřadu práce pro Prahu 4), ředitelů institucí zřízených Magistrátem hlavního města Prahy (školek, škol a Městské policie, Integrační centrum Praha) a nevládních neziskových organizací podporujících integraci cizinců do společnosti.

5.1 Instituce zaměřené na cizince na území městské části Praha 4

Tato část mapuje významné organizace působící na Praze 4 podle typu aktivit a jejich geografického působení. Ve větší míře se zabývá institucemi a organizacemi, které se specificky věnují agendě integrace cizinců. V oblasti obecných typů institucí se především zabývá školstvím, trhem práce a otázkou bezpečnosti. Výběr je dále zúžen v tom smyslu, že se tento text nevěnuje např. míře inkluzivity organizací v kulturní, sportovní a dalších oblastech.

5.1.1 Instituce zabývající se integrací cizinců zřízené hlavním městem Prahou

Koncepce hl. m. Prahy pro oblast integrace cizinců z roku 2014 poskytuje rámec pro uchopení integračních politik pro Prahu „jako metropoli všech“. Stanovuje priority v oblasti analýz situace integrace cizinců, vzdělávání, informovanosti a přístupu k sociálním službám. Oproti národním politikám integračních politik definuje široce skupiny cizinců, kterých se týká. Nevylučuje tak občany Evropské unie anebo cizinci a cizinky bez povolení k pobytu. Cílové skupiny jsou stanoveny následovně: „priority a jejich doporučení se vztahují na všechny migranty, ale i odbornou a laickou veřejnost“ (Koncepce 2014).

Z institucí, které se zabývají cizinci a jsou zřízené Magistrátem města Praha, jsou z pohledu vlivu na jejich život v městské části Praha 4 nejdůležitější Integrační centrum Praha, Oddělení národnostních menšin a cizinců (pod Odborem sportu a volného času Magistrátu hlavního města Praha) a Městská policie Prahy 4.

Na Magistrátu hlavního města Praha má oblast integrace cizinců a národnostních menšin v Praze v kompetenci Oddělení národnostních menšin a cizinců (pod Odborem sportu a volného času). Toto oddělení mimo jiné podporuje kulturní a další aktivity organizací menšin (včetně Domu národnostních menšin o.p.s.), cizinců, jakož i organizací poskytující sociální, vzdělávací a další služby cizincům žijícím v Praze.

Relativně novou organizací, kterou zřídil pražský magistrát po vzoru krajských Center pro integraci cizinců, je Integrační centrum Praha, o.p.s. (dále též jako ICP). Má svou pobočku i na Praze 4 na Pankráci. Na úrovni městské části spolupracuje ICP s Poradnou pro integraci, která poskytuje sociální a právní poradenství. V jiných městských částech využívá kromě zmíněné Poradny pro integraci především služby InBáze, Sdružení pro integraci a migraci a Organizace pro pomoc uprchlíkům. Usiluje o koordinaci aktivit zástupců samosprávy a dalších subjektů (viz pravidelně se scházející regionální platformy zástupců městských částí a aktérů v oblasti integrace cizinců). Na úrovni Prahy 4 se zapojuje do poradního orgánu Odboru školství ÚMČ Praha 4, kde v součinnosti s občanským sdružením META nalézá řešení situací, které souvisí s integrací dětí cizinců ve vzdělávacích zařízeních. Odborníkům místní správy a samosprávy, pedagogickým pracovníkům a dalším jedincům, poskytuje na různá témata a kompetence zacílené vzdělávací kurzy.

Přestože samotná pražská koncepce pro oblast integrace cizinců zahrnuje mezi cílové skupiny i občany EU, ICP se soustředí na poskytování služeb především občanům ze zemí mimo EU (viz grantové podmínky Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí, aktuálně Azylového, migračního a integračního fondu). Klienty pobočky ICP na Pankráci jsou kromě cizinců žijících na území Prahy 4 i cizinci bydlící v sousedních městských částech – zejména z Prahy 12, kde je významná vietnamská menšina. Celkové počty klientů nejsou dostupné. Podle zástupce místní pobočky ICP však rostou, například bezplatné právní poradenství, které je zde cizincům k dispozici dvakrát týdně, má denně přibližně sedm klientů.

Do spolupráce ICP s MČ Praha 4 aktuálně patří i projekt „Žijeme na čtyřce společně“, který MČ Praha 4 spolufinancuje. Mimo jiné umožňuje otevření dalších kurzů českého jazyka (kurzy českého jazyka pro cizince ze slovanských zemí, z neslovanských zemí a z Asie), o které je obecně mezi cizinci ze služeb ICP největší zájem. ICP rovněž spolupracuje s některými imigrantskými sdruženími, například se Svazem Vietnamců v ČR nebo s Ukrajinskou iniciativou. Další instituce, se kterými se ICP snaží spolupracovat, zahrnují Finanční úřad, Úřad práce, Správu sociálního zabezpečení, Orgány sociálně-právní ochrany dětí, apod.). Skrze poskytování tlumočnických služeb cizincům a úřadům ulehčuje vzájemnou komunikaci. Jedná se však o služby, které jsou v Městské části Praha 4 využívány zatím pouze okrajově na základě individuální poptávky od klientů – cizinců.

Obvodní ředitelství Městské policie Prahy 4 působí na katastrálním území městské části Prahy 4 a Kunratic. Mezi její základní úkoly při zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku ve městě patří dohled nad dodržováním obecně závazných právních předpisů o ochraně veřejného pořádku, přispívání k ochraně bezpečnosti osob a majetku, dohled nad dodržováním pravidel občanského soužití a odhalování přestupků a v rozsahu stanoveném zákonem o obecní policii též ukládání a vybírání pokut v blokovém řízení za spáchané přestupky. Podle slov zástupce ředitele Obvodního ředitelství Městské policie hl. m. Prahy 4 nejsou cizinci v této oblasti města tématem: „*My s cizinci vůbec problém nemáme. Přestupková jednání taky nevedeme v tomto směru. A pokud strážníci něco řeší na ulici – a může to být samozřejmě s cizinci, Ukrajinci, Vietnamci - tak jsou to většinou přestupky v*

dopravě, ve veřejném pořádku...“. Cizinci se tak sice nepovažují za bezpečnostní riziko, avšak převažuje pohled, který je vnímá z hlediska možných problematických skupin. Souvisí to též s tím, že Městská policie spolupracuje s cizineckou policií na kontrolách cizinců. Zaměstnance z řad menšin a cizinců Městská policie cíleně (tak jako to dělá například Městská policie Prahy 14 na Černém Mostě zaměstnávající etnické Romy) nevyhledává.

5.1.2 Městská část Praha 4 a instituce jí zřízené

Úřad městské části Praha 4 je v současnosti na začátku procesu „otevírání se“ cizincům žijícím na území této MČ. Jejich agendou se zde nově zabývá referent Public Relations, jehož pracovní pozice spadá pod Kancelář starosty. V jeho kompetenci je účast na regionálních a jiných platformách, které se zabývají cizinci a jejich integrací, organizace aktivit, na kterých mohou proběhnout interetnická setkání a návrhy změn v nastavení komunikace úřadu s cizinci, které mohou vést k jejich lepší informovanosti, jakož i osvětě o životě cizinců na území Prahy 4 ve vztahu k dalším obyvatelům této MČ. Příkladem nového typu komunikace vůči cizincům byla upoutávka na přebalu radničního Tučňáku na nabízené kurzy pro vietnamsky, ruský a anglicky hovořící obyvatele MČ v jejich jazyce.

Zmíněný referent PR se v současnosti snaží prosadit: částečnou jazykovou mutaci webu MČ v jazycích nejpočetnějších skupin cizinců zde žijících (rusky, ukrajinsky a vietnamsky) a v angličtině⁵, tvorbu informačních brožur o službách jednotlivých oddělení ve stejných jazykových mutacích⁶, změnu typu informací o cizincích z represivních k pozitivním, vytvoření pracovního místa interkulturního pracovníka (alespoň na DPP nebo DPČ), který by zde byl v omezeném čase k dispozici cizincům i úředníkům a navázání spolupráce s tlumočnickou agenturou, která tlumočí ve všech jazycích nejpočetnějších skupin cizinců na Praze 4 kromě mongolštiny přes telefon⁷.

Na úřadu městské části převažuje obecný přístup ke klientovi úřadu, který pouze částečně zohledňuje možné specifické situace některých cizinců (vyplývající z právních nejistot, socio-ekonomického postavení, atd.) Ve vztahu k cizincům se však uvažuje o zajištění tlumočení. Nyní je cizinec v případě jazykové bariéry povinen si zabezpečit k setkání s kompetentním úředníkem tlumočnicka.

Pro cizince bydlící v Městské části Praha 4 mají kromě úřadu městské části, kterému se věnuje v kapitole *Aktivity městské části a jiných institucí, s potenciálem působit ve směru k cizincům a majoritě integračně v historickém průřezu největší integrační potenciál vzdělávací instituce zřizované městskou částí.*

Jednou z oblastí, která je místními experty v současnosti v oblasti integrace cizinců považována na území Prahy 4 za jednu z nejdůležitějších, představuje vzdělávání. Na území Městské části Praha 4 je celkem 15 mateřských center, 23 mateřských školek a 20 základních škol zřízených touto městskou částí. Dále tu působí 3 soukromá rodinná centra, 20 soukromých mateřských školek a jedna soukromá církevní základní škola.

---

⁵ Ve spolupráci s ICP na Pankráci a vedoucími jednotlivých Oddělení na ÚMČ.

⁶ Ve spolupráci s ICP na Pankráci a vedoucími jednotlivých Oddělení na ÚMČ.

⁷ Ve spolupráci s komerční firmou ACP Tradectura a.s.

Podle zjištění tohoto výzkumu navštěvuje mateřská centra, školky a jiné předškolní zařízení minimum cizinců, z nichž většina jsou občané Slovenska. V případě jiných občanství (např. vietnamských občanů) nebyvají počty vyšší než jedno dítě ve třídě. Mezi cizinci mluvícími rusky a vietnamsky je podle jedné informátorky aktuálním trendem zapisovat děti do školek, ve kterých se tyto jazyky používají. Mnoho ruských dětí proto navštěvuje, pokud to finanční situace rodičů umožní, některou školku s výukou ruského jazyka v jiné městské části, zatímco vietnamsky hovořící děti chodí do školky v areálu SAPA na Praze 12. Rozsah, důvody a možné dopady z hlediska např. znalosti českého jazyka byly nad rámec tohoto výzkumu.

Počet cizinců ve státních základních a středních školách je řádově vyšší než ve státních zařízeních předškolního typu. V Městské části Praha 4 je 20 státních základních škol, 3 základní školy se speciální výukou, 6 soukromých základních škol a soukromá křesťanská základní škola (seznamskol.cz). Dále je zde 14 státních středních škol, středních odborných a vyšších odborných škol, 9 soukromých středních škol a jedna speciální střední škola. Vysokých škol je na území městské části Praha 4 šest. Z toho jedna je Polská vysoká škola při Velvyslanectví Polské republiky

Ve výročních zprávách škol není tématu dětí s jiným než českým mateřským jazykem věnován téměř žádný prostor. Podle vyjádření respondentů je v MČ Praha 4 častým postupem některých základních škol přesvědčování rodičů – cizinců o tom, že je pro jejich děti vhodnější výběr zařízení s větším počtem žáků – cizinců, což znamená například ZŠ Jižní IV. na Spořilově. Tento postup je mimo jiné zdůvodňován ekonomickou výhodností koncentrace specifických služeb na vybraných školách (viz kapitola 3). Takovéto postupy však s sebou přinášejí riziko segregace ve školství.

Na základních školách, které se zaměřují na integraci dětí s jiným mateřským jazykem než češtinou, je výuka českého jazyka podpořena doučováním nad rámec povinností pedagoga po ukončení vyučování. Existuje funkce speciálního pedagoga, který pracuje s těmito dětmi nezávisle od aktuálně probírané učební látky. Též probíhají různé projekty k interkulturnímu vzdělávání (viz např. již zmíněná ZŠ Jižní IV.).

Kurzy vzdělávání žáků s jiným než českým mateřským jazykem a kulturním zázemím poskytuje na Praze 4 společnost META. Jednou z (celostátních) bariér pro aktivní užívání podpory dětí cizinců na mateřských a základních školách je nutnost žádat o dotaci na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy.

5.1.3 Nevládní neziskové organizace (migrantské a pro migranty) a další instituce

Nevládní neziskové organizace působící na Praze 4 anebo poskytující služby cizincům z Prahy 4 lze zhruba rozdělit na jednak profesionální organizace poskytující služby cizincům a pak na organizace samotných migrantů. První skupina organizací byla již zmíněna v souvislosti s poskytováním některých služeb ve spolupráci s ICP. Škála a rozsah poskytovaných služeb a probíhajících projektů je však daleko širší. Do druhé skupiny spadají především ukrajinské, vietnamské, běloruské anebo další spolky; jen malá část z nich má sídlo přímo na Praze 4.

Nevládní neziskové organizace pracující s migranty

Již zmíněná organizace META, o.p.s. – Společnost pro příležitosti mladých migrantů působící i na Praze 4 nabízí vzdělávání, poradenství a asistenční služby. V oblasti vzdělávání jsou to kurzy (český jazyk, PC, přípravné kurzy na SŠ, přípravné kurzy na VŠ), informační služby

(poradenství a metodická podpora pedagogickým pracovníkům), provozování informačního webového portálu www.inkluzivniskola.cz, doučování (za podpory dobrovolníka, individuální nebo skupinové, předměty dle poptávky zájemců) a stáže (dlouhodobé stáže a praxe studentů oborů se zaměřením na sociální práci, migraci a interkulturní vztahy). V oblasti poradenství jde o odborné sociální poradenství v oblasti vzdělávání cizinců v ČR. Z asistenčních služeb jsou to doprovody na úřady, do škol, asistence ve škole a tlumočení při jednání s úřady. Z metodických materiálů, které META připravila pro potřeby inkluze žáků s jiným, než českým mateřským jazykem je možné vycházet při přípravě vzdělávacího programu na základních školách, které dosud speciální potřeby těchto žáků ve svých postupech vůči nim nezohlednili.

Spolupráce METy s úřadem městské části se omezuje především na informování vzdělávacích zařízení o nabídkách této organizace ze strany MČ. V kontaktu s Odborem školství a kultury spolupracuje META se školami zřízenými MČ rovněž na několika konkrétních případech integrace cizinců – žáků ve školách a školkách. Jednou za dva měsíce probíhají setkání zástupců MŠ a ZŠ, na kterých je možné zabývat se taky otázkami integrace žáků v součinnosti s odborníky ze společnosti META.

Občanské sdružení INFO-DRÁČEK usiluje o to překlenout komunikační překážky u všech věkových kategorií a formou různých aktivit napomoci vietnamským obyvatelům začlenit se plnohodnotně do společnosti České republiky. Sdružení usiluje v rámci svých aktivit i o zviditelnění Vietnamců, o zapojení české části společnosti do těchto aktivit a o vytváření vzájemného porozumění mezi dvěma odlišnými kulturami. Sdružení mimo jiné provozuje rodinné centrum. Organizováním sportovních soutěží a přátelských fotbalových utkání chce sdružení podporovat sportovní aktivity dětí a mládeže, vietnamské, české, multietnické. S odborníky a s městskou samosprávou (Praha 4 nevyjímaje) by sdružení chtělo spolupracovat v oblasti protidrogové prevence. S MČ Praha 4 spolupracovalo na multikulturním festivalu Kaleidoskop.

Mezi hlavní aktivity organizace Centra pro integraci cizinců, o.p.s. patří poskytování sociálního poradenství imigrantům, poskytování pracovního poradenství a vývoj programů a aktivit pro imigranty zaměřené na jejich vstup na trh práce, realizace nízkoprahových kurzů češtiny a dalších specializovaných kurzů češtiny pro cizince, realizace dalších vzdělávacích aktivit (vzdělávání lektorů češtiny a cizích jazyků, výuka cizích jazyků, další vzdělávání pedagogických pracovníků, doučování, počítačové kurzy atd.), dobrovolnický program (mentoring formou individuální spolupráce klienta a dobrovolníka i organizace volnočasových a společenských aktivit, setkání, diskusí, tematických večerů atp.) a informační aktivity (semináře, informační materiály). Vzhledem na nedostatek kurzů češtiny odpovídajících různorodým potřebám mohou jejich nabídku v učebnách v jiných městských částech (Praha 8, Praha 13) využívat i cizinci z MČ Praha 4.

Smyslem Sdružení pro integraci a migraci o.p.s. (SIMI) je hájit práva cizinců v České republice. SIMI jim poskytuje bezplatné právní, sociální a psychosociální poradenství a snaží se zlepšit jejich vnímání českými občany vystupováním v médiích, účastněním se diskusí, seminářů a konferencí a vyučováním na školách v celé České republice. Přes webovou stránku www.pracovnicevdomacnosti.cz informují cizinky pracující v domácnostech a jejich zaměstnavatele včetně široké veřejnosti a médií o problematice domácí práce. Spolupráce SIMI s městskou částí Praha 4 spočívá v současné době v užívání jeho bezplatných tlumočnických služeb v průběhu návštěvy cizince na úřadě nebo v situaci, ve které je nutné za

účasti úřadu i cizince vyřešit nějaký spor či problém (například neprospívání žáka – cizince na základní škole).

Pro případ začlenění interkulturních pracovníků do fungování úřadu městské části Praha 4, které zde bylo v jednání, je důležitým zdrojem znalostí, postupů a kontaktů Asociace pro interkulturní práci. Organizace byla založena v roce 2014 týmem lidí, který byl zapojen původně do projektu InBáze. Jeho cílem bylo systémově ukotvit a profesionalizovat výkon interkulturní práce. Interkulturní práce, která zahrnuje poskytování asistenci migrantům při komunikaci s veřejnými institucemi, včetně tlumočení a poskytování základního sociálního poradenství, bylo jednou z priorit Akčního plánu pro rok 2016 v rámci poskytování sociálních a návazných služeb pro migranty. Tento projekt zatím nebyl realizován.

Komunitní centrum InBáze se věnuje integračním aktivitám v rámci komunitních a sociálních programů pro migranty a českou veřejnost, které jsou realizovány v komunitním centru na Praze 2. V rámci komunitních programů probíhají pravidelné multikulturní skupiny. Dětem nabízí komunitní centrum účast v sociálně aktivizačních programech, které jsou zaměřené na cizince i jejich české kamarády. Pro veřejnost požádá InBáze akce ve svých prostorách tak i na volných prostranstvích. Největší z nich je multikulturní festival Refufest v Praze. Službou InBáze je její ethnocatering, kterým je pro ženy migrantky zajištěné pracovní uplatnění v rámci sociálního podnikání.

Migrantské organizace a církve

Prvním polistopadovým sdružením Ukrajinců v České republice, které vzniklo je Sdružení příznivců Ukrajiny v České republice (SUPU). Její vedoucí Olga Mandová zastupuje ukrajinskou komunitu v Radě pro národnostní menšiny. K dnešnímu dni se činnost SUPU de facto omezuje na výstupy pěveckého sboru jeho členů při různých slavnostech a v řeckokatolickém chrámu Sv. Klementa. Sdružení je zaměřené na osvětu a pořádání kulturních akcí. Spolupracovalo například na multikulturním festivalu Kaleidoskop.

Na zmíněném festivalu spolupracovala také Ukrajinská iniciativa v České republice (UIČR), která se zaměřuje na podporu a rozvoj ukrajinské kultury v rámci českého a evropského společenství. Členskou základnu UIČR tvoří 900 osob. UIČR se soustřeďuje především na domácí dění, aktuální akce, informace o diaspoře, informace o dětských programech a ukrajinské diaspoře ve světě. Vydává kulturně-politický časopis Porohy, který je dostupný ve veřejné distribuční síti a příslušníkům ukrajinské menšiny v ČR poskytuje základní informační zdroj o životě Ukrajinců v ČR, jejich společenských aktivitách a činnosti ukrajinského klubu s knihovnou a fonotékou.

Z imigrantských sdružení Vietnamců se na festivalu Kaleidoskop podílel také Svaz Vietnamců v ČR. Cílem Svazu Vietnamců v ČR je pomáhat Vietnamcům integrovat se v ČR, rozvíjet vztahy mezi Vietnamem a Českou republikou, Vietnamci a Čechy a poskytovat různé druhy pomoci Vietnamcům - podnikatelům a studentům, kteří v Česku žijí. V současnosti má svaz 90 členů. Každý člen "spravuje" svůj klub, organizaci či určité město.

Kulturní a společenská místa setkávání cizinců na/z Prahy 4 jsou i kostely, které jsou důležitými kulturními a společenskými místy. Pro Vietnamce – buddhisty žijící v Praze 12 a jejím okolí je zatím jediným centrem jejich náboženského života budhistický chrám v areálu SAPA. Vietnamští katolíci navštěvují mše v římskokatolickém kostele Všech svatých v Uhříněvsi, nám. Bratří Jandusů 21/2. Kněz starající se o náboženskou péči vietnamsky mluvících obyvatel je v pražské Arcidiecézi P. John Baptist The Hung Nguyen, SVD. Druhým

kostelem, který vietnamští křesťané využívají je kostel Českobratrské církve evangelické Praha – Braník, Modřanská 1821/188. Bohoslužby pro ukrajinsky mluvící vede v kostele na Slupi v Praze 2 Vasil Buchuk a v kostele svatého Klimenta Vasylyvskyj.

5.1.4 Státní správa

Cizinci, kteří bydlí na Praze 4, si vyřizují povolení k pobytu na oddělení pobytu cizinců Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR na adrese Cigánkova 1861/2 (pracoviště OAMP s působností pro Prahu-západ, Prahu 2, 4, 5 a 10). Zde poskytuje organizace InBáze zdarma pomoc následujícími službami: tlumočení do mongolštiny, arabštiny, vietnamštiny, ruštiny, francouzštiny a angličtiny a základní poradenství ve všech těchto jazycích. Poradenství se skládá z asistence při vyplňování formulářů, kontrola dokumentů a pomoc se sepsáním žádostí týkajících se pobytu.

Vzhledem k reorganizaci úřadů práce v nedávné minulosti působí na Praze 4 pouze kontaktní pracoviště Úřadu práce pro hl. město Prahu. To má v kompetenci oblast zprostředkování zaměstnání, evidenci uchazečů a zájemců o zaměstnání, oblast podpory v nezaměstnanosti a -oblast nepojistných sociálních dávek. Za zahraniční zaměstnanost ve smyslu povolování přítomnosti cizinců na trhu práce je především odpovědná centrála Úřadu práce pro hl. město Prahu. Podle našich zjištění je na ÚP pro Prahu 4 komunikace s cizinci vedena pouze v českém a slovenském jazyce. Cizinec, který znalostí žádného z těchto jazyků nedisponuje, je proto povinný na úřad přijít s tlumočnickem. Na základě sdělení informátora z ÚP Prahy 4 pomáhají v této roli cizincům na úřadě často jejich děti nebo jazykově vybavenější krajané. Úřad práce pro Prahu 4 nevyužívá v kontaktu s cizinci žádné tlumočnické služby. Informátorka z ÚP nemá povědomí ani o žádné další spolupráci s neziskovými organizacemi nebo integračními centry.

Cizinecká policie ČR je specializovaná složka policie České republiky, která se zabývá cizinci na území ČR. Ředitelství cizinecké policie spadá pod policejní prezidium a ministerstvo vnitra. V prosinci roku 2009 bylo otevřeno detašované pracoviště Inspektorátu cizinecké policie Praha se sídlem Praha 4 – Chodov, Cigánkova 2/1861 pro cizince s adresou místa pobytu Praha 2, 4 a 10. CP Chodov na Praze 4 je z hlediska počtu zásahů a činností jedním z nejméně aktivních oddělení CP. Dělá i namátkové kontroly na pracovištích v obchodních domech. V součinnosti s MČ Praha 4 (v některých případech i s pomocí Obvodního ředitelství Městské policie Praha 4) udělalo Oddělení Cizinecké policie Prahy IV. v období předcházejícího zastupitelstva úřadu velký počet rozsáhlých kontrol zacílených na odhalení nezákonné činnosti cizinců (viz další část).

5.2 Hodnocení hlavních aktérů integrace cizinců na území městské části

Následující část je rozdělená na dva bloky. První blok je shrnutím vývoje přístupu k cizincům v městské části Praha 4. Ve druhém bloku se věnujeme současným bariérám a rizikům, ale také potenciálům, které souvisejí s institucionálním prostředím (nastavení koordinace, financování, způsob komunikace s cizinci a o cizincích).

5.2.1 Zhodnocení institucionálního prostředí v historickém průřezu

Za působení zastupitelstva v předchozím volebním období (2010 - 2014) spadala problematika cizinců na úřadě MČ pod Oddělení prevence a národnostních menšin⁸, které bylo součástí Odboru školství. Toto oddělení mělo v kompetenci kromě zajišťování metodické pomoci MŠ, ZŠ a SŠ v souvislosti se vzděláváním cizinců na školách a vykonávání péče o specifické rizikové skupiny obyvatel (včetně poradenské činnosti v oblasti sociální pomoci) zejména agendu týkající se kontroly sociálně-patologických jevů, jakými jsou závislosti na drogách, tabákových výrobcích a alkoholu a prevence kriminality.⁹

Podle výpovědí současných zaměstnanců úřadu MČ jakož i zástupců neziskových organizací, které se s bývalým úřadem MČ snažili navázat spoluprací, převažovalo v souvislosti s tematikou cizinců na úřadě MČ v období předchozího volebního období jejich vnímání jako bezpečnostní hrozby. Je to zjevné jednak na množství rozsáhlých kontrolních zásahů policie zacílených na odhalení tzv. nezákonné činnosti cizinců (šest akcí v období od července 2012 do konce roku 2014), tak i na způsobu informování o nich v místních médiích. Na většině z těchto celostátních a místních akcí se podílelo i Obvodní ředitelství Městské policie Praha 4 a Oddělení Cizinecké policie Prahy IV. V několika případech byl na akci přítomný i zástupce z Úřadu Městské části. Některé akce (např. Sprinter 8/2013) se přímo zaměřovaly na cizince (a jejich zaměstnávání), jiné akce (např. Boxer 11/2014, Rubikon 9/2013) téma bezpečnosti a cizinců zahrnuly pod širší rozsah akcí, které cílily například na vytipované lokality se zvýšenou trestnou činností (mj. i ubytovny) či kontrolu bazarů, heren nebo silniční provoz. Cizinci byli zmiňováni v téměř každé bezpečnostně-preventivní akci MČ P4 v uplynulém volebním období a bylo o nich referováno většinou dohromady s vysoce negativními společenskými jevy typu hazard, pití mladistvých nebo řízení v opilosti. V radničním časopise Tučňák jim byl věnován značný prostor. Obyvatelům MČ Prahy 4 tak byli cizinci vykreslováni jako ti, na koho je třeba pořádat „razie“ či koho je potřeba „ulovit“.¹⁰

Krom toho se však objevovaly zárodky současných aktivnějších politik v oblasti integrace cizinců. Například započaly práce na zadání projektu „Žijeme na čtyřce společně“. Další aktivitou, kterou se bývalé zastupitelstvo začalo zabývat před koncem jeho volebního období, byl multikulturní festival Kaleidoskop. Vzhledem k personálním změnám na oddělení prevence a národnostních menšin ÚMČ Praha 14 nebyla příprava festivalu završena a o jeho

---

⁸ V současnosti se oddělení nazývá, vzhledem k přesunutí agendy cizinců pod Kancelář starosty, jen „Oddělení prevence“.

⁹ Konkrétně k popisu kompetencí Oddělení bezpečnosti a národnostních menšin viz: <http://www.praha4.cz/Oddeleni-prevence-a-narodnostnich-mensin-cinnost.html>

¹⁰ Akce Sprinter (srpen 2013) se zaměřila na zaměstnávání cizinců. Krom vozidel a bicyklistů zkontrolovala 70 živnostenských provozoven a 21 staveb. Cílem Sprinteru byla místa, kde se zdržují kriminální živly, lidé užívající nebo distribucí omamné a psychotropní látky. Ve vytipovaných živnostenských provozovnách kontrolovala zejména dodržování zákazu podávání, prodeje a požívání alkoholických nápojů nezletilými a mladistvými. Rozsáhlá akce proti nelegálnímu zaměstnávání cizinců se uskutečnila na jednadvaceti stavbách a objektech, na kterých bylo zkontrolováno 285 zaměstnanců z České republiky a 219 cizinců převážně ze zemí bývalého Sovětského svazu. Policisté každé stavení obklíčili, aby se nedalo utéct. Nad velkými stavbami v Modřanech a na Pankráci dokonce létal vrtulník. Zdroj: <http://www.praha4.cz/Policiste-si-doslapli-na-nelegalni-stavebni-delniky.html>

realizaci se postaralo až současné vedení MČ. Krom toho MČ Praha 4 spolufinancovala jiné interkulturní či kulturní akce menšin a cizinců prostřednictvím malých grantů.

Za významný předěl vnímali respondenti otevření pobočky Integrovaného centra Praha na Pankráci v dubnu 2014. Bývalý radní MČ Praha 4, Jiří Bodenlos, v souvislosti s jeho otevřením poznamenal: „Chtěli jsme pomoci cizincům najít odpovědi na své různé problémy. Dát jim nějaké místo, kam se mohou obrátit, ať nám tady [v městské části] nebloudí“. ICP tak doplnilo již existující služby profesionálních nevládních organizací pracujících s migranty zmíněných výše, které na rozdíl od pobočky ICP většinou nesídlí na území Prahy 4. Tyto organizace svými službami většinou pokrývají větší geografickou oblast. Mají na rozdíl od ICP dlouhodobé zkušenosti práce s migranty. Na jedné straně tak mají nevládní organizace výhodu delší historie, zkušeností a specializace, na straně druhé má ICP výhodu v tom, že vytváří svoji strukturu a aktivity s ohledem na potřeby nejen státní integrační politiky, ale i pražského magistrátu a městských částí s vysokým podílem cizinců. Rovněž bylo pro něj od začátku důležité zaměstnat vysoký podíl cizinců přímo v organizaci, zatímco podíl cizinců v profesionálních nevládních organizacích je většinou nižší.

V roce 2014 došlo k přesunu agendy související s cizinci z Oddělení bezpečnosti a národnostních menšin do kompetence k tomuto účelu zaměstnaného referenta oddělení Public Relations. Začlenění pracovní pozice s kompetencemi týkajícími se cizinců a jejich soužití s majoritou ve struktuře úřadu Městské části pod Kancelář starosty ukazuje oddělení tématu cizinců od tzv. patologických jevů a jeho implementací do agendy starosty a jeho nejbližšího profesního okolí ukazuje na změnu ve vnímání cizinců v městské části Praha 4.

Nový přístup radnice MČ Prahy 4 k integraci cizinců se ukazuje i na využívání komunikačních kanálů (radniční list Tučňák, atd.). Ve snaze zjednodušit cizincům řešení úředních záležitostí se plánují ve spolupráci s neziskovými organizacemi vytvořit brožury o MČ Prahy 4, o odborech a odděleních jejího úřadu a o institucích, které se soustředí na podporu jejich integrace v Praze 4. Brožury by měli být podle záměru úřadu MČ k dispozici v ukrajinštině, vietnamštině a angličtině i na jejím webu. Jejich osobní komunikaci s úřady má MČ v úmyslu zjednodušit zabezpečením zpoplatněné tlumočnické služby přes komerční agenturu ACP Tradectura a.s, náklady které bude nést cizinec, který ji bude ve styku s úřadem potřebovat. Pro tuto agenturu se referent PR rozhodl, protože úřad městské části oslovila s nabídkou, součástí které je tlumočení po telefonu – služba preferovaná zaměstnanci úřadu a zatím neposkytována institucemi z neziskového sektoru.

Ve vztahu k veřejnosti zůstává stěžejní akcí multikulturní festival Kaleidoskop. Festival připravila městská část v zastoupení jejího referenta zabývajících se cizinci ve spolupráci s imigrantskými sdruženími a neziskovými organizacemi Ukrajinská iniciativa v ČR, Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny v České republice, Svaz Vietnamců v ČR, InfoDráček a ICP. Vzhledem k počtu a spektru institucí podporujících cizince a jejich integraci jde o zatím nejširší spolupráci MČ s nimi. Podíl institucí zabývajících se integrací cizinců na projektech městské části Praha 4 se do této doby omezoval na jednotlivé projekty (multikulturní festival Kaleidoskop a Žijeme spolu na čtyřce).

Vytvoření nové pozice referenta pro oblast cizinců spolu s dalšími důležitými organizacemi působícími na Praze 4 však vytváří příležitost pro posunutí celé agendy systematictější směrem za tyto jednotlivé projekty. Pokud však má být koordinovaný přístup úspěšný, je třeba, aby byl založen na inkluzivním přístupu, který vnímá cizince jako součást obyvatel Prahy 4. Tento přístup nevnímá cizince jako „problém“ anebo potenciální „problém“, ale jako

dlouhodobé anebo trvalé obyvatele, kteří mají v mnoha ohledech podobné potřeby jako zbytek obyvatelstva, avšak v určitých ohledech mají specifické potřeby (např. jazykové, vyplývající z nerovného právního postavení, atd.).

Protože ke strukturální změně kompetencí dotýkajících se cizinců a s tím souvisejícímu posunu k důrazu na integraci cizinců a zlepšení jejich soužití s majoritou došlo v městské části Praha 4 až v červnu 2014, je zatím obecné hodnocení činnosti současného zastupitelstva předčasné. Aktivity zabývající se integrací cizinců plánované městskou částí v příštím roce nicméně nasvědčují tomu, že se bude zabývat zlepšením jejich situace v několika oblastech.

5.2.2 Zhodnocení současného institucionálního prostředí

Až donedávna v Praze 4 se vztah k cizincům žijícím na Praze 4 řídil především z hlediska bezpečnostních rizik. I dnes dochází ke kontrolám cizinců, na kterých spolupracuje též Městská policie. Bezpečnostní přístup k cizincům podporuje u veřejnosti pohled, který cizince do jisté míry kriminalizuje a vylučuje. Zatím méně rozvinutý je občanský přístup, který by cizince považoval především za obyvatele Prahy 4 s právy, potřebami a povinnostmi, spíše než je vnímal jako potenciální problémovou skupinu.

V poslední době dochází ke změně přístupu Úřadu městské části Praha 4 k cizincům. Městská část má v současnosti značný zájem o větší zohlednění přítomnosti cizinců na Praze 4 a jejich potřeb. Byla vytvořena pozice referenta pro oblast integrace cizinců a vedení Městské části Praha 4 má zájem na „otevírání úřadu cizincům“. Zatím ale nepanuje shoda v rámci úřadu Městské části Praha 4 ohledně vytvoření pozice interkulturního pracovníka. Zastoupení cizinců anebo českých občanů s migrantským původem jako pracovníků v jednotlivých institucích je nízké anebo žádné (Městská policie Prahy 4, Úřad práce pro Prahu 4 a ÚMČ).

Úřad městské části Praha 4 klade důraz na obecný přístup ke všem klientům úřadu. Cizinci v tomto smyslu nejsou rozlišováni jako jedna ze sociálních skupin, která může mít v některých ohledech zvláštní potřeby, jako je tomu u jiných sociálních skupin, jež jsou městským úřadem rozlišovány (např. děti, důchodci, atd.). Zástupci samosprávy pokládají za správné zabývat se cizincem „stejně jak zástupcem majority“. To může představovat rovnost jednání a nediskriminaci. Na druhé straně nerozlišující přístup nezohlední specifické potřeby cizinců, bariéry a vyloučení, kterým jsou některé skupiny cizinců vystaveny.

ÚMČ Prahy 4 má zatím spíše dílčí znalosti o situaci cizinců. Chybí systematický sběr informací o situaci cizinců a jeho srovnávání v čase. Absence mapování potřeb cizinců podvazuje například vytváření cílené nabídky služeb pro cizince. Dobrá znalost problematiky a jejího vývoje je zcela zásadní pro správné nastavené místních integračních politik. Integrační aktivity místního úřadu pak velmi závisí na koordinaci jednotlivých organizací a nastavení komunikace mezi nimi. Vytváření strategie, politik a aktivit v oblasti integrace cizinců se neobejde bez účasti samotných cizinců na jejich tvorbě a uplatňování.

V Praze 4 zatím neexistuje propracovaný komunikační nástroj, který by obyvatele Prahy 4 seznamoval s charakterem a životem jejich sousedů z řad cizinců. V městské části Praha 4 ale existují aktivity s potenciálem interkulturního setkávání, jako je např. hojně navštěvovaný festival Kaleidoskop. Potenciál nabízí například setkání s občany v rámci Projektu „Místní

Agenda 21".¹¹ V oblasti integrace cizinců jsou velmi aktivní některé školy, ale jen vybrané. Pozornost si zaslouží informace a diskuse o tom, jak cizinci přispívají k ekonomickému rozvoji (např. řada firem zaměstnává cizince, místní služby) a kulturnímu obohacení Prahy 4.

V Praze 4 je dostupná řada služeb a aktivit zaměřených na cizince, které nabízí Integrovační centrum Praha (ICP) a nevládní organizace působící v oblasti migrace a integrace. Pobočka ICP na Praze 4 může asistovat s koordinací aktivit a poskytovaných služeb a opírat se přitom o spolupráci a komunikaci mezi relevantními institucemi na úrovni města Prahy. Integrovační centrum Praha (ICP) a nevládní organizace poskytují jazykové kurzy, sociální a právní poradenství, jakož i organizují kulturní aktivity a setkávání různých skupin cizinců a majority.

Zatím se ale jako nedostatečná jeví koordinace aktivit institucí působících v oblasti integrace cizinců v MČ Prahy 4. V některých oblastech na Praze 4 dochází k překrývání činností ICP a nevládních organizací. Vyjma několika málo projektů, na kterých pracuje za podpory MČ (jejího úřadu nebo vzdělávacích zařízení) sdružení META, ICP a některá imigrantská sdružení, pracují instituce s potenciálem působit podpůrně a integračně na cizince žijící v Praze 4 odděleně. Instituce s podobným zacílením služeb nespolupracují a nesdílejí nabyté zkušenosti a výsledky své práce. Spíše než spolupráce, se projevuje konkurence a to i v případech, kdy se nabízené služby nepřekrývají. Zatím co interkulturně zaměřené akce ICP se nesetkávají s velkým zájmem veřejnosti, stejně zaměřené akce sdružení InfoDráček mají vždy plnou návštěvnost a velice pozitivní odezvu od těch, kteří se jich účastní. Není důvod, proč by InfoDráček nemohl na některých akcích ICP spolupracovat nebo jim poskytnout cenné znalosti z oboru tvorby interkulturní akce. Ředitelka InfoDráčku se například vyjádřila ve smyslu, že by tento typ pomoci ICP ráda poskytla za předpokladu, že by o ni požádali. Podobně, podle respondentů je například velice častá mylka potenciálních klientů – cizinců jako i institucí (MČ nevyjímaje) o tom, že služby ICP a služby společnosti META v rámci vzdělávání jsou identické. V důsledku nedostatečného povědomí o různém zacílení i postupech vzdělávacích aktivit ICP a společnosti META je v případě spolupráce s jedním z nich automaticky odmítnuta spolupráce s druhým subjektem a to i v případech, kde je možné, že služba odmítnuté instituce by byla pro klienta – cizince či instituce vhodnější.

Za jednu z nejdůležitějších oblastí integrace cizinců je považováno vzdělávání. Souvisí to se zvyšujícím se počtem dětí cizinců ve školách a kompetencemi MČ Praha 4 vůči základním školám. Ve vztahu ke školám má významnou roli na Praze 4 organizace META s dlouhodobými zkušenostmi v oblasti vzdělávání dětí migrantů. Problematickou je tendence k potenciální segregaci dětí do pouze vybraných škol, kdy ostatní školy doporučují rodičům cizinců, aby své děti dávaly pouze do oněch vybraných škol. Souvisí to též s bariérami ve státní politice; školy musí žádat o dotace na speciální podporu u MŠMT, což pro školu přináší větší administrativa a navíc by nemusel být např. asistent pedagoga na škole s malým počtem cizinců dostatečně využit. Z hlediska aktuálních trendů ve vzdělávání dětí migrantů a zajištění školního úspěchu se považují za podstatné vztahy mezi školou-žákem, školou-rodinou a školou-místní komunitou (migrantskými organizacemi, atd.). Takový komplexní přístup zatím většinou na

---

¹¹ Jde o program rozvoje obce, který zavádí principy udržitelného rozvoje do praxe a zohledňuje konkrétní místní problémy. Jedná se o proces, který propojuje ekonomické a sociální aspekty s oblastí životního prostředí a je vytvářen ve spolupráci s veřejností. Pro volební období 2014 až 2018 má MA 21 v kompetenci starosta městské části Praha 4 Petr Štěpánek. Její koordinátorkou je Eva Šimková z kanceláře starosty.

Praze 4 chybí. Výjimku představuje například ZŠ Jižní IV (viz část 4.3.1). Další možnou rizikovou tendencí může být absence dětí cizinců v běžných předškolních zařízeních.

Z hlediska jednotlivých dimenzí integrace – právně-politická, socioekonomická a kulturní (Penninx 2008) – je zřejmé, že ne všechny jsou pokryté anebo jim není věnována dostatečná pozornost. Přístup k rovným právům a příležitostem v jednotlivých oblastech může Městská část Praha 4 a další hlavní aktéři působící v této městské části (ICP, nevládní organizace, atd.) ovlivnit zčásti; to se týká například stability pobytu. Praha 4 však systematicky nesleduje např. socio-ekonomickou situaci cizinců a faktory, které vytvářejí nerovnosti (např. ve vzdělávání, bydlení, zdravotní péče, atd.) a jež může minimálně zčásti ovlivnit svými obecnými politikami anebo specifickými politikami vykonávanými ve spolupráci s hlavními organizacemi poskytujícími sociální, jazykové, právní a další služby cizincům. Absentuje rovněž aktivita v oblasti politické a občanské participace. Ta se sice do určité míry děje například skrze zájem některých cizinců o dění na Praze 4 a zapojování do různých organizací anebo veřejných debat. Reprezentace různých skupin cizinců je však zatím nedostatečná. Většina migrantů není organizována v migrantských sdruženích anebo nevládních organizacích (komunitního typu) pracujících s migranty. Stejně jako v jiných částech Prahy je jen mizivé procento občanů EU s pobytem na Praze 4, kteří vědí o možnosti účastnit se komunálních voleb. Alternativní formy zastupování cizinců anebo jejich konzultace ze strany Městské části Praha 4 krom ojedinelých akcí neexistují. Zatím byla na Praze 4 věnována malá pozornost také tomu, do jaké míry jsou inkluzivní kulturní, sportovní a další organizace, které jsou zásadní pro setkávání a vzájemné seznamování se.

5.3 Shrnutí a zhodnocení hlavních aktérů integrace cizinců

Po změně politického vedení po volbách v roce 2014 došlo na Úřadu městské části Praha 4 k náhledu na cizince a přechodu od primárně praktikovaného bezpečnostního pohledu na cizince k jejich vnímání jako plnohodnotných obyvatel městské části. Agendou integrace cizinců se nově zabývá referent public relations, jehož pracovní pozice spadá přímo pod Kancelář starosty. V jeho kompetenci je účast na regionálních a jiných platformách, které se zabývají cizinci a jejich integrací, organizace aktivit, na kterých se můžou cizinci setkat s majoritou a navrhování takových změn v nastavení komunikace úřadu s cizinci, které mají potenciál vést k jejich lepší informovanosti jako i k osvětě o nich ve směru k majoritě.

Významnou institucí, která se explicitně zabývá cizinci, je Integroční centrum Praha, které má od roku 2014 na Praze 4 svou pobočku. ICP ale poskytuje služby výhradně cizincům ze třetích zemí, a to sociální a právní poradenství, tlumočení, kurzy českého jazyka, kurzy sociokulturní orientace, vzdělávání odborníků a organizace akcí podporujících setkávání cizinců a cizinců s majoritním obyvatelstvem. Z pozice svého určení jako centra s úkolem podporovat rozvoj občanské společnosti prostřednictvím spolupráce s nestátními neziskovými organizacemi a dalšími subjekty v lokalitě pracuje v součinnosti s úřadem městské části¹² a s některými imigrantskými sdruženími (se Svazem Vietnamců v ČR nebo s Ukrajinskou iniciativou).

---

¹² V současnosti spolupracuje s úřadem městské části Praha 4 na projektu „Žijeme na čtyřce společně“, v rámci kterého pro cizince žijící v této MČ organizuje na půdě dvou ZŠ v MČ Praha 4 kurzy českého jazyka.

Dalšími institucemi, které se přes své klienty nebo spolupráci s ICP či institucemi z MČ Praha 4 (ÚMČ, vzdělávací zařízení, kterých zřizovatelem je MČ) podílejí na integraci cizinců zde žijících, jsou nevládní neziskové organizace:

- Komunitní centrum InBáze
- META o.s. sdružení pro příležitosti mladých migrantů
- Centrum pro integraci cizinců
- Sdružení pro integraci a migraci
- Asociace pro interkulturní práci
- Sdružení příznivců Ukrajiny v České republice
- Ukrajinská iniciativa v České republice
- Svaz Vietnamců v ČR
- Sdružení INFO-DRÁČEK
- Arcidiecézní charita Praha – středisko Migrace

Přes významný posun ve vnímání cizinců ze strany úřadu městské části Praha 4 zde zatím přetrvává jistá nejasnost přístupu k cizincům. ÚMČ Prahy 4 také zatím chybí podrobnější znalosti o situaci cizinců založené na systematickém a dlouhodobém sběru a vyhodnocování informací. Jako nedostatečná se jeví koordinace aktivit institucí působících v oblasti integrace cizinců v městské části Praha 4, kde by úřad městské části mohl začít hrát aktivnější roli při využití podpory ze strany Integrovaného centra Praha a hlavních migračních nevládních organizací působících na Praze 4.

6 Shrnutí hlavních zjištění a doporučení

Závěrečná část nejdříve nabízí shrnutí hlavních zjištění s důrazem na problémy, rizika, potenciály a příklady dobrého soužití. Dále pak vychází z poznání realizovaných aktivit, možných podpor v oblasti integrace cizinců a jejich vyhodnocení z hlediska aktuálních otázek soužití a nabízí doporučení zaměřená na aktivity a praktiky městské části Praha 4, jí zřízených organizací a organizací a institucí jejichž činnost může ÚMČ Praha 4 ovlivnit.

6.1 Shrnutí hlavních zjištění

Počet, struktura a rozmístění cizinců v Praze 4

Ke konci roku 2013 bylo v MČ Praha 4 evidováno na 14 484 cizinců. V pražském kontextu se celkově jedná o nejvyšší počet cizinců ze všech pražských městských částí. Nicméně, z hlediska podílu cizinců na celkovém obyvatelstvu je MČ Praha 4 s 11,4 % mírně pod celopražským průměrem 12,9 %. Struktura cizinců v MČ Praha 4 se prakticky neliší od celopražského průměru. Necelou polovinu ze všech cizinců představují Ukrajinci (31%) a Slováci (18%), kterých je v MČ Praha 4 relativně více než je celopražský průměr. Relativně více je v městské části také Vietnamců (11%). Čtvrtou skupinou v pořadí jsou Rusové (7%), kterých zde ale žije menší podíl, než v Praze celkem.

Analýza segregace ukázala, že cizinci jsou poměrně rovnoměrně rozmístění po celém území městské části Praha 4. Žádné základní sídelní jednotky (ZSJ) v městské části nevykazují hodnoty pro extrémní ani vysokou koncentraci cizinců. Pouze v jedné ZSJ je střední koncentrace cizinců (ZSJ Dolní Krč-Zálesí). Podle kvantitativní analýzy nedochází v MČ Praha 4 ke vzniku segregovaných škol, kde by docházelo k nadměrné koncentraci dětí cizinců.

Vnímání rizik a potenciálů ve vzájemném soužití majoritní společnosti a cizinců

Analýza zaměřená na identifikaci rizik/problémů a zároveň potenciály/positivní stránky soužití vnímané klíčovými informátory nepřinesla žádná velká překvapení. Institucionální aktéři nevnímali, že by v Praze 4 vznikaly problematické lokality spojované s cizinci. Přesto ale upozorňovali na specifické případy neregistrovaných ubytoven pro Ukrajince či adresy sloužící jako fiktivní sídla firem s několika stovkami společností a vietnamské provozovny, které mají v některých případech problémy s hygienou. V místech bydliště, obchodu nebo škol se ale rozvíjí běžná každodenní interakce. Ani radnice, ani městská police se nesetkává s problémy v soužití, které by na podnět většinové společnosti museli řešit. Dobrým příkladem i potenciálem je ekonomická aktivita cizinců. V městské části je relativně vysoký počet podnikajících cizinců, kteří přináší do městské části služby a obchod, což zlepšuje obraz cizinců a vytváří příležitosti pro interakci. Také základní školy a mateřské školky představují významné místo z hlediska interakce a rozvoj dobrého soužití, a to nejenom v případě dětí, ale také jejich rodičů, což si některé školy uvědomují (ZŠ Jižní).

Některé skupiny cizinců jsou institucionálními aktéry vnímané jako snáze se integrující. Mezi ně patří zejména Ukrajinci. Vnímaná je přetrvávající izolace u Vietnamců a Číňanů, která je spojovaná s nedostatečnou znalostí českého jazyka. Druhá generace cizinců je vnímaná jako „integrována“. Za důležitou cílovou skupinu z hlediska potřeby intervence (nabídka jazykových kurzů, atd.) byli vnímáni dospělí cizinci, první generace migrantů a to zejména vzhledem k nedostatečné jazykové vybavenosti. Dočasné obtíže mají nově příchozí malé děti, zatímco u starších dětí problémy častěji přetrvávají. Za problém je také považováno vnímané/reálné

nedodržování zákonných pravidel cizinci, a to zejména v oblastech ekonomických aktivit (padělky, drogy, schwarz (švarc) systém) nebo zneužívání sociálních dávek

Instituce, jež se ve své agendě setkávají s cizinci, by uvítaly lepší přehled o struktuře a počtu cizinců v lokalitě a jejich fluktuaci. Na straně institucí se projevuje nízká otevřenost a podpora integrace cizinců což je často způsobeno praktickými překážkami danými časovou a personálně nákladnou podporou integrace cizinců. Upozorněno bylo na omezenou dostupnost některých služeb pro cizince a to zejména v souvislosti s jazykovými kurzy, omezené možnosti čerpání financí na pedagogickou asistenci nebo bariéry v případě efektivního šíření nabízených služeb kvůli neochotě některých institucí.

Integrace cizinců se nicméně stává důležitou agendou na radnici MČ Praha 4 a je také velmi rozvinutá na některých školách (např. ZŠ Jižní IV). Potenciálem v podpoře integrace cizinců je iniciace pravidelného setkávání (platformy) mezi aktéry integrace ze strany Integračního centra Praha (ICP). Některé menší platformy a trvalé formy spolupráce přitom už v lokalitě fungují, například na úrovni některých mateřských škol nebo v případě spolupráce Metodického oddělení na Městském úřadě Prahy 4 s organizací META.

Každodenní soužití: interakce mezi majoritou a cizinci

V analýze soužití jsme se zaměřili na dvě typově odlišné lokality. První byla lokalita Nuselský obvod, která je běžnou městskou čtvrtí s podílem bydlení, obchodu a dalších funkcí. Druhým zvoleným typem byly dvě základní školy ve čtvrti Spořilov, kde se každodenně opakují a rozvíjí interakce mezi dětmi ale také jejich rodiči a učiteli. V lokalitě Nuselský obvod nevnímali zástupci většinové společnosti cizince jako specifickou skupinu zasluhující pozornost. Běžnou interakci a komunikaci s cizinci hodnotili jako bezproblémovou, někdy dokonce příjemnou. K některým skupinám cizinců se dokonce vázaly pozitivní stereotypy (Ukrajinci, Vietnamci a další Asiaté). Pouze výjimečně jsme se setkali s odkazy na negativní nálady mládeže vůči některým skupinám cizinců.

Na úrovni bydliště nebyly zaznamenány výraznější nedorozumění a konflikty. Velmi pozitivně byly hodnoceny obchody, zejména večerky, které vlastní Vietnamci, a to díky dlouhé otevírací době a někdy také kvalitnímu zboží. Pozitivní hodnocení měly vietnamské a italské restaurace nebo prodejny kebabu. V celkovém pohledu byla přítomnost cizinců vnímána jako bezproblémová až přínosná. Vyznění rozhovorů bylo, že cizinci lokalitě přináší spíše pozitiva, než aby se stávali zátěží pro místní obyvatele. Někteří místní přitom aktivně zdůrazňovali zájem o cizince, větší kontakt s nimi a jejich kulturou nebo zdůrazňovali potřeby cizinců na cestě k úspěšné adaptaci.

Přesto se v lokalitě objevovalo přebírání negativních narativů z celospolečenského diskurzu a šíření některých stereotypů (např.: Vietnamci pěstují konopí a jejich večerky slouží jako "pračky na peníze" nebo že jsou Rusové neslušní a muslimové jsou zvýhodňováni) a mýtů (cizinci mají snazší přístup k sociálnímu bydlení) doprovázené u některých respondentů vnímanými trvalejšími a obecnějšími hrozbami (strach z prohloubení sociálního znevýhodnění cizinců a související zhoršení nebo alespoň malý rozvoj kvality života v lokalitě, zvýšení počtu cizinců nebo příchod uprchlíků).

V případě obou studovaných škol probíhá interakce bezproblémově. Jak děti, tak rodiče vnímali velmi pozitivně kulturní rozmanitost na školách. Některé děti cizinců byly nicméně více oblíbené než jiné (oblíbení např. Ukrajinci). Hlavní vnímanou bariérou v interakci byla podle rodičů neznalost českého jazyka u některých dětí cizinců. Integrace probíhá ve školách

podle rodičů i samotných dětí do značné míry přirozeně, jak nově příchozí cizinci postupně navazují vztahy a stávají se členy širšího kolektivu. Na ZŠ Jižní vyjadřovali rodiče velkou spokojenost s aktivitami školy, která vedla k navázání přátelských vztahů. Samotné děti pozitivně hodnotili aktivity této školy v podpoře integrace cizinců.

Analýza hlavních aktérů a jejich aktivit zaměřených na cizince na území městské části

Po změně politického vedení po volbách v roce 2014 došlo na Úřadu městské části Praha 4 k náhledu na cizince a přechodu od bezpečnostního pohledu na cizince k jejich vnímání jako plnohodnotných obyvatel městské části. Agendou integrace cizinců se nově zabývá referent public relations, jehož pracovní pozice spadá přímo pod Kancelář starosty. Významnou institucí, která se explicitně zabývá cizinci je Integrační centrum Praha (ICP), které má od roku 2014 na Praze 4 svou pobočku. ICP spolupracuje s nestátními neziskovými organizacemi a dalšími subjekty v lokalitě a v součinnosti s úřadem městské části a s některými imigrantskými sdruženími (se Svazem Vietnamců v ČR nebo s Ukrajinskou iniciativou).

Přes významný posun ve vnímání cizinců ze strany úřadu městské části Praha 4 zde zatím přetrvává jistá neujasněnost přístupu k cizincům. ÚMČ Prahy 4 také zatím chybí podrobnější znalosti o situaci cizinců založené na systematickém a dlouhodobém sběru a vyhodnocování informací. Jako nedostatečná se jeví koordinace aktivit institucí působících v oblasti integrace cizinců v městské části Praha 4, kde by úřad městské části mohl začít hrát aktivnější roli při využití podpory ze strany Integračního centra Praha.

6.2 Doporučení vedení městské části

Oblast I: Vztahy a soužití

Z výzkumu vyplynulo, že během každodenního setkávání dochází na území městské části k běžným interkulturním interakcím mezi sousedy, spolužáky, spolupracovníky, či návštěvníky a obsluhou etnických restaurací. Zkušenosti a názory oslovené malé části veřejnosti většinou hodnotí tyto setkávání pozitivně. Následující cíle staví na těchto zjištěních prostřednictvím několika opatření.

Cíl I. I: Udržet a rozvíjet pozitivní nastavení většinové společnosti vůči cizincům

Opatření:

- Více využívat komunikační nástroje městské části pro informování o pozitivních aspektech života cizinců (příklady ze škol, osobnosti, firmy, atd.). Vytvořit prostor pro přímé výpovědi cizinců o jejich životě v městské části Praha 4.

Cíl I. II: Vytvářet příležitosti pro setkávání cizinců a širší veřejnosti

Opatření:

- Podporovat interkulturní akce, které posilují dialog mezi kulturami. Rozvíjet festival Kaleidoskop.
- Zapojovat cizince do existujících veřejných akcí a komunit (festivaly, kluby, komunitní setkání) a vytvářet tak příležitosti pro setkání cizinců a většinové společnosti např. formou poznávání kultur cizinců nebo nad tématy, které mají obyvatelé MČ Praha 4 společné.

Oblast II: Otevřené veřejné instituce

Existuje řada aktivit, které už probíhají nebo se plánují z hlediska usnadnění přístupu cizinců k úřadu městské části (služby tlumočnicků, využití časopisu Tučňák, atd.). Tyto aktivity reagují na komunikační a jazykové bariéry a neznalost fungování úřadu a úředních postupů ze strany nově přichozích, ale také již usídlených, cizinců. „Otevírání“ úřadu má přitom jak praktický, tak symbolický význam, protože podporuje vnímání cizinců jako běžných obyvatel Prahy 4.

Cíl II. I.: Zlepšení komunikace úřadu a dalších institucí s cizinci

Opatření:

- Instituce a jejich organizační složky vybavit kontakty na tlumočníky/překladaatele. Zvážit potřebu vlastních tlumočnických služeb (např. přes tlumočnickou agenturu).
- Přeložit klíčové obecní vyhlášky do hlavních jazyků cizinců.
- Podpořit některé již iniciované opatření na úřadě (např. částečná jazyková mutace webu, tvorba informačních brožur o službách jednotlivých oddělení)
- Vytvořit pravidelnou rubriku (např. s informacemi o jazykových a jiných kurzech pro cizince, společenských a kulturních akcích, důležitých vyhláškách) v radničním časopise Tučňák a na webu, a to ve čtyřech hlavních jazycích cizinců.
- Informace šířit také cizineckými sítěmi (např. periodika či sociální sítě ve vietnamštině, ukrajinštině, ruštině a angličtině).

Cíl II. II.: Zvyšování interkulturních kompetencí institucí

Opatření:

- Vytvoření stručné informace „co dělat, když se nedorozumím s cizincem“ (součástí kontakt na tlumočnicka).
- Podpořit iniciativu pro vytvoření pozice interkulturního pracovníka / kulturního mediátora, který může být vzájemně výhodný (pro úředníky i cizince) a kterého by mohlo využívat více institucí (včetně např. Úřadu práce). Lze financovat z grantů MV ČR na podporu integrace cizinců.

Cíl II. III.: Posílení přímé spolupráce institucí s cizinci, podpora občanské a politické participace

Opatření:

- Identifikovat cizinecká sdružení, aktivní cizince apod. a nabídnout jim prostor pro prezentaci vlastních problémů (formou konzultace např. skrze otevřené setkání vedení MČ a úředníků s cizinci), pozitiv v soužití a využití např. prostor na Praze 4 pro setkávání či organizování kulturních akcí.
- Informovat s předstihem občany EU o volebním právu v komunálních volbách a nutnosti registrace.
- Podpořit spolupráci s a zaměstnávání cizinců na školách, na Úřadu MČ Praha 4 nebo na Městské policii a to například jako pedagogických a sociálních asistentů nebo asistentů pro styk s cizinci-klienty.

Cíl II. IV.: Začlenění cizinců mezi cílové skupiny úřadu (mainstreaming)

Opatření:

- Preferovat občanský přístup k cizincům jako běžným obyvatelům Prahy 4 při zachování specifického přístupu v případě potřeby (např. vyplývající z právních nejistot, socio-ekonomických nerovností).

- Zařadit cizince mezi cílové skupiny v oblastech jako je městský rozvoj nebo volnočasové a kulturní aktivity.
- Zahrnout cizince do Agendy 21, do strategických plánů v sociální oblasti, apod.

Oblast III: Nástroje podpory integrace cizinců

Z analýzy vyplynulo, že pro cizince žijící v Městské části Prahy 4 existují právní, sociální, jazykové, informační a další služby. Na toto spektrum služeb je možné stavět a dále usilovat o to, aby odpovídaly poptávce a rozšířily se i na skupiny, které mohou být nyní z některých služeb vyloučené (limity grantových podmínek vylučující např. občany EU).

Cíl III. I.: Zlepšit dostupnost jazykových kurzů

Opatření:

- Zvýšení informovanosti cizinců o stávajících jazykových kurzech poskytovaných různými institucemi (mít strategie informování vůči různým jazykovým a sociálním skupinám).
- Reagovat na vysokou poptávku po jazykových kurzech otevřením dalších kurzů co možná nejpřesněji cílených na konkrétní skupiny cizinců (z hlediska věku, jazykové kompetence a potřeb).
- Zpřístupnění kurzů českého jazyka i pro občany EU.

Cíl III. II.: Zohledňovat potřeby jednotlivých skupin cizinců

Opatření:

- Zohledňování potřeb a situací různých skupin cizinců z hlediska jejich délky pobytu v ČR, věku (např. skupina dospělých cizinců mající větší potíže učit se český jazyk; do budoucna např. důchodci s velmi nízkým důchodem), genderu, země původu, atd.
- Mapovat rozmanitost potřeb cizinců (viz oblast V.).

Cíl III. III.: Udržet dostupnost sociálních služeb

Opatření:

- Sledovat krátkodobé a dlouhodobé pokrytí různých typů sociálních služeb prostřednictvím městské části, ICP a NNO.
- Nadále zvažovat spolufinancování projektů v partnerství s ICP a NNO ze strany městské části.
- Podporovat dostupnost sociálních služeb pro všechny skupiny cizinců.

Oblast IV: Vzdělávání dětí

Vzdělávání dětí se ukázalo jako jedno z významných témat, které odráží usazování cizinců na Praze 4, zakládání rodin nebo jejich slučování. Interakce ve vzdělávacích institucích je velmi rozvinutá a má vysoký potenciál pro rozvoj dobrého soužití. V Praze 4 jsou školy a nevládní organizace (především META), které nabízejí podpůrné programy pro děti cizinců a pedagogy, na které je možné stavět a dále je rozvíjet. Podpora vzdělávání dětí cizinců je do určité míry odvislá od např. dotační politiky ministerstva školství, řada opatření však závisí na místní školské politice.

Cíl IV. I. : Posílení integračního potenciálu škol a školek ve vztahu k dětem

Opatření:

- Navýšení zaměstnanců škol o speciální pedagogy, asistenty, interkulturní pracovníky. Tito pracovníci mohou být v případě potřeby sdílení mezi několika školami.
- Zohledňování individuálních potřeb dítěte - větší časová dotace na studium českého jazyka formou soukromého doučování, ve skupinách nebo bokem v průběhu normální hodiny s asistentem znalým jejich řeč.
- Začlenění do výuky a rozvoj interkulturního vzdělávání s ohledem na hlavní skupiny dětí cizinců ve škole.

Cíl IV. II.: Posílení integračního potenciálu škol a školek ve vztahu k rodinám a vnějšímu prostředí

Opatření:

- Rozvinutí spolupráce mezi školou, rodinami cizinců a širší komunitou (např. migrantské a další spolky) s cílem lépe vysvětlit vzdělávací rodičům-cizincům, představit kulturní vzorce a motivace rodin pocházející z různých zemí (viz možné inspirující aktivity ve výzkumech Sirius – European Policy Network on the Education of children and young people with migrant background, <http://www.sirius-migrationeducation.org/>).

Oblast V.: Strategický přístup obce

Na území městské části je řada aktérů (v rámci úřadu MČ, ICP, nevládní organizace), které uvažují koncepčně o integraci cizinců a mají představu o jejich prioritách. Hlavní iniciativu měly do nedávné doby ICP a nevládní organizace pracující s migranty, nyní přebírá do značné míry iniciativu městská část, což umožňuje uchopit integraci jako dlouhodobý a multidimenzionální proces (trh práce, školství, sociální a zdravotní systém, politika bydlení, migrační politiky, integrační politiky, atd.) s vědomím možných krátkodobých a dlouhodobých dopadů jednotlivých opatření.

Cíl V.I.: Vytvořit systém sledování a vyhodnocování dat o integraci cizinců

Opatření:

- Nastavit několik jednoduchých indikátorů pro sledování a vyhodnocení integrace a segregace v bydlení a školství (např. míra prostorové koncentrace bydlení skupin cizinců, rozložení dětí-cizinců mezi školami, ve třídách), které se budou sledovat v pravidelném časovém intervalu.
- Zadání doplňkových analýz/výzkumů (např. migrační a integrační strategie cizinců na Praze 4, možnosti občanské a politické participace cizinců, účast v kulturních a sportovních spolcích).

Cíl V. II.: Nastavit a rozvinout spolupráci mezi relevantními aktéry na úrovni Prahy 4

Opatření:

- Nastavit mechanismy předávání informací (například formou platformy a pracovních skupin, které iniciovalo ICP), které slouží také jako prostor pro vyjasnění různých perspektiv aktérů a nastavení spolupráce.
- Začlenění samotných cizinců do strategického plánování (např. formou strategického workshopu).

- Více posílit výměnu informací z hlediska tematických bloků (např. kolem školství, bydlení, podnikání) u různých aktérů ideálně ze všech sfér společnosti (veřejná, soukromá a nezisková sféra).

7 Literatura a zdroje dat

Literatura

Bajzíková, M. (2015) Vzdělávání žáků cizinců v hl. m. Praze. Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy. Interní nepublikovaný text.

Drbohlav, D., Medová, L., Čermák, Z., Janská, E., Čermáková, D., Džúrová, D. (2010) Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme? Praha. Sociologické nakladatelství (SLON).

Ellis, M., G. Almgren. (2009) Local Contexts of Immigrant and Second-Generation Integration in the United States. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 35 (7), 1059-1076.

Penninx, R. (2013) The comparative study of integration policies of European cities, in: Fonseca, M. L., Góis, P.; Marques, J. C. e Peixoto, J., eds, *Migrações na Europa e em Portugal*, s. 71-97. *Ensaio de homenagem a Maria Ioannis Baganha*, Coimbra, Almedina.

Sýkora, L. (2001) Proměny prostorové struktury Prahy v kontextu postkomunistické transformace. In: Hampl, M. a kol., *Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie*, s. 127-166. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje.

Sýkora, L., R. Matoušek, Š. Brabcová, M. Čaněk, K. Fiedlerová, A. Procházková, L. Trlifajová (2014): *Metodika identifikace lokalit rezidenční segregace*. Praha: Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Multikulturní centrum Praha.

Zdroje dat

Český statistický úřad, www.czso.cz

Sčítání lidí, domů a bytů 2011

Statistiky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, www.msmt.cz

8 Přílohy

Příloha 1: Seznam účastníků focus group

Focus group "Vnímání rizik a potenciálů ve vzájemném soužití" s klíčovými informátory se uskutečnila 18.8.2015 na ÚMČ Praha 4. Jejím cílem byla vstupní identifikace hlavních témat v oblasti vnímání rizik a potenciálů ve vzájemném soužití a to na základě společné diskuse při zaměření na:

- vnímání problémů a pozitivních stránek soužití,
- identifikaci témat a lokalit, kolem a v nichž se konflikty, nebo potenciální konflikty, odehrávají a kde naopak dochází k pozitivní interakci podporující a prohlubující vzájemné soužití, a sociálních skupin, které jsou zdroji a předmětem narativů, konfliktů a bezproblémového soužití,
- soužití na úrovni rezidenčních lokalit a oblastí školství, podnikání a volnočasových aktivit,
- vyhodnocení rizik a potenciálů, problémů a pozitivních stránek soužití majoritní společnosti a cizinců z pohledu klíčových informátorů v kontextu integrace cizinců.

Informace získané během focus group sloužily pro vypracování přehledu témat, jež bylo jedním z podkladů pro hloubkové rozhovory. Jednání zároveň umožnilo získání kontaktů na další informátory.

- Mgr. Petr Štěpánek, CSc. – starosta městské části Praha 4 (dále MČ Praha 4)
- Mgr. Iva Kotvová – zástupkyně starosty MČ Praha 4
- Ing. Pavla Melšová – vedoucí Odboru živnostenského ÚMČ Praha 4
- Mgr. Věra Rožková – vedoucí Odboru sociálního ÚMČ Praha 4
- Bc. Ivana Staňková – vedoucí Oddělení prevence pod Odborem školství na ÚMČ Praha 4
- Bc. Verona Ballay – referentka PR na Odboru kanceláře starosty
- Bc. Jan Janoušek – referent PR na Odboru kanceláře starosty, který má integraci cizinců v MČ Praha 4 v popisu práce
- Mgr. René Štýbr – ředitel obvodního ředitelství Městské policie Praha 4
- Mgr. et Bc. Daniel Kaiser – ředitel ZŠ Jižní IV
- Mgr. Alen Kovačević – koordinátor poboček Integrovaného centra Praha
- Mgr. Ondřej Knybel – vedoucí pobočky Integrovaného centra Praha na Pankráci
- Prof. RNDr. Luděk Sýkora Ph.D. – moderátor a hlavní garant projektu Analýza cizinců v MČ Praha 4 z Katedry sociální geografie a regionálního rozvoje na Přírodovědecké fakultě UK v Praze
- Mgr. Klára Fiedlerová – odborná výzkumnice z Katedry sociální geografie a regionálního rozvoje na Přírodovědecké fakultě UK v Praze
- Mgr. Andrea Svobodová – spolumoderátorka z Multikulturního centra v Praze
- Mgr. Zuzana Medvecká, Ph.D. – zapisovatelka z Multikulturního centra v Praze

Příloha 2: Seznam informátorů

V září a říjnu 2015 byly provedeny rozhovory s následujícími informátory:

- Bc. Jan Janoušek a Verona Ballay – referenti PR na Odboru kanceláře starosty
- Ing. Pavla Melšová – vedoucí Odboru živnostenského
- Mgr. Věra Rožková – vedoucí Odboru sociálního

- Bc. Ivana Staňková – vedoucí Oddělení prevence pod Odborem školství na ÚMČ
- Bc. Jana Neumannová – asistentka starosty na sekretariátě Odboru kanceláře starosty na ÚMČ, bývalá recepční
- Mgr. et Bc. Daniel Kaiser – ředitel ZŠ Jižní IV
- Mgr. Jana Merhautová – ředitelka MŠ Svojšovická
- Ing. Roman Žížka – zástupce ředitele obvodního ředitelství Městské policie v Praze 4
- Mgr. Bohdan Rajčinec – tajemník Ukrajinské iniciativy
- Zdenka Dubová – předsedkyně Info-Dráčka
- Mgr. Alen Kovačević – koordinátor poboček Integrovaného centra Praha
- Mgr. Ondřej Knybel – vedoucí pobočky Integrovaného centra Praha na Pankráci
- Ing. Jiří Bodenlos – zastupitel na ÚMČ – bývalý místostarosta MČ Praha 4 za ČSSD